

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van

DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Hoofdredacteur:

C. Koster, Brigade-Generaal van de Generale Staf

Redactie:

ir. L. W. C. Adank, Luitenant-Generaal van de Technische Staf

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Maandblad

Nadruk verboden

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.

(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 44715

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 356

Redactioneel gedeelte

De militair-civiele verdediging in vredes- en in oorlogstijd, door H. M. Jager, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf 357

Onderzoekstechniek bij ongevallen met luchtvaartuigen en geleide wapens, door C. L. Welten, Majoor-Vlieger-Waarnemer van de Koninklijke Luchtmacht, Hoofd Bureau Vlieg-Bedrijfs- en Geleide-Wapenveiligheid van het Commando Luchtverdediging . . 365

Voor de subalterne troepenofficier — Niet meer onvoorbereid! Het Reglement betreffende de krijgstuicht en de krijgsgelangene, door A. Th. Voorneman, Luitenant-Kolonel der Artillerie 370

PIROC naast CIDB, door A. M. Herbrink, Luitenant-Kolonel der Infanterie 380

Bewaren of opruimen? door J. Pelt, Majoor van de Generale Staf, docent aan de Hogere Krijgsschool (Cursus Hogere Militaire Bedrijfsleer) 382

Rivierovergang in het moderne gevecht, door A. J. C. Bouwhof en P. P. van Elsen, Luitenant-Kolonels van de Generale Staf (slot) 389

De opleiding tijdens tewerkstelling (OTT) bij de Koninklijke Luchtmacht, door G. J. Cramer, Majoor van de Koninklijke Luchtmacht 398

Nieuwe uitgaven 379, 401

Uit de buitenlandse vakpers 403

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van

DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Hoofdredacteur:

C. Koster, Brigade-Generaal van de Generale Staf

Redactie:

ir. L. W. C. Adank, Luitenant-Generaal van de Technische Staf

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Maandblad

Nadruk verboden

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.

(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 44715

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 356

Redactioneel gedeelte

De militair-civiele verdediging in vredes- en in oorlogstijd, door H. M. Jager, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf 357

Onderzoekstechniek bij ongevallen met luchtvaartuigen en geleide wapens, door C. L. Welten, Majoor-Vlieger-Waarnemer van de Koninklijke Luchtmacht, Hoofd Bureau Vlieg-Bedrijfs- en Geleide-Wapenveiligheid van het Commando Luchtverdediging . . 365

Voor de subalterne troepenofficier — Niet meer onvoorbereid! Het Reglement betreffende de krijgstuicht en de krijgsgelangene, door A. Th. Voorneman, Luitenant-Kolonel der Artillerie 370

PIROC naast CIDB, door A. M. Herbrink, Luitenant-Kolonel der Infanterie 380

Bewaren of opruimen? door J. Pelt, Majoor van de Generale Staf, docent aan de Hogere Krijgsschool (Cursus Hogere Militaire Bedrijfsleer) 382

Rivierovergang in het moderne gevecht, door A. J. C. Bouwhof en P. P. van Elsen, Luitenant-Kolonels van de Generale Staf (slot) 389

De opleiding tijdens tewerkstelling (OTT) bij de Koninklijke Luchtmacht, door G. J. Cramer, Majoor van de Koninklijke Luchtmacht 398

Nieuwe uitgaven 379, 401

Uit de buitenlandse vakpers 403

Officiële Mededelingen

Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

De aandacht wordt gevestigd op:

LaO Nr 63048. Geneeskundige verzorging van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht in de Verenigde Staten van Amerika.

LaO Nr 63049. Tegemoetkoming wegens inkomstenderving en reiskosten

LaO Nr 63063. Studie in de hogere militaire bedrijfsleer aan de Hogere Krijgsschool, inhoudende: doel, duur en plaats, eisen, aanmelding, aanwijzing, vrijstelling van diensten, toezicht, ontheffing, brevet enz., vakantieverlof.

LaO Nr 61082, 62026, 63025 en 63026 (Herdrukken). Nieuwe tarieven voor verschillende soorten van geneeskundige behandeling door particuliere geneeskundige instanties en de mogelijk te declareren percentages en bedragen.

LaO Nr 62049. Gebruik van oefenterreinen, waarin o.a. opgenomen gebruik van wegen, bepalingen, omtrent schade aan derden en schademelding (herdruk).

LaO Nr 64002. Studie op rijkskosten. Bepalingen terzake van uitbetaling door één korpsadministrateur voor alle studerende.

LaO Nr 64007. Verplichting tot verandering geklede tenue als gevolg van plaatsing bij een ander wapen, dienstvak, regiment of korps, behoudens in bepaalde gevallen, tot 1 januari 1966 opgeschort. Voor die datum geen aanspraak op tegemoetkoming in de kosten van uniformverandering.

LaO Nr 64008. Bepalingen omtrent het blijven dragen van het uniform van het wapen of dienstvak waartoe men laatstelijk voor de benoeming tot Officier van Vakdiensten heeft behoord.

LaO Nr 62048. Reizen tussen woon- en standplaats door gehuwde, wedde genietende militairen (aanvullen de bepalingen).

De legerleiding stelt er prijs op vast te stellen, dat het adverteren in dit tijdschrift uiteraard het verkrijgen van voorkeur voor leveranties aan de Koninklijke Landmacht of aan de Koninklijke Luchtmacht niet kan inhouden. Einde van de Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht.

LaO Nr 64016. Aanwijzingen voor het maken van testamenten in buitengewone omstandigheden door militairen en andere tot de krijgsmacht behorende personen.

LaO Nr 64017. Regeling tegemoetkoming dragen burgerkleding.

LaO Nr 64018. Schade aan particuliere eigendommen in kazernes, burelen, enz. Aanspraken op schadevergoeding van rijkswege, slechts dan, indien een en ander het gevolg is van een onrechtmatige daad, waarvoor de staat der Nederlanden rechtens aansprakelijk is.

LaO Nr 64020. Overgang van Officieren, behorende tot één der dienstvakken van officieren voor speciale diensten, naar de wapens of dienstvakken, waarbij een verdere bevorderingsgang aanwezig is dan bij de dienstvakken van de officieren voor speciale diensten.

Landmachtmededeling 020-64. Sabeldepots. Ingericht zijn drie sabeldepots, t.w. in Ede, 's-Gravenhage en Vught, waar sabels in bruikleen kunnen worden ontvangen.

Landmachtmededeling Nr 027-64. Vaststelling kentekenbewijs voor militaire voertuigen.

Landmachtmededeling Nr 032-64. Geestelijke verzorging vanwege het genootschap Het Humanistisch Verbond.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve *niet* telefonisch of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgeschreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

De militair-civiele verdediging in vredes- en in oorlogstijd

door H. M. JAGER, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Inleiding

In september 1964 zal weer een grote internationale oefening — „Fallex '64” — worden gehouden, waarbij onze 3 krijgsmachtdelen „in het geweer” zullen komen.

Aan deze oefening zal eveneens worden deelgenomen door vele organen van de civiele verdediging, op een schaal zoals nog niet eerder is voorgekomen. In het bijzonder in de territoriale sector zullen daarbij vele beroeps- en reserve-officieren worden geconfronteerd met de talloze aspecten, samenhangende met de civiele verdediging, aspecten, waarmee velen in het verleden niet of slechts incidenteel in aanraking zijn geweest.

Het lijkt daarom nuttig de samenwerking tussen militaire en civiele autoriteiten opnieuw onder de loep te nemen, waarbij, v.w.b. begrippen en taken, aansluiting wordt gezocht bij het artikel van Brigade-Generaal L. E. Hinrichs in *De Militaire Spectator* 132(1963)(6)253.

Kortstondige oorlog?

In de eerste plaats moet iets worden opgemerkt over de duur van een toekomstige gewapend conflict tussen Oost en West. De vervaardiging van nucleaire wapenen, waarvan het aantal gedurende het laatste decennium zowel aan westelijke als aan oostelijke kant aanzienlijk is toegenomen — de term „atomic plenty” is reeds geruime tijd in zwang — alsmede de ontwikkeling van steeds betere en verder dragende overbrengingsmiddelen, hebben velen de laatste jaren tot de conclusie gebracht dat in een eventuele toekomstige grote oorlog tussen Oost en West rekening moet worden gehouden met een uitgebreid strategisch gebruik van nucleaire middelen in de eerste weken van een oorlog.

Bij dit „strategisch gebruik” dient voor ons land, indien wij de geografische ligging van Nederland bezien, t.o.v. de plaats van het waarschijnlijke Westeuropese slagveld in de eerste fase van een oorlog, mede het gebruik van nucleaire mid-

delen voor interdictiedoeleinden te worden inbegrepen. Dit uitgebreide gebruik zal dan leiden tot enorme verwoestingen van grote gebieden en zal een geweldig verlies aan mensenlevens veroorzaken. Bovendien zullen nog veel grotere gebieden dan die reeds werden verwoest, onder een meer of minder intensieve fallout komen te liggen, waardoor — mede door de cumulatieve werking van de röntgenstraling — aldaar aanwezige mensen, dieren en planten, zo zij niet afdoende zijn beschermd, na korte of lange tijd de dood zullen vinden.

Dit troosteloze beeld, dat zich, in verband met de aan beide zijden aanwezige nucleaire capaciteiten, zowel aan westelijke als aan oostelijke kant zal voordoen, heeft op zijn beurt weer geleid tot de door velen aangenomen conclusie, dat een komende grote oorlog slechts zeer beperkt van duur zal zijn, om de gedachte te bepalen mogelijk ca. 4 weken, waarna een verder oorlog voeren, gezien de vernietigingen allerwegen, praktisch gesproken niet meer mogelijk is.

Voor verdere gedachten met betrekking tot het gebruik van kernwapens mag worden verwezen naar het uitstekende artikel van Lt.-Kol. R. J. W. Heslinga in *De Militaire Spectator* 133(1964)(5) 204.

Nu is het grote nucleaire vermogen aan beide zijden een feit, waarbij wij hier voorbij willen gaan aan de mogelijkheid, dat na het uitbreken van een oorlog door mogelijke treffers aan beide zijden meer of minder belangrijke aantallen nucleaire middelen, bedieningsmogelijkheden en personeel inbegrepen, verloren zouden kunnen gaan, waardoor de totale nucleaire capaciteit zou kunnen verminderen.

Doch ondanks deze dreigende aanwezigheid van de vernietigingsmiddelen, dient uit de volgende overwegingen een waarschuwing te worden gesteld tegenover de bovenomschreven meningen en conclusies.

1. Elke oorlog in het verleden werd voorspeld van korte duur te zijn, omdat geen land een oorlog veroorzaakte als het zich niet bij voorbaat

redelijk zeker wist van de overwinning. Dat als gevolg van onjuiste beschouwingen, berekeningen enz. een en ander nogal eens anders uitpakte, heeft de geschiedenis ook geleerd. Daarom zullen wij bij het doen van voorspellingen over de duur van een toekomstig conflict goed eraan doen rekening te houden met de mogelijkheid, dat door omstandigheden, overwegingen en inzichten van die toekomstige tijd het verloop van de oorlog anders en met name langer zal kunnen zijn, dan wij thans vermogen te overzien.

2. Er is in het verleden geen oorlog begonnen met het doel de tegenpartij zo goed mogelijk te vernietigen, hoewel dat vrijwel altijd mogelijk was, nadat de tegenstander de wapens had gestrekt. Steeds werd een oorlog alleen gevoerd om de tegenstander de eigen wil op te leggen met het doel daarvan zelf, in materialistisch opzicht, beter te worden. Zelfs de oorlogen, die uit ideële overwegingen zijn gevoerd, zoals godsdienstoorlogen, beoogden niet de vernietiging van de tegenpartij.

De vraag rijst dan ook of, zolang een zeker nucleair machtsverevenwicht bestaat, de theorie van de „war by escalation” wel praktische waarde heeft en waarom een eventueel volgende oorlog — ondanks de nucleaire middelen — wél een vernietigingsoorlog zou moeten worden.

Zonder hier nu verder in te gaan op de mogelijkheden van het al dan niet uitbreken van een eventuele derde wereldoorlog en over de mate waarbij dan van ABC-middelen gebruik zal worden gemaakt, is het beter bij de verdere behandeling van ons onderwerp uit te gaan van het volgende beeld.

In een eventueel toekomstig conflict tussen West en Oost zullen grote verwoestingen worden aangericht en zullen zeer vele slachtoffers vallen. Er is echter een grote mate van waarschijnlijkheid, dat door vrijwillige zelfbeperkingen van beide zijden, *voorkomend uit eigenbelang*, na enige weken oorlogvoering nog geen sprake is van zodanige vernietigingen, dat een verdere strijd onmogelijk zou zijn.

Een belangrijk deel van de strijdkrachten en van de civiele maatschappij zullen nog intact kunnen zijn, waardoor de wederzijdse noodzakelijke steun onveranderd moet doorgaan.

Het zich niet verder verdiepen in de mogelijke toestanden na de eerste weken van oorlogvoering, omdat dan bijna alles zou zijn vernietigd of ten dode opgeschreven, is a priori onjuist.

Bovendien zal bij het treffen van maatregelen

in oorlogstijd zeker niet de gedachte aanwezig mogen zijn, dat die maatregelen geen nut zouden hebben, omdat na enkele weken toch alles zal zijn vernietigd. Integendeel, elke maatregel dient te worden bezien in het teken van efficiëncy; met de beschikbare mensen en middelen moet zo zuinig mogelijk worden omgesprongen, en alles moet worden gedaan om ontstane schade zoveel mogelijk in te perken en daarna zo spoedig mogelijk te herstellen.

Nationale militaire onderstelling

De mate, waarin ons grondgebied door vijandelijke strategische wapeninwerking kan worden aangetast, kan tot op zekere hoogte uit een aantal factoren worden afgeleid, zoals:

- a. het vermoedelijk potentieel aan nucleaire middelen van de vijand;
- b. de operationele doelen, die de vijand naar verwachting in verschillende fasen zal willen bereiken;
- c. het totale aantal strategische en interceptie-doelen, waarvan de uitschakeling voor de vijand van belang is;
- d. het aantal van deze doelen op ons grondgebied gelegen;
- e. het aantal van deze doelen, dat de vijand na verovering zelf zal willen benutten en waarvan dus de vernietiging niet gewenst is;
- f. de voor de vijand geldende repercutie-overwegingen.

Het resultaat van deze afleiding is voor Nederland samengevat in onze Nationale Militaire Onderstelling, die aangeeft, welke doelen op ons grondgebied in de volgorde van vermoedelijke prioriteit, voor de vijand van belang zijn. Tevens kan hierbij worden aangegeven de soort en de vermoedelijke grootte van het wapen, dat de vijand voor een bepaald doel zal kunnen inzetten. Deze onderstelling wordt steeds, indien daartoe redenen aanwezig zijn, herzien en aangepast.

Het is op deze onderstelling, dat de planning kan geschieden van de in oorlogstijd te treffen maatregelen. Het heeft echter weinig zin de gemaakte plannen tot in details uit te werken, omdat het volkomen zeker is, dat in oorlogstijd het schadebeeld niet geheel gelijk zal zijn aan hetgeen in de onderstelling wordt aangegeven. Maar het heeft wel zin om bij de planning met verschillende mogelijkheden rekening te houden en het overleg tussen de erbij betrokken instan-

ties zo uitgebreid en intensief mogelijk te doen zijn. Want de problemen, die door een enkel ernstig bombardement of inzet van een enkel A-wapen worden opgewekt, zijn wel zeer complex. Naarmate de verschillende instanties in vredetijd elkanders taken en moeilijkheden beter leren begrijpen, zullen in oorlogstijd de maatregelen sneller en beter worden getroffen. Dit betekent voor de militaire commandanten, in het bijzonder voor de territoriale militaire autoriteiten, dat zij in overleg met de civiele autoriteiten het gezamenlijk houden van oefeningen zoveel mogelijk moeten stimuleren en zich bij die oefeningen zo goed mogelijk in de problematiek van de civiele instanties moeten inleven.

Evacuaties

De noodzaak van evacueren wordt bepaald door de mate van gevaar, dat de bevolking in een bepaald gebied loopt. Tot voor enkele jaren werden evacuaties, vele tot in details, voorbereid van gebieden, waarin doelen waren gelegen, waarvan mocht worden aangenomen dat zij door de vijand met nucleaire middelen zouden worden aangevallen. Sindsdien is men evenwel tot de overtuiging gekomen, dat:

- a. dergelijke evacuaties in vele gevallen zulke grote aantallen mensen en dieren (vee) betroffen, dat deze evacuaties op andere plaatsen nieuwe, vrijwel onoplosbare, problemen veroorzaakten;
- b. de evacués in oorlogstijd door de mogelijkheden van fallout, bij evacuatie en ook mogelijk daarna, een grotere kans lopen door de dood te worden achterhaald dan door thuis te blijven (niet elk door ons voorziene doel zal door een vijandelijk nucleair wapen worden aangevallen en niet elk nucleair wapen treft zijn doel op het door de vijand gewenste nulpunt);
- c. detailplanning geen zin heeft, doordat men tevoren niet met zekerheid weet, welke gebieden moeten worden geëvacueerd, langs welke dan nog vrij zijnde wegen en naar welke, dan nog voor opname beschikbare, gebieden.

Zoals door de Directeur-Generaal van Openbare Orde en Veiligheid, mr. F. R. Mijnlief, in zijn lezing voor de Ver. ter beoefening van de Krijgswetenschappen in december 1963 werd uiteengezet, zijn preventieve evacuaties uit praktische en politieke overwegingen niet aanvaardbaar. De hierboven onder a, b en c genoemde motieven zijn dan ook de voornaamste redenen geweest,

dat alle Westeuropese landen de zg. „stay-put policy” hebben aanvaard, waarbij de bevolking niet wordt toegestaan over de landsgrenzen te evacueren dan met toestemming van de wederzijdse autoriteiten.

Hiermee is officieel het evacuatieprobleem teruggebracht tot het evacueren in oorlogstijd van randgebieden na een nucleaire aanval en indien door (bos)branden en overstromingen e.d. een verder verblijf in het eigen gebied onmogelijk wordt gemaakt.

Er is echter nog een andere factor, die in beschouwing moet worden genomen, nl. de psychologische druk. De gedachte, te wonen in de onmiddellijke omgeving van een doel, dat elk moment door een nucleair wapen kan worden aangevallen, zal bij velen een zodanig grote psychische druk veroorzaken, dat na enige tijd het moreel snel kan dalen en kan overgaan in een angstpsychose. Angstpsychose is besmettelijk, zeker voor mensen, die eenzelfde druk ervaren; zij kan zich als een olievlek verspreiden. De oorlogsinspanning zal daardoor plaatselijk aanzienlijk kunnen verminderen; de uit deze gebieden te betrekken personele aanvullingen voor onze strijdkrachten zullen dan met een laag moreel de eenheden binnenstromen en het is zeker denkbaar, dat deze psychose kan leiden tot paniekvluchten.

Daarom dient reeds in vredetijd alle aandacht aan dit facet te worden besteed en er moeten maatregelen ter vermindering van de psychische druk worden voorbereid. Mogelijkheden daartoe zijn o.m.:

- a. voorlichting over de grote gevaren van mogelijke fallout bij evacuatie van een grote massa;
- b. evacuatie van kinderen, zieken en bejaarden uit bedreigde gebieden, direct na het uitbreken van de oorlog;
- c. het openstellen van een evacuatiemogelijkheid voor personen, die psychisch te zwaar belast zijn. Deze evacuatie moet zijn voorbereid. Alleen al de aanwezigheid van een uitlaat zal velen de kracht kunnen geven door te zetten; men zal niet voor anderen willen onderdoen. Een voorwaarde hierbij is, dat door middel van voorlichting een ieder de mogelijkheden en maatregelen voor evacuatie kent.
- d. de aanleg en improvisatie van voldoende schuilplaatsen (o.a. onder nieuwbouw). De daarvoor beschikbaar te stellen bedragen uitsluitend besteden voor bedreigde gebieden.

Bovengenoemde mogelijkheden zullen door de plaatselijk zeer wisselende omstandigheden bezwaarlijk landelijk geregeld kunnen worden. Het zal evenwel goed zijn bij de oefening Fallex '64 in samenwerking met de civiele autoriteiten dit probleem en zijn lokale mogelijke oplossingen te bestuderen. Een belangrijk vraagpunt zal hierbij moeten zijn, hoe en wanneer de voorlichting over dit gehele onderwerp gegeven moet worden. Alhoewel het probleem van de evacuatie een civiel probleem is, kunnen de gevolgen in militair opzicht zo ingrijpend zijn, dat de territoriale militaire autoriteiten gedwongen zijn deze problematiek en het verloop in oorlogstijd nauwkeurig te volgen om, indien nodig, te juister tijd te kunnen ingrijpen v.w.b. tijdstip van evacuatie, richting en opnamegebieden.

Vluchtelingen

Hieronder wordt verstaan de verplaatsing van bevolking zonder toestemming van de autoriteiten. In Nederland moeten wij onderscheid maken tussen:

- a. Nederlanders, die op ons grondgebied, door welke oorzaak dan ook, hun woonplaatsen verlaten en op drift geraken;
- b. vluchtelingen van een andere nationaliteit, die trachten ons land binnen te komen;
- c. Nederlanders, die na het uitbreken van de oorlog naar het moederland terugvluchten, zonder in eigen onderdak te kunnen voorzien.

Ad a

Deze categorie zal voornamelijk door angst of paniek worden bewogen. Tegenhouden zal daarom moeilijk zijn. Beter is het, hen te leiden naar een gebied, waar enige opvangcapaciteit aanwezig is. Zo mogelijk dient hierbij het beloop van waterhindernissen te worden benut. Zodra de gelegenheid zich voordoet moeten deze mensen naar hun woonplaatsen worden teruggeleid. Hulp van de zijde van de overheid, in de vorm van transport, zal hierbij stimulerend werken.

Ad b

Met onze grensbewaking zijn in vredetijd delen van het Korps Kmar en personeel van Invoerrechten en Accijnzen (I en A) belast. Het personeel van de Kmar ressorteert voor deze taak onder de minister van Justitie. In tijden van internationale spanning en oorlogsgevaar kan deze verscherpte grensbewaking gelasten, eventueel

grensafsluiting, waarbij evenwel de getalsterkte van het grensbewakingspersoneel niet noemenswaard vermeerderd.

Het is duidelijk, dat de maatregelen tegen het binnendringen van grote aantallen vluchtelingen geen effect kunnen sorteren, zonder dat het grensbewakingspersoneel aanzienlijk wordt versterkt.

In het algemeen bewegen vluchtelingen zich in een richting, gelijk aan die van de vijandelijke dreiging. Wij zullen dus in voorkomend geval in het bijzonder rekening moeten houden met vluchtelingen uit oostelijke richting. Nu geldt ook in Duitsland de „stay-put policy” en de Duitse autoriteiten zullen in belang van de eigen bevolking trachten vluchtelingenstromen tegen te gaan, zoodat op te vangen in opvanggebieden en zo mogelijk terug te geleiden.

Nederland is niet in staat grote aantallen vluchtelingen op te nemen. Zou toch een grote vluchtelingenmassa binnenkomen, dan zal een belangrijk deel in de open lucht moeten bivakkeren (fallout!), en het vraagstuk van de voeding van deze massa wordt nagenoeg onoplosbaar. Het is daarom een wederzijds belang eventuele vluchtelingen aan onze grenzen zo goed mogelijk te stoppen en bij eventuele overschrijding over de grens terug te geleiden.

Nu ligt het probleem in de onzekerheid, hoeveel vluchtelingen zullen trachten, ondanks de getroffen „stay-put”-maatregelen, op ons grondgebied door te dringen. Het is enerzijds vanzelfsprekend, dat niet reeds in vredetijd een organisatie kan worden opgebouwd, die in staat zal zijn vele honderdduizenden vluchtelingen, die in een kort tijdsverloop over de grenzen zouden komen, tegen te houden en terug te voeren. Anderzijds is het zeker, dat de bestaande middelen aan Kmar en I en A-personeel geheel onvoldoende zijn, om onze lange oostgrens in een redelijke mate bij grensafsluiting te bewaken. Hierbij dient nog bedacht te worden, dat het gebruik van vuurwapenen tegen vluchtelingen naar onze westerse maatstaven niet aanvaardbaar is. Ook is het zeker, dat de territoriale militaire middelen qua sterkte niet op deze taak zijn berekend. Indien in voorkomend geval militaire belangen dreigen te worden geschaad, staan de territoriale autoriteiten voor de moeilijke beslissing in hoeverre militaire middelen tegen vluchtelingen kunnen, c.q. moeten worden ingezet.

Hierop kan slechts één antwoord worden gegeven. Juist zoals in het gevecht, zal een beoordeling toestand moeten worden gemaakt, waarbij

de eigen militaire opdracht, het terrein (in het bijzonder de waterhindernissen), de beschikbare middelen, de aantallen vluchtelingen en de mogelijkheden van opvangen, terugzenden, of doorzenden de voornaamste factoren zijn. De beoordeling van de toestand leidt altijd tot een conclusie.

Ad c

Het moet normaal worden geacht, dat Nederlanders, die na het tijdstip van grensafsluiting willen binnenkomen, daartoe ook in de gelegenheid worden gesteld. Zij hebben recht op de bescherming van de staat. Indien zij verdachte personen zijn, kunnen zij bij de grensoverschrijding worden geïnterneerd, c.q. in militaire bewaring worden gesteld nadat de Staat van Beleg is ingegaan. Indien grote aantallen worden verwacht, dient de onderbrenging tevoren door de civiele autoriteiten te zijn voorbereid.

Evenals bij evacuaties is het vluchtelingenprobleem een civiel probleem, waarvan de gevolgen de militaire belangen ernstig kunnen schaden. Ook in dit opzicht zullen de territoriale autoriteiten gedwongen zijn de ontwikkeling nauwkeurig te volgen, teneinde op het juiste moment zo nodig te kunnen ingrijpen v.w.b. stoplijnen, verzamelgebieden, afvoeren of doorvoeren.

Vredes-oorlogslokaties

Civielbestuurlijk staan de provinciale besturen in een bepaalde ondergeschiktheid aan de Ministeries van de landsregering. Evenzo de gemeentebesturen in een bepaalde mate aan de provinciale besturen. Bovendien bestaan in de provincies nog andere besturen, zoals polderbesturen, waterschapsbesturen enz. Al deze besturen bezitten een grote mate van autonomie. Ondanks die autonomie zijn zij echter in oorlogstijd van elkaar afhankelijk. Dan zal bv. een provincie, die door een ramp wordt getroffen, door andere provincies in materieel en mogelijk ook in personeel opzicht moeten worden geholpen. Deze hulp kan zonder planning en coördinatie op één centraal punt niet tot enig gunstig resultaat leiden. Ook zal zonder centrale leiding de civiele oorlogsinspanning tot een onaanvaardbaar laag peil dalen. Hierbij moet men bedenken, dat een eventueel toekomstige oorlog een totale oorlog zal zijn, die een totale verdediging vergt.

Deze verdediging wordt gevoerd door onze NAVO-eenheden, de eenheden van onze territo-

riale verdediging en door de civiele verdediging. Zij vormen in wezen een drie-eenheid. Indien één van de drie uitvalt, valt de totale verdediging. Een wegvallen van de centrale leiding is derhalve funest. Het is daarom onjuist, dat in oorlogstijd de ministeries zullen blijven doorwerken in hun vredeslokaties. En ook al zijn de ministeries van plan na het uitbreken van oorlog naar een andere lokatie te verhuizen, dan nóg blijft het gevaar bestaan, dat de regeringszetel reeds direct bij het uitbreken van de oorlog wordt aangevallen en uitgeschakeld vóórdat men de tijd heeft gehad om te kunnen verplaatsen. Een dergelijke verhuizing is immers niet in enkele uren uitvoerbaar. Hetzelfde geldt voor de zetels van de provinciale besturen, voor zover zij in de nabijheid van strategische of interceptiedoelen zijn gevestigd.

Alhoewel m.i. in verband met repercussie-overwegingen op voorhand niet behoeft te worden aangenomen, dat reeds direct in het begin van een oorlog de verschillende bestuurscentra zullen worden geëlimineerd, tóch dient hier het zekere voor het onzekere te worden genomen. Daartoe zouden de voornaamste gegevens van de bestuurlijke instanties moeten worden gedupliceerd, opgelegd en bijgehouden op een andere plaats en op voldoende afstand van de vredeslokatie. Voorts moet terzake kundig personeel worden aangewezen, dat reeds vóór het uitbreken van de oorlog, zodra daar aanleiding toe bestaat, naar de reservelokatie verhuist.

Een sterke binding tussen de militaire en de civiele autoriteiten is een voorwaarde voor een goede samenwerking. Het is uit dien hoofde gewenst, dat de oorlogscommandoposten van de territoriale militaire autoriteiten en de oorlogslokaties van de overeenkomstige civiele autoriteiten in elkaars nabijheid zijn gelegen. Om dit te bereiken is coördinatie in vredetijd noodzakelijk.

Bescherming Bevolking

Het instituut van de Bescherming Bevolking (BB) ressorteert onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De organisatie is langs de bestuurlijke lijnen opgebouwd: landelijk, provinciaal en plaatselijk.

Ook in oorlogstijd blijft de BB onder het bestuurlijk gezag ressorteren. Er wordt dan een Nationale Commandant BB aangewezen, die met zijn staf nabij Utrecht een copost betreft. Op deze plaats worden alle informatie ontvangen met

betrekking tot ABC-oorlogvoering, in het bijzonder de stralingsintensiteit van fallout, zoals die door de overal in het land aanwezige meetposten doorlopend wordt geregistreerd, alsmede overeenkomstige gegevens uit het buitenland. Op de copost wordt een centraal plot bijgehouden, dat regelmatig aan de provinciale coposten BB en enkele andere belanghebbende instanties wordt doorgegeven per facsimile (overbrengingsduur enkele minuten). Na een plaatsgevonden calamiteit wordt op de nationale copost BB aan de hand van de ontvangen gegevens o.m. bepaald, op welke wijze steun zal worden verleend ter beperking van de schade; daartoe beschikt de BB over het korps Mobiele Colonnnes.

Dit korps is bemand met militairen en georganiseerd analoog de infanterie-eenheden (bats — colonnes genaamd — cien en pels). Het korps ressorteert als militaire eenheid onder de bevelen van de BLS, staat evenwel in oorlogstijd ter beschikking van de minister van Binnenlandse Zaken en onder operationeel bevel van de nat. cdt BB, in die zin, dat deze cdt uitsluitend beslist over de aantallen en soorten colonnes, die op een bepaalde plaats moeten worden ingezet. Alle overige bevoegdheden m.b.t. leiding, coördinatie, controle enz. geschiedt door de korpscommandant met zijn staf. Na aankomst in het rampgebied dienen de colonnes v.w.b. de tactische uitvoering van hun taak, de aanwijzingen van het plaatselijk hoofd BB op te volgen. Aanvragen voor steun door mobiele colonnes geschieden in de hiërarchieke lijn van de BB.

Voor haar verzorging — m.u.v. het specifieke BB-materieel — valt elke colonne terug op de verzorgende eenheden van de TB in wiens gebied zij verblijft c.q. is ingezet.

Het korps bestaat uit 11 brandweercolonnnes, 6 reddingscolonnnes en 5 geneeskundige colonnes.

In elke provincie beschikt de Commissaris der Koningin over een provinciaal commando BB (commandant + staf), waar de toestand in de provincie wordt bijgehouden. De prov. cdt. BB beschikt niet over een eigen rampenbestrijdingspotentieel. Wél kan hij de middelen van de in de provincie aanwezige BB-kringen over en weer inzetten.

Het plaatselijke, tevens laagste, niveau van de BB, de BB-kring, is georganiseerd per groep van gemeenten. Per provincie zijn er 3 à 7 kringen. Elke kring wordt geleid door een kringraad, waarin de burgemeesters van de betrokken gemeenten zitting hebben. Veelal zal de burgemeester van de belangrijkste gemeente de voor-

zitterszetel bezetten. De kring heeft een eigen potentieel aan rampenbestrijdingsmiddelen.

In geval van een grote ramp, bv. na een nucleaire aanval, zal het normaal zijn, dat de burgerautoriteiten, belast met de reddingsacties en het beperken van de schade, bemerken, dat zij niet over voldoende middelen beschikken. Zij zullen zeker de mil cdt naderen met verzoeken voor steunverlening, bv. voor dijken dichten, bosbranden blussen, gebieden afzetten enz.

Ook al zal de algemene oorlogstoestand zodanig zijn, dat de beschikbare militaire eenheden in het achterland niet direct tegen de vijand behoeven te worden ingezet, dan betekent dit nog niet, dat die eenheden volledig vrij zijn om voor rampenbestrijding te worden gebruikt. Ongetwijfeld zullen die eenheden een intensief oefenprogramma doorlopen, vooral omdat de territoriale eenheden bijna alle mobilisabel zijn en derhalve na opkomst een training hard nodig hebben. Ook is het mogelijk dat die eenheden op last van hogere commandanten gereed moeten staan om te worden verplaatst. Daarbij komt nog, dat het weer vrijmaken van bij rampenbestrijding ingezette eenheden veel tijd kan vergen. Een verzoek om steunverlening op een wat uitgebreide schaal zal daarom steeds ongelegen komen en de betrokken militaire commandant in conflict brengen met zijn militaire opdracht. Daarom dienen de militaire commandanten, die over de steunaanvragen moeten beslissen, de militaire belangen nauwkeurig af te wegen tegen die van de civiele verdediging. Deze laatste belangen kunnen indirect mede van militair belang zijn.

In ieder geval is een afweging van de civiele belangen niet mogelijk, zonder die belangen goed te kennen. Ook hier is het dus nodig, dat de militaire autoriteiten meegroeien met de ontwikkelingen bij de civiele verdediging. Een regelmatig contact met de civiele autoriteiten is hiertoe een voorwaarde.

De territoriale militaire organisatie

Deze organisatie wordt als bekend verondersteld. Wel wordt erop gewezen, dat per 1 juli 1964 de NTB is opgeheven, waardoor de TBs rechtstreeks onder de BLS ressorteren.

De grenzen van de gezagsgebieden der TCn zijn dezelfde als de provinciegrenzen, m.u.v. het gebied van TCN, dat de grenzen volgt van de provincies Groningen, Friesland en Drente tezamen. Het gezagsgebied van een garnizoenscommando beslaat het gebied van een groot aantal gemeenten (26 garnizoenscommando's op ca. 1000

gemeenten). De grenzen van een garnizoens-commando volgen gemeentegrenzen.

De civiele sector

Behalve de aangelegenheden m.b.t. evacuaties, vluchtelingen, BB en militaire verdediging zijn er nog tal van andere maatschappelijke en economische functies in het vlak van de civiele verdediging, waarvoor een goed functioneren een voorwaarde is voor de instandhouding van onze totale verdediging, zoals telecommunicaties, voedselvoorziening, materiaalvoorziening, vervoer, waterstaatszaken, arbeidsvoorziening, energievoorziening enz., en zeker niet in de laatste plaats de morele weerbaarheid, waartoe ook de voorlichting behoort.

Voor verschillende van deze functies worden in oorlogstijd aparte organen gevormd, teneinde een doorlopende coördinatie beter te waarborgen. Zo worden m.b.t. het vervoer vertegenwoordigers van de belanghebbende ministeries, zoals van Verkeer en Waterstaat, Binnelandse Zaken en Defensie samengebracht in de Centrale Directie Binnenlands Vervoer (CDBV). Ook op provinciaal niveau wordt een dergelijk orgaan gevormd. Ten behoeve van de handhaving van de orde wordt gevormd de interdepartementale staf politie (ISPOL) uit vertegenwoordigers van de minister van Binnelandse Zaken en van de minister van Justitie; op provinciaal niveau wordt gevormd de provinciale staf politie (PSPOL).

Samenwerking

De samenwerking op de onderscheiden niveaus tussen de erbij betrokken militaire en civiele autoriteiten komt het beste naar voren bij een ramp. Indien een gebied wordt getroffen door een conventioneel bombardement of een nucleair wapen, wordt, behalve de directe gevolgen als verwoestingen en verlies aan mensenlevens, tevens een complex aan indirecte gevolgen veroorzaakt, zoals het uitvallen van verbindingen, optreden van rampenbestrijdingspotentieel, evacuatie van de randgebieden, beperken en leiden van paniekluchtelingen, omleiden van verkeer, regelingen van avondklok, energievoorzieningen enz. Al deze gevolgen leiden in een kort tijdsbestek op landelijk, provinciaal en plaatselijk niveau tot een groot aantal maatregelen en verbodsbepalingen in de verschillende aspecten van de civiele verdediging, ter beperking van de

schade en het op gang houden van het maatschappelijk leven.

Naarmate de omvang van een ramp groter is, wordt ook de kans groter, dat één of meer van de getroffen maatregelen en bepalingen van invloed zijn op het militaire optreden in dat gebied en zelfs buiten dat gebied. Hierbij ontstaat de niet geringe mogelijkheid dat, na het uitgeven door civiele autoriteiten van opdrachten en bepalingen, de militaire autoriteiten met enkele hiervan niet kunnen instemmen en die regelingen zullen moeten wijzigen of ongedaan maken. Hierdoor zal in de dan toch reeds moeilijke omstandigheden een verdere disorde ontstaan. De persoonlijke aanwezigheid van de betrokken territoriale autoriteit, of van een zeer goede en terzake kundige liaison-officier, op de plaats waar de civiele autoriteiten hun maatregelen en bepalingen opstellen, is de enige garantie voor het op zo kort mogelijke termijn opstellen van afdoende civiele regelingen, waarbij de militaire belangen zo goed mogelijk zijn verzekerd.

Bovendien zullen de militaire autoriteiten mogelijk zelf nog andere maatregelen en bepalingen moeten uitgeven tot veiligstelling van de militaire belangen. Het zou een teken van kortzichtigheid zijn, indien hierbij kleine militaire belangen zouden prevaleren boven grote civiele belangen. De kleine en grote belangen van beide zijden zullen moeten worden afgewogen tegen de achtergrond van een maximaal nodige oorlogsinspanning, waarbij steeds de morele toestand van de bevolking in acht moet worden genomen. De verstrekkende bevoegdheden, door de oorlogswet aan de militaire autoriteiten verleend, zullen dan ook met de nodige omzichtigheid moeten worden gehanteerd. In dit verband wordt hier reeds gewezen op de nieuwe bij de Staten-Generaal in behandeling zijnde Oorlogswet (op 29 april 1964 door de Tweede Kamer aanvaard), waarin bepalingen zijn opgenomen, waarbij het Militair Gezag niet alleen tijdens de Staat van Beleg, maar reeds tijdens de Staat van Oorlog de uitoefening van verschillende bevoegdheden aan organen van het burgerlijk gezag kan opdragen en omtrent die uitoefening regelen kan stellen. Hiervan dient zoveel mogelijk gebruik te worden gemaakt ter ontlasting van de militaire staven van werkzaamheden, die zij normaal in vreedstijd niet uitvoeren en waarvoor zij dus minder geschikt zijn dan de burgerorganen.

Een juiste beoordeling van alle nodige maatregelen en bepalingen door de territoriale autoriteiten is alleen dán mogelijk, als zij in oorlogs-

tijd met de ontwikkeling van de toestand in het civiele vlak meegroeien. Het verdient hierbij aanbeveling, dat op de territoriale militaire staven niet alleen een overzichtskaart met betrekking tot de militaire situatie wordt bijgehouden, maar eveneens overzichtskaarten met betrekking tot de belangrijkste civiele aspecten bv. de rampenbestrijding, alle nog beschikbare verbindingen, het verloop van evacuaties en vluchtingenstromen enz.

Een doorlopend contact is nodig met alle in aanmerking komende civiele autoriteiten. Dit contact moet op alle niveaus plaatsvinden. Daar toe worden in oorlogstijd op landelijk, provinciaal en plaatselijk niveau de zg. centra voor civiele verdediging ingesteld.

Op landelijk niveau treffen wij aan het Nationaal Centrum Civiele Verdediging (NCCV), waarin vertegenwoordigers van alle ministeries en van de BLS elkaar dagelijks ontmoeten ter bespreking van hun problemen en ter coördinatie van hun plannen. Dit centrum is tevens een informatiecentrum, waar de belangrijkste gegevens betreffende de landelijke toestand ter beschikking staan. Het centrum is géén commando-orgaan. De onderscheiden ministers blijven volledig verantwoordelijk voor de door hen te nemen beslissingen.

Op provinciaal niveau wordt in oorlogstijd ingesteld het Provinciaal Centrum Civiele Verdediging (PCCV), waarin vertegenwoordigers van de voornaamste provinciale bestuursinstanties — prov. voedselcommissaris, prov. evacuatiecommissaris, prov. economische commissaris, hoofd-ingenieur van Waterstaat enz. — en van de territoriale commandant elkaar dagelijks ontmoeten ter bespreking van de problemen, die de provincie betreffen en ter coördinatie van hun plannen. De Commissaris der Koningin vervult hierbij een leidinggevende rol. Ook deze centra zijn géén commando-organen doch plaatsen voor overleg.

Tenslotte het plaatselijk niveau. Vele gemeenten zijn te klein in omvang en/of importantie, om zelf een apart Plaatselijk Centrum Civiele Verdediging te kunnen instellen. Veelal zullen zij hun

belangen behartigen door samengaan met andere gemeenten. Bij de kringorganisatie van de BB kwam dit reeds tot uiting. Daardoor zal de kring-copost tot op zekere hoogte kunnen fungeren als centrum civiele verdediging, nl. met betrekking tot dié aspecten, die onder de BB ressorteren. In grotere steden zal men wel een centrum civiele verdediging kunnen formeren, waar de hoofden of vertegenwoordigers van de gemeentelijke diensten en van eventuele besturen van polders, waterschappen, enz. elkaar kunnen ontmoeten ter coördinatie van te treffen maatregelen. Indien in deze steden tevens een BB-kringcommando en een garnizoenscommando aanwezig zijn, kunnen alle aspecten met betrekking tot de civiele en territoriale verdediging worden gezien en gecoördineerd. Moeilijker wordt dit, als in dergelijke steden geen kringcommando en/of garnizoenscommando is gevestigd. In deze gevallen zal gebruik moeten worden gemaakt van liaison-personeel. In de huidige oorlogsorganisaties van onze garnizoenscommando's zijn echter geen liaison-officieren opgenomen, zodat een vertegenwoordiging van de garnizoenscommandant in deze gevallen slechts incidenteel mogelijk is.

Een extra probleem wordt voorts gevormd, doordat de grenzen van de BB-kringen in de meeste gevallen niet samenvallen met die van garnizoenscommando's, hetgeen de samenwerking ernstig benadeelt. Een gelijktrekken van deze grenzen verdient alle aanbeveling.

In het vorenstaande zijn slechts enkele aspecten met betrekking tot de militair-civiele samenwerking aangegeven. Veel is nog onbesproken gebleven, bv. de samenwerking op logistiek en geneeskundig gebied. Hopelijk is evenwel duidelijk geworden, dat niet een eenzijdige — op uitsluitend militaire overwegingen berustende — benadering van de talloze problemen in oorlogstijd, de oplossing zal bieden. Slechts in samenwerking, gebaseerd op wederzijds begrip, kan de maximale oorlogsinspanning worden bereikt. Deze samenwerking zal daartoe reeds in vreedstijd moeten worden geactiveerd.

Onderzoekstechniek bij ongevallen met luchtvaartuigen en geleide wapens

door C. L. WELTEN,
Majoor-Vlieger Waarnemer van de Koninklijke Luchtmacht, Hoofd Bureau Vlieg-
Bedrijfs- en Geleide-Wapenveiligheid van het Commando Luchtverdediging

Teneinde een goede vlieg- en geleide-wapenveiligheid te kunnen realiseren dient de aandacht te worden gericht op twee facetten of, liever gezegd, twee groepen van handelingen:

1. *preventieactiviteiten*, in het algemeen voorkomen van ongevallen en/of onveilige situaties die tot ongevallen kunnen leiden;
2. *het onderzoek van ongevallen*.

Het onderzoek van ongevallen heeft als primair doel het voorkomen van soortgelijke gevallen. Zulks is evenwel niet het enige doel. Dat zou nl. betekenen dat ieder type ongeval eerst moet plaatsvinden alvorens tot corrigerende maatregelen kan worden overgegaan. Derhalve dient men zich ten tijde van een onderzoek af te vragen: „wat heeft plaatsgevonden, waarom en hoe?” m.a.w.: men stelt „had het ongeval kunnen worden voorkomen?” en/of „had het ongeval zich reeds op een of andere wijze aangekondigd?”.

Wanneer wordt gesteld: wat, waarom en hoe? impliceert zulks dat *alle facetten*, ook de kleinste, moeten worden beschouwd en onderzocht. Door zoveel mogelijk factoren te verzamelen zal een proces van eliminatie leiden tot een *volledig* onderzoek met *volledige* corrigerende maatregelen. Teneinde de vragen: wat, waarom en hoe? op de juiste wijze te kunnen beantwoorden is het nuttig eerst nog enkele definities te stellen m.b.t. oorzaken die tot ongevallen kunnen leiden.

Hoofdoorzaak. De hoofdoorzaak van een ongeval is die factor, die het ongeval redelijkerwijs onvermijdelijk of zeer waarschijnlijk doet worden.

Bijkomende oorzaken. De bijkomende oorzaken zijn die factoren, die tot het ontstaan van het ongeval hebben bijgedragen, zonder dat van een hoofdoorzaak kan worden gesproken.

Oorzakelijke omstandigheden. Oorzakelijke omstandigheden zijn die omstandigheden, die een ongunstige invloed op het gebeuren hebben uitgeoefend en zonder welke het ongeval niet zou

hebben plaatsgevonden, of zonder welke het ontstaan ervan minder waarschijnlijk, of de gevolgen ervan minder ernstig zouden zijn geweest. Indien de resultaten van het onderzoek onder de hierboven genoemde definities kunnen worden gegroepeerd, zal men vrijwel altijd van een volledig onderzoek kunnen spreken. De praktijk heeft uitgewezen dat, zonder in psychologische details te treden, in alle gevallen de factor „mens” („human error”) op de voorgrond treedt, d.w.z. waarom faalde hij, waarom nam hij een foutieve beslissing enz.?

Eisen te stellen aan een onderzoek

1. Er moet snel worden gehandeld. De onderzoekers moeten zich zo snel mogelijk naar de plaats van het ongeval begeven om te voorkomen, dat kostbaar bewijsmateriaal verloren gaat.

Voorbeelden: het souvenirjagen, waardoor voor het onderzoek belangrijke onderdelen verloren gaan; ooggetuigen, wier verklaringen van uur tot uur veranderen; zich wijzigende weersomstandigheden, enz. Stel daarom als regel: het onderzoek prevaleert boven iedere taak waarmee u bezig bent, van af het moment waarop u werd aangewezen als onderzoeker of als lid van een commissie van onderzoek.

2. Ieder onderzoek moet worden uitgevoerd met veel grondigheid. Dit wil het volgende zeggen.

- a. Onderzoek gedetailleerd elk mogelijk stukje bewijsmateriaal.
- b. Neem geen mededelingen of verklaringen zonder meer voor waar aan.
- c. Trek geen te vlotte conclusies.
- d. Onderzoek alle mogelijkheden, alhoewel de meest waarschijnlijke oorzaak spoedig bekend kan zijn.
- e. Geeft het niet op indien de oorzaak niet spoedig kan worden gevonden, doch ga door met het verzamelen van stukjes en beetjes; meestal zal e.e.a. als één grote legpuzzel in elkaar passen.

f. Volg elke mogelijke aanduiding c.q. aanwijzing.

g. Vraag alle getuigen en/of personen die kennis hebben van enige fase van het ongeval, ook al zijn er soms meer verklaringen van precies dezelfde strekking (bij een eliminatieproces vervalt immers veel).

h. Bewaak en bewaar het wrak en al het daarbij behorende andere bewijsmateriaal tot het onderzoek tot ieders voldoening is beëindigd.

i. Laat een uitgebreide fotoreportage maken van de plaats van het ongeval en het daarbij betrokken materiaal. In het bijzonder dienen foto's te worden gemaakt van de onderdelen die voor een nader onderzoek wellicht naar de industrie of een laboratorium moeten worden gezonden. Mocht het desbetreffende onderdeel daarna zoek raken of nog meer worden beschadigd, dan zullen deze foto's van grote waarde blijken te zijn. Bovendien zijn het uitstekende hulpmiddelen bij de samenstelling van het ongevallendossier.

3. Het onderzoek moet plaatsvinden volgens een vooraf samengesteld systeem. De onderzoekers dienen te werken volgens een gezamenlijk opgesteld plan, waarbij een zo nuttig mogelijk gebruik dient te worden gemaakt van alle leden en van de ter beschikking staande faciliteiten. Stipfel in dat plan ieders taak en de te volgen procedure nauwkeurig uit en werk daarna elk onderdeel systematisch af.

4. Het onderzoek moet zeer accuraat worden uitgevoerd. De onderzoekers dienen zich ervan bewust te zijn, dat er in een ongevallenverslag geen plaats is voor geruchten, vermoedens of vage aanduidingen e.d. Verklaringen moeten worden geverifieerd. Het stellen van theorieën is slechts dan nuttig indien er absoluut geen feiten aanwezig zijn. Al het bewijsmateriaal moet nauwkeurig, systematisch en schematisch worden vastgelegd.

Eisen te stellen aan de onderzoeker

Iedere onderzoeker dient zich terdege te realiseren dat het zijn taak is om levens en kostbaar materiaal te sparen, waardoor de operationele waarde wordt verhoogd. Men is verplicht v.w.b. houding en standpunt volkomen neutraal te zijn. Namen en functies zijn ten tijde van het onderzoek van ondergeschikt belang. De schuldvraag en de naar aanleiding daarvan te nemen eventuele maatregelen zijn voor de onderzoekers *niet* belangrijk. Van direct belang zijn het wat, waar-

om en hoe en, daaraan onverbreekbaar verbonden, de te stellen preventieve maatregelen. De onderzoeker die dit laatste uit het oog verliest, doch zich gaat blind staren op de vraag, wie schuldig of te blameren is, zal meestal niet tot een succesvol onderzoek komen. Het vaststellen van de mate van schuld en eventuele straf dienen wij over te laten aan de eventueel tot straffen bevoegd zijnde meerdere van betrokkene(n). De leden van de commissie moeten voldoen aan de volgende eisen.

1. Interesse en de wil alles te weten te komen. Een onderzoeker moet het verlangen hebben al datgene te ontdekken, wat tot lering kan strekken als gevolg van het ongeval.

2. Hij moet in staat zijn goed te *analyseren*, daarbij het bewijsmateriaal in belangrijkheid rangschikkend.

3. Hij moet vastbesloten zijn het onderzoek tot een goed einde te brengen, ondanks teleurstellingen, foutieve conclusies e.d.

4. Hij moet over een oneindig geduld beschikken. Kleine details mogen niet worden verwaarloosd.

5. Hij moet over de nodige tact beschikken in zijn omgang met de overige leden van de commissie, ooggetuigen, experts, specialisten enz.

6. Het moet *integer* zijn, boven elke invloed staan, zich concentreren op de waarheid en op het gestelde doel.

7. Tenslotte moet hij *zeer ervaren* zijn. Door zijn functie komt hij in aanraking met alle facetten van het bedrijf en hij moet steeds weer opnieuw in allerlei problemen duiken, hetgeen leidt tot een grote algemene kennis.

„Pre Accident Plan”

Teneinde de gevolgen van een ongeval tot een minimum te kunnen beperken, alsmede om het onderzoek zo efficiënt mogelijk te doen plaatsvinden, verdient ten eerste aanbeveling op het onderdeel een zg. „pre accident plan” („crash OBA”) samen te stellen. De algemene samenstelling van deze OBA komt in ruwe lijnen neer op het volgende.

1. *Referenties*. Alle mogelijke voorschriften, luchtmaactcirculaires, OBA's, T.O.'s, KLu-MO's e.d., met betrekking tot ongevallen dienen in de OBA te worden opgenomen, zodat veel tijd wordt bespaard bij het naspeuren van voornoemde referenties.

2. *Uitvoering*. In dit gedeelte dienen de algemene

richtlijnen en de werkwijze nader te worden omschreven, waarbij de volgende facetten moeten zijn opgenomen.

- a. Definities.
- b. Taakstelling en leiding. De verdeling van taken met een zeer korte omschrijving, nader uitgewerkt in separate taakomschrijvingen.
- c. Melding aan wie en hoe.
- d. Alarmering door wie en hoe; werking crashalarm c.q. omroep; inhoud en samenstelling crashberichten met voorbeelden omschreven.
- e. Berichtgeving inzake familiebetrekkingen; externe organisaties en personen.
- f. Veiligheidsmaatregelen, zoals regeling telefoonverkeer, afsluiting toegangswegen en poorten van het onderdeel.
- g. Berging van het wrak.
- h. Slotbepalingen.

3. *Taakomschrijvingen.* In dit gedeelte van het plan zijn in separate bijlagen alle taakomschrijvingen opgenomen, zoals taak van de dienstdoende arts, geestelijke verzorgers, Commandant LB Squadron, Squadron- c.q. Onderdeelscommandant, technisch officier enz. Tevens is hierbij een juiste regeling van de crashpassen en een plattegrond van het onderdeel gevoegd.

4. *Vooronderzoek.* Daar het begin van de werkzaamheden door het definitieve onderzoekteam, afhankelijk van de aard van het ongeval, soms enige tijd vergt en een snel begin met het onderzoek een eerste vereiste is, dient zo spoedig mogelijk met een vooronderzoek te worden begonnen. In het kader van dit vooronderzoek dienen door en onder leiding van de onderdeels Vlieg-, c.q. Geleide-Wapenveiligheids-officier de navolgende acties te worden geïnitieerd en uitgevoerd.

- a. Verstrekking van eventuele medische bijstand.
- b. Bewaking van het wrak, zonodig m.b.v. de Koninklijke Marechaussee en/of plaatselijke politie, waardoor alles zoveel mogelijk onaangetaast blijft.
- c. Het maken van een fotoreportage onder deskundige leiding en overeenkomstig de te stellen eisen.
- d. Opnemen van getuigenverklaringen.
- e. Een eerste herkenning en lokatie van onderdelen en materieel door een technisch officier.
- f. Het maken van een ruwe situatieschets („wreckage diagram”).

De door de KLu vastgestelde regels inzake ongevallen met luchtvaartuigen en geleide wapens geven het voordeel van een snelle alarmering waardoor de reddings- en hulpacties goed

gecoördineerd en weloverwogen plaatsvinden en met een gedetailleerd en georganiseerd vooronderzoek onder leiding van een Vlieg- c.q. Geleide-Wapenveiligheids-officier een aanvang kan worden gemaakt.

Aan te bevelen uitrusting van een onderzoeker (Vlieg- of Geleide-Wapenveiligheids-officier)

Teneinde het onderzoek of vooronderzoek direct op effectieve wijze te kunnen aanvangen, dient het team over de nodige hulpmiddelen te beschikken. Hiertoe dienen de veiligheidsofficieren te zijn uitgerust met het volgende:

- stafkaarten van het gebied;
- kompas;
- een rol meetlint (15 m);
- gradenboog;
- kladbloc met kleurpotloden;
- labels in diverse kleuren en bij voorkeur fluorescerend;
- krijt in verschillende kleuren;
- waspotloden in verschillende kleuren;
- een kleine „tool-set” ter verwijdering van onderdelen (stel deze „set” samen in overleg met uw technisch officier);
- zaklantaarn met reservebatterijen en -lampen;
- een stevig mes;
- een zakloep;
- een kleine spiegel;
- winter- c.q. regenkleding (in zeshoud t.b.v. commissieleden);
- zes paar rubberlaarzen;
- zes paar werkhandschoenen;
- witte stokken en kluwen touw (handig bij het samenstellen van een „wreckage diagram”).

Categorisatie van luchtvaart- c.q. geleide-wapenongevallen

De geleide-wapenongevallen zijn naar opgelopen schade en herstelbaarheid als volgt onderverdeeld.

Lichte schade. Schadecategorie 1 — herstelbaar door eigen squadronpersoneel. Schadecategorie 2 — herstelbaar door of bij de Technische Dienst van het onderdeel.

Ernstige schade. Schadecategorie 3 — herstelbaar door of bij de Technische Dienst van het onderdeel m.b.v. specialisten van een depot of de industrie. Schadecategorie 4 — slechts herstelbaar door specialisten van een depot of de indus-

trie. Schadecategorie 5 — onherstelbaar beschadigd.

Wie onderzoekt welke ongevallen?

De ongevallen ten gevolge waarvan lichte schade is ontstaan (categorieën 1 en 2) aan het geleide wapen worden onderzocht door of namens de Commandant van de Groep Geleide Wapens en door of namens de Commandant Vliegbasis voor luchtvaartongevallen.

Ongevallen met als gevolg ernstige schade (categorieën 3, 4 en 5) worden in opdracht van de Commando Commandant onderzocht door een Commissie van Onderzoek van het betrokken commando. De Commando Commandant kan evenwel het onderzoek delegeren aan de Commandant van de Geleide Wapen Groep c.q. Vliegbasiscommandant. Hiervan wordt echter slechts bij hoge uitzondering gebruik gemaakt en dan nog slechts indien de oorzaak zeer voor de hand liggend is, er geen doden of gewonden te betreuren zijn, geen schade aan derden werd berokkend, geen buitenlandse militairen c.q. autoriteiten bij het ongeval waren betrokken en tenslotte het ongeval niet in de directe publieke belangstelling heeft gestaan.

Samenstelling van een Commissie van Onderzoek n.a.v. een ernstig ongeval

Voorzitter — Officier Electronica v.w.b. geleide-wapenongevallen en een vliegtechnisch officier v.w.b. luchtvaartongevallen (bij voorkeur een hoofdofficier)

Secretaris — Officier jurist

Lid — Officier Geleide Wapens c.q. Technisch Officier

Lid — Geleide-Wapenveiligheidsofficier c.q. Vliegveiligheidsofficier.

Het behoeft vanzelfsprekend geen betoog dat aan de commissie een arts wordt toegevoegd, zodra er op enigerlei wijze sprake is van lichamelijk letsel als gevolg van het ongeval.

Taak van de voorzitter van een Commissie van Onderzoek

De voorzitter dient:

1. coördinerend en instruerend op te treden gedurende het gehele onderzoek;
2. leiding te geven aan alle besprekingen en werkzaamheden;
3. door een vorsend onderzoek te komen tot een oplossing van het ongeval via:

a. directe aanwijzingen, oorzaken en getuigenverklaringen;

b. een proces van analyse en eliminatie;

4. leiding te geven aan de samenstelling van het ongevallendossier;

5. zo nodig op te treden als liaison tussen eventueel BDL, de Commando Commandant en de Groepscommandant c.q. Vliegbasiscommandant;

6. eventueel voorstellen en aanbevelingen naar voren te brengen:

a. *direct* bij het vaststellen van een ernstige onveilige situatie t.a.v. de geleide-wapenveiligheid c.q. vliegveiligheid;

b. ter verhoging van de geleide-wapen- c.q. vliegveiligheid in de vorm van procedurewijzigingen.

Algemene wenken t.b.v. commissies

Het verdient aanbeveling dat de voorzitter van een commissie zich bij aankomst op het onderdeel eerst meldt bij de commandant om reeds bekende gegevens vast te stellen en een nadere „briefing” te ontvangen omtrent de omstandigheden van het ongeval. Zodra de commissie voltallig op het onderdeel aanwezig is, dient men zich gezamenlijk naar de plaats van het ongeval te begeven om een globaal overzicht en een eerste indruk te verkrijgen van het ongeval. Op de plaats van het ongeval dient:

1. de omgeving aan een grondig onderzoek te worden onderworpen;

2. een situatieschets (m.b.v. eventueel stafkaarten) en een „wreckage diagram” te worden gemaakt;

3. identificatie van de onderdelen plaats te vinden;

4. een fotoreportage te worden gemaakt onder leiding van een deskundig commissielid.

Na een bezoek aan de plaats van het ongeval dient een *eerste bespreking* te worden gehouden waarbij:

1. een bestudering van de reeds verkregen inlichtingen en gegevens plaatsvindt;

2. een voorbereiding wordt gemaakt tot een plan van actie over:

a. *wat* de commissie gaat doen;

b. *hoe* het wordt uitgevoerd;

c. *wie* wat doet.

3. de diverse taken worden verdeeld afhankelijk van de te verrichten werkzaamheden.

Aan het einde van elke onderzoekdag dient opnieuw een vergadering te worden belegd, waarbij de resultaten worden besproken en — aangepast

aan de omstandigheden — voor de volgende dag een nieuw programma met taakverdeling wordt vastgesteld. Tenslotte zou ik de volgende punten nog willen onderstrepen.

1. Het onderzoek heeft voorrang *boven* alle andere werkzaamheden.
2. Transport moet constant ter beschikking staan.
3. Vertrouw niet op het geheugen, maak aantekeningen en gebruik voorts een magnetofon.

4. Trek geen overhaaste conclusies.

5. Geef niet te gauw op; een ongeval zonder oorzaak werkt deprimerend.

6. Geef het wrak niet te snel vrij.

7. Houdt bij de samenstelling van de aanbevelingen c.q. voorstellen ter voorkoming van herhaling voor ogen, dat het onderzoek slechts *dan preventieve waarde* heeft, indien daardoor soortgelijke ongevallen in de toekomst kunnen worden voorkomen, m.a.w. een grotere waarborging van de operationele paraatheid.

Aanwijzingen voor medewerkers

Wij verzoeken u om uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele spatie en voorzien van uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze tussen die tekst moeten worden opgenomen.

Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden

getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

TOEVOEGING VAN SCHETSEN EN AFBEELDINGEN, RESPECTIEVELIJK FOTO'S, VERHOOGT DE AANTREKKELIJKHEID VAN UW ARTIKELEN TEN ZEERSTE, VOORAL INDIEN ZIJ ORIGINEEL ZIJN.

Voor de subalterne troepenofficier

Niet meer onvoorbereid!

Het Reglement betreffende de krijgstucht en de krijgsgevangene

door A. Th. VOORNEMAN, Luitenant-Kolonel der Artillerie

Dit artikel beoogt in het bijzonder de CC de nodige achtergrond te geven voor de door hen te behandelen artikelen 26 a t/m f van het Reglement betreffende de krijgstucht.

Algemene inleiding

Invoering nieuwe gedragsregels

Gedurende de jongste oorlogen met totalitair geregeerde landen is gebleken dat de militairen van de westerse landen onvoldoende waren voorbereid op de behandeling die zij, in geval van krijgsgevangenschap, zouden hebben te doorstaan.

Teneinde in de gebleken tekortkoming te voorzien werd in Nederland het Reglement betreffende de Krijgstucht uitgebreid met o.a. de artikelen 26 a t/m f, waarin een aantal duidelijk geformuleerde gedragsregels werd neergelegd. Het zonder meer opnemen in het Reglement betreffende de Krijgstucht van deze nieuwe gedragsregels heft de onvoorbereidheid van de Nederlandse militair niet op. Deze nieuwe gedragsregels kunnen alleen dán door de militair worden begrepen en eigen worden gemaakt, en hem aldus tot steun worden, indien ze worden besproken en toegelicht met voorbeelden uit de laatste oorlogspraktijk. Dit kan met het grootste rendement geschieden door de laagste met de handhaving van de krijgstucht belaste militaire meerdere tijdens de lessen krijgstucht.

De bespreking van deze artikelen heeft niet tot strekking de militair bij te brengen hoe hij met het minste ongemak de periode van krijgsgevangenschap kan doorstaan, maar dient integendeel bewust te worden gericht op het opwekken van de wil van de enkele man om ook onder moeilijke omstandigheden weerstand te blijven bieden.

De noodzaak van de invoering van nieuwe gedragsregels

Uit ervaringen van uit krijgsgevangenschap te-

rugkerende Duitse en Amerikaanse militairen is gebleken dat de landen van het communistisch blok alles in het werk stelden om door hen gemaakte krijgsgevangenen dienstbaar te maken aan de zaak van het internationale communisme. De krijgsgevangenen werden onderworpen aan een goed voorbereide en consequent georganiseerde behandeling, waarop zij niet waren voorbereid. Deze behandeling was, in het kort samengevat, erop gericht de trouw aan eigen land en het geloof in de democratische wijze van leven bij de krijgsgevangenen te ondermijnen. Krijgsgevangenen, waarbij deze pogingen succes hadden, waren minder in staat de valse lokroep van het communisme te weerstaan.

Nauwkeurige ondervraging, op streng wetenschappelijke basis, van de terugkerende militairen heeft deze methode ontmaskerd. Het waren naar westerse maatstaf verachtelijke methoden, waarmee evenwel successen werden geboekt, omdat de krijgsgevangenen militairen niet erop waren voorbereid. Het bleek dat de communisten dáár de meeste resultaten boekten met hun pogingen een krijgsgevangene voor hun eigen doeleinden te gebruiken, waar zij gebruik konden maken van karakterfouten, onkunde en gebrek aan ervaring van de betrokkene.

Militairen die weten wat hun te wachten kan staan en zich hierop hebben ingesteld besparen zich veel onnodig leed en angst en kunnen veel beter weerstand bieden aan de communistische vijand. Zolang het communistisch stelsel zijn huidige doeleinden blijft nastreven dreigt voortdurend oorlogsgevaar voor de landen van het vrije Westen. De landen van het vrije Westen zullen met alle geoorloofde middelen een gewapend conflict trachten te voorkomen. Desondanks kan een dergelijk conflict wel eens onvermijde-

lijk blijken. In dat geval zullen er wederzijds krijgsgevangenen worden gemaakt.

Het leven van een krijgsgevangene is nimmer aangenaam geweest. Maar in het bijzonder is krijgsgevangenschap onder communistisch bewind zwaarder te verdragen, omdat zij lichamelijke en geestelijke beproevingen meebrengt die zwaarder zijn dan men redelijkerwijs in de 20e eeuw zou mogen verwachten. Daarom is het wenselijker om te voorkomen in krijgsgevangenschap te geraken en te trachten zich tot het laatst met alle beschikbare middelen te blijven verzetten. Daarmee is niet alleen het land maar ook de militair zelf het beste gediend. Voor hen, die door overmacht, hetzij doordat zij buiten bewustzijn geraakten, hetzij doordat zij niet meer over wapens beschikkende, geen kans zagen te ontwijken, in vijandelijke krijgsgevangenschap geraken breekt een periode van zware lichamelijke en geestelijke beproevingen aan. Zij kunnen zich daarbij richten naar de gedragsregels zoals die weloverwogen door hun eigen wettig gezag zijn gesteld in de artikelen 26 a t/m f. Daarmee volgen zij niet alleen de enige eervolle weg die voor verantwoordelijke mannen, die zichzelf respecteren, openstaat, maar bovendien dienen zij tevens hun eigen belang het beste.

Om dit duidelijk in te zien is het noodzakelijk enige kennis op te doen van de methoden die totalitair geregeerde landen, dat zijn dus ook de landen van het communistisch blok tot nu toe, toepassen. Daar van de totalitair geregeerde landen met de landen van het communistisch blok de meeste ervaringen zijn opgedaan en dit communistisch blok tot nog toe een dreigend gevaar voor de internationale rechtsorde blijkt te zijn, worden in het volgend hoofdstuk de communistische methoden ten aanzien van de behandeling van krijgsgevangenen nader beschouwd.

Methoden van het communisme

Kenmerken van het communisme

Bij het bestuderen van communistische methoden dient men zich steeds voor ogen te houden dat het communisme altijd een aantal duidelijk te onderkennen kenmerken vertoont. Enkele van deze kenmerken van belang voor onze nadere uiteenzettingen zijn de volgende.

1. Het communisme streeft krachtens zijn beginselen onafgebroken en consequent naar de verkrijging van de wereldheerschappij.
2. In deze strijd om de wereldheerschappij is de

militaire strijd slechts één facet van een veelomvattende totale oorlog op elk gebied.

3. Het communisme is steeds bezig de totale oorlog te voeren door, ongeacht de toestand van oorlog of vrede, voortdurend propaganda, ondergrondse activiteiten en sabotage te bedrijven. Het schuwt daarbij geen middel om het doel, de wereldheerschappij, te verkrijgen, dus ook geen middel dat de menselijke waardigheid aantast.

Dit voor ogen houdende zijn de communistische methoden beter te begrijpen, al vindt de publieke opinie van het vrije Westen deze methoden zeer verachtelijk en veroordeelt zij het gebruik hiervan ten sterkste, als in strijd zijnde met de beginselen van de rechtsstaat.

Methoden van de communisten

Op grond van het gestelde in de voorafgaande paragraaf is het te begrijpen dat de communisten de in hun handen gevallen krijgsgevangenen niet anders kunnen zien dan als instrumenten, ontdaan van de menselijke waardigheid, die zij zo effectief mogelijk behoren te gebruiken ter bereiking van hun doeleinden.

Hoe stellen zij zich voor deze weerloze gevangenen te gebruiken voor hun doeleinden? Voorop dient te worden gesteld dat in ieder krijgsgevangenkamp in ieder willekeurig land de vijand van nature niet de vriend van zijn gevangenen kan zijn. Hieruit volgt logischerwijze dat vriendschap en saamhorigheid slechts bij de krijgsgevangenen onderling kan bestaan. Maar in het bijzonder geldt steeds voor de communistische vijand dat, welke hulp of vriendschap door hem ook wordt betoond, zulks alleen geschiedt met het oogmerk het vrije Westen in zijn greep te krijgen. Indien de communistische vijand helpt, dan doet hij dit alleen om de communistische zaak vooruit te helpen en zeker niet uit uitsluitend menslievende overwegingen.

De vijand tracht zijn doel te bereiken door bijvoorbeeld inlichtingen te verkrijgen en door te trachten de krijgsgevangenen over te halen actieve steun aan zijn zaak te geven. Hij zal uit de krijgsgevangenen trachten te verkrijgen:

- a. militaire inlichtingen (dat is uiteraard niet nieuw);
- b. niet-militaire inlichtingen (dat is wel nieuw voor zover deze inlichtingen zullen worden gebruikt in de strijd om de geest: de zg. psychologische oorlogvoering).

De communistische vijand maakt bij het verzamelen van zijn inlichtingen gebruik van de erva-

ringen, die hij bij zijn eigen bevolking in de gevangnissen en concentratiekampen heeft opgedaan. Deze ervaringen zijn dan weliswaar aangevuld met de resultaten van de laatste wetenschappelijke onderzoeken.

Veel geheimzinnigs is echter niet aan deze methoden verbonden. Intimidatie en geweldpleging jegens weerlozen zijn al zo oud als de mensheid bestaat. Uitdrukkingen zoals hersenspoeling e.d. roepen gedachten op aan mysterieuze geheimzinnige nieuwe krachten, die echter daarmee ver boven hun eigenlijke waarde worden geschat. Het is verstandiger zich helder voor te stellen wat de krijgsgevangenen militair te wachten staat in plaats van allerlei vage angstvoorstellingen de kans te geven het eigen moreel onnodig te verzwakken.

Uit praktische overwegingen zal de vijand zijn krachten concentreren op hen die zich op voorhand reeds zwak of beangstigd betonen. Krijgsgevangenen, die zich als zodanig doen kennen vragen om een ruwe, wrede behandeling. Het lot van hen, die van af het eerste begin weerstand bieden is ook niet altijd even rooskleurig, maar het is de enige weg voor een man met zelfrespect. Het is bovendien ook, verstandelijk beredeneerd, doelmatiger en daarom meer kansen biedend. Voorts zal de vijand trachten zijn doeleinden te bereiken door de militairen te winnen voor de beginselen van het communisme, niet om hen partij-lid te maken maar om hen te gebruiken om deze beginselen te verspreiden en door midden van radio-uitzendingen of geschriften de openbare mening in de vrije landen te beïnvloeden. Ook zal de vijand trachten met behulp van kleine omkoperingen en zondig geweld de krijgsgevangenen over te halen over elkaar te rapporteren en zelfs actieve vormen van landverraad te bedrijven.

De krijgsgevangenen kunnen aan de communistische pogingen alleen dan weerstand bieden indien zij deze methoden tijdig onderkennen en bovendien voor zichzelf weten wat voor hen de beste weg is om aan deze methoden het hoofd te bieden. Natuurlijk verandert voortdurend de vorm van deze methoden, maar de militair, die erop is voorbereid, zal gemakkelijker de valkuilen onderkennen en zich ertegen wapenen dan zij, die zich hiermee nimmer hebben beziggehouden.

Kort overzicht van de behandeling van krijgsgevangenen in de geschiedenis

In de prehistorie doodde de primitieve mens veelal zijn overwonnen tegenstanders; in het gun-

stigste geval voerde hij zijn gevangenen in slavernij mee.

De Romeinen lieten hun gevangenen slavendiensten verrichten. Indien zij daartoe niet meer in staat waren, werden zij gewoonlijk afgemaakt.

Met de komst van het christendom en de islam ontwikkelden zich andere opvattingen. De ridders konden zich tegen een losgeld vrij kopen. De eenvoudige krijgsman kon nog worden gedood of als slaaf worden verkocht.

In de 17e eeuw verschoof de verantwoordelijkheid t.o.v. het lot van de gevangen genomen krijgslieden zich meer naar de overheid van de gevangennemende mogendheid. De krijgsgevangenen werden daardoor enigszins beschermd tegen slavernij en persoonlijke wraaknemingen.

In de 18e eeuw werden de militaire gevangenen niet langer beschouwd als misdadigers tegen de staat. Dit was een grote stap vooruit. De gevangenschap diende slechts als middel om te voorkomen dat de militair weer naar eigen troepen terugkeerde.

In 1864 schreef de Zwitser Henri Dunant een boek dat leidde tot de oprichting van het Internationale Rode Kruis. Het Internationale Rode Kruis verleende hulp aan alle hulpbehoevende militairen, ongeacht hun nationaliteit.

In 1874 werd op een internationale conferentie te Brussel een oorlogsreglement voorgesteld. De tijd was er nog niet rijp voor, het reglement werd nog niet aangenomen. In 1899 echter werd op een conferentie te Den Haag een krijgsgevangenenverdrag aangenomen. Hierin werd vastgelegd dat krijgsgevangenen als ontwapende tegenstanders een wettige status bleven behouden. Zij waren voortaan de gevangenen van de vijandelijke regering en niet meer in de macht van de afzonderlijke overwinnaars. Overeengekomen werd, dat opstandige gevangenen voor ongehoorzaamheid konden worden gestraft, maar een menselijke behandeling bleef verplicht. Op de tweede Haagse conferentie te 1907 bevestigden de mogendheden nogmaals deze grondbeginselen voor het behandelen van krijgsgevangenen. Gedurende de Eerste Wereldoorlog deed zich echter een aantal ontwikkelingen voor, die reeds duiden op de strijd om de menselijke geest.

Communistisch optreden jegens krijgsgevangenen

Optreden Russische communisten tegen Duitse krijgsgevangenen in de Tweede Wereldoorlog

In oktober 1941 werd aan alle communistische

ondervragers van krijgsgevangenen o.a. de volgende aanwijzing toegezonden: „Vanaf het eerste begin van gevangenneming door het Rode Leger en gedurende de gehele periode van gevangenschap moeten de vijandelijke soldaten en officieren onder de voortdurende beïnvloeding staan van onze politieke werkers”. Deze beïnvloeding ging gepaard met lichamelijke beproevingen om het weerstandsvermogen van de Duitse krijgsgevangenen te verminderen en zodoende het werk van de ondervragers te vergemakkelijken. Deze lichamelijke beproevingen werden gericht op uitgezochte enkelingen en niet tegen gehele groepen van gevangenen. De communisten begrepen dat lichamelijke beproevingen tegen een groep krijgsgevangenen de eenheid van de groep zouden versterken en zodoende de taak van de ondervragers zouden verzwaren. Deze lichamelijke beproevingen waren o.a.:

- eenzame opsluiting;
- lange perioden een gedwongen onaangename houding laten aannemen;
- langdurige ondervraging waarbij de ondervragers elkaar in ploegendiensten aflostten;
- het onthouden van slaap en voldoende rust;
- het verbieden van het gebruik van latrine.

Indien de sovjet-ondervragers hun druk verslaptten dan deden zij dit niet uit menselijke overwegingen. Zij gaven slechts blijk van werkelijkheidszin. Het doel van ondervragingen is tenslotte het verkrijgen van betrouwbare inlichtingen. Een zwaar gewonde of psychisch verwarde gevangene kan geen betrouwbare inlichtingen meer verstrekken. Uit logische overwegingen o.a. uit oogpunt van doelmatigheid en arbeidsbesparing werden de bovengenoemde methoden alleen toegepast op gevangenen waarvan men zeker wist, of althans een vermoeden had, dat deze belangrijke gegevens konden verstrekken.

Niet alleen het verkrijgen van inlichtingen speelde een rol. De communisten trachtten ook de geestelijke achtergrond van hun gevangenen te beïnvloeden. Het grondbeginsel was daarbij niet alleen Hitler en zijn regime te belasteren, maar tevens alle politieke systemen. Het communisme werd dan vervolgens naar voren geschoven als de redder van de arbeidende mens en de beschermer van de vrede. Zij verzamelden daartoe dagboeken en brieven van dode Duitse officieren om aan de hand daarvan aan te tonen dat de leiding zelf al lang niet meer in een overwinning van Duitsland geloofde. Deze documenten werden uitgedeeld onder de pas gemaakte krijgsgevangenen met de bedoeling de officieren in dis-

krediet te brengen en twijfel uit te zaaien over het lot van Duitsland.

Zij haalden Duitse krijgsgevangenen over grammofoonplaatopnamen te laten maken voor opzending naar hun naaste familieleden in Duitsland. Deze opnamen werden echter als propaganda uitgezonden aan de frontlijn en dit bleek één van de oorzaken van overgave van Duitse soldaten aan het Rode Leger te zijn.

Vrede was een veel gebruikt thema van de sovjets. Maar dit thema was slechts een masker om hun werkelijke bedoelingen aangaande de wereldheerschappij te verbergen. Het betekende in werkelijkheid slechts vrede op voorwaarden, die door de communisten zouden worden voorgeschreven. De behandeling van Japanse krijgsgevangenen door de sovjets was in grote lijnen gelijk aan die van de Duitse krijgsgevangenen. De ondervraging en indoctrinatiemethoden bleken dezelfde te zijn als die, welke zij gebruikten tegen het Russische volk om het met terreur onder de duim te houden. Jammer genoeg wist het Westen onvoldoende de ware toedracht van de feiten. Het had zich met de juiste kennis van zaken in Korea veel ellende kunnen besparen.

Optreden Noordkoreaanse en Chinese communisten jegens krijgsgevangen militairen van de troepenmacht van de Verenigde Naties in Korea

In Korea bleek opnieuw dat de communisten hun krijgsgevangenen gebruikten voor eigen doeleinden en dat zij zich daarbij niet geheel hielden aan de internationaal gemaakte afspraken over de menselijke behandeling van gevangenen.

Om hun doeleinden te bereiken gebruikten de communisten weloverwogen de volgende methoden:

- het opwekken van angst door middel van bedreigingen en geruchtencampagnes;
- het stichten van verwarring en wantrouwen;
- eenzame opsluiting;
- het gebruik van informateurs;
- achterhouden van post.

Hoewel door de zeer lage levensstandaard van de gevangenhoudende mogendheid de verzorging van de gevangenen al bijzonder slecht was, kunnen wij met nadruk vaststellen dat bovendien totaal overbodige verliezen zijn geleden door onbekendheid met de eenvoudigste wetten der overleving ten aanzien van voeding, elementaire medische verzorging en moreelszorg. Het bleek vaak dat onder deze omstandigheden de angst voor het onbekende de krijgsgevangenen ertoe bracht met

de vijand mee te werken *voordat er van enige dreigementen, laat staan van daadwerkelijke uitvoering hiervan, sprake was*. Het was juist deze angst voor het onbekende waar de communisten bewust op speelden. Zij verspreidden daartoe allerlei geruchten over wreedheden en afvoer naar veraf gelegen binnenlanden van China. Ook voedsel en medische hulp zouden worden onthouden aan hen, die niet met de gevangenhoudende autoriteiten wilden meewerken. Eén van de verachtelijkste methoden van de communisten was het organiseren van een net van verklikkers. Zij maakten daarbij gebruik van twee soorten verklikkers. De ene soort bestond uit krijgsgevangenen, die zelf niet wisten dat zij hiervoor werden gebruikt. Zij werden bij de vijand geroepen en tijdens het praten over algemene zaken werd het gesprek ongemerkt geleid naar het kamp-leven en de medegevangenen. Onvoorzichtige loslippigheid gaf de vijand veel inlichtingen die hij kon gebruiken. Het andere type van verklikkers bestond uit opzettelijke verklikkers. Deze deden het om gunsten van de vijand te verkrijgen. Hun positie was echter verre van aangenaam. Zij waren verplicht alles te rapporteren op straffe van in ongenade te vallen. In sommige gevallen gaven deze verklikkers valse informatie door met als resultaat, dat enkele medegevangenen werden berecht voor overtredingen waar zij zelfs niets van af wisten.

In het begin van het Koreaanse conflict verklaarden de V.S. en de Republiek van Zuid-Korea, dat zij zich aan de conventie van Genève ten aanzien van de behandeling van krijgsgevangenen zouden houden. Enkele dagen later verklaarde Noord-Korea dat de conventie van Genève ook door hen werd nageleefd. Nog later verklaarde de Chinese communisten dat zij de conventie van Genève met een enkel voorbehoud naleefden. De betekenis van dit voorbehoud werd duidelijk toen de communisten de gevangenen misleidden en hen verlokten daden te bekennen, die de communisten als oorlogsmisdaden beschouwen. Zij gebruikten vervolgens deze verklaringen — of deze nu mondeling of schriftelijk waren afgelegd deed daarbij niet meer ter zake — om deze krijgsgevangenen als oorlogsmisdadigers te veroordelen en hen van hun rechten op de status van krijgsgevangene vervallen te verklaren.

In de praktijk bleek, dat de communisten doorlopend de regels van de conventie van Genève overtraden. Een enquêtecommissie van de Amerikaanse Senaat stelde vast, dat de Chinese communisten, tijdens het Korea-conflict, zich ten aan-

zien van de Amerikaanse krijgsgevangenen aan de volgende overtredingen van de conventie van Genève hebben schuldig gemaakt:

1. krijgsgevangenen werden gedurende lange periodes in eenzame opsluiting afgezonderd;
2. krijgsgevangenen werden geboeid;
3. krijgsgevangenen werden blootgesteld aan de nieuwsgierigheid en de beledigingen van de plaatselijke bevolking;
4. krijgsgevangenen werden lichamelijk mishandeld;
5. krijgsgevangenen hadden onvoldoende medische zorg ontvangen en aan hen was onvoldoende kleding verstrekt;
6. krijgsgevangenenkampen en hospitalen waren niet behoorlijk als zodanig aangegeven.

Toch moeten wij vaststellen dat, terwijl militaire gevangenen in de eerste maanden van de Koreaanse oorlog in de handen van Noordkoreaanse bewakers lichamelijk geweld ondergingen, de Chinezen over het algemeen hiervan geen gebruik maakten. Lichamelijk geweld is in tegenpraak met openbaar afgekondigde communistische beginselen. Bovendien wekt lichamelijk geweld alleen maar vijandschap en wantrouwen op en leidt tot onbetrouwbare verklaringen. Door het handig bespelen van de angst voor het onbekende bereikten de ondervragers immers reeds zonder geweldpleging de medewerking van de totaal onvoorbereide krijgsgevangenen.

Artikelsgewijze behandeling van de artikelen 26 a t/m f R.K.

Artikel 26 a

Indien de militair krijgsgevangene is gemaakt zal hij zich steeds voor ogen houden, dat hij in krijgsgevangenschap militair blijft. Hij zal met name in al zijn handelingen zijn saamhorigheid met zijn medegevangenen bewust zijn. Ook zal hij in het oog houden, dat tussen krijgsgevangenen de rangsverhoudingen blijven bestaan.

TOELICHTING

Militairen uit de westerse landen zouden op grond van de voorstelling, die zij zich hebben gemaakt over de oorlog tussen beschaafde volkeren, bij gevangenneming het volgende kunnen denken: „Ik heb mijn plicht tot het uiterste gedaan. Nu kan ik na een moedig en trouw volhouden niet verder. Ik ben dus gedwongen mij aan de vijand over te geven. Dit is helaas voor wat mijn aandeel in de strijd betreft het einde van die strijd”. Deze gedachtengang past wel in de westerse cultuurwereld waarin men via krijgsgevangenen-

verdragen de krijgsgevangenen onnodig leed wil besparen. En in het Westen ziet men dan ook in krijgsgevangenen geen persoonlijke vijanden, maar militairen van een andere mogendheid die nu, ontwapend en onder bewaking gesteld, recht hebben op een menswaardige behandeling. De krijgsgevangenen worden echter door de communisten beschouwd als middelen om in hun machtspolitiek te worden gebruikt. De westerse soldaat, die denkt, dat voor hem „het einde van de wedstrijd is gefloten” maakt een grote ver-gissing.

Hoewel de vijand het alsnog zal doen voorkomen geen persoonlijke grieven tegen de krijgsgevan-genen te koesteren, behoeven de krijgsgevan-genen nimmer te hopen op een toegeeflijke houding van de vijand. Op grond van zijn beginselen kan de communist ieder mens immers slechts zien als een middel ter bereiking van de communistische heilstaat. Hij kent daarbij slechts overtuigde me-dstrijders of vijanden. De vijand neemt nimmer genoegen met krijgsgevangenen die, om er voor-lopig maar van af te zijn, de vijand in zijn eisen tegemoet komen. Hij zal daar een zwakke plek menen te hebben gevonden en juist daar zware druk uitoefenen tot dat de krijgsgevangenen zo-veel heeft toegegeven, dat hij niet kan terugkrabbelen. Daarom mogen krijgsgevangenen nooit de vijand tegemoetkomen, ook niet onder bedreiging of beloften op beloningen. De beste weg is de verdedigingslijn zo ver mogelijk naar voren te leggen en nooit met de vijand te onderhandelen. De krijgsgevangen militair dient zich goed voor ogen te houden, dat hij ook in krijgs-gevangenschap militair blijft en dat hij nimmer door toegeven aan de eisen van de vijand zijn positie kan verbeteren.

De vijand zal trachten zijn greep op de krijgs-gevangenen groter te maken en geen middel onbeproefd laten om de saamhorigheid van de krijgsgevangenen onderling te verbreken. Eén van de doelmatigste middelen daarvoor is het zaaien van wantrouwen tussen de verschillende groepen, bv. tussen officieren en manschappen.

In Korea bleek, dat het detachement Turke krijgsgevangenen, samengehouden door een goe-de discipline, veel onnodige verliezen heeft vermeden. Gewonden werden in opdracht van de meerderen meege dragen en zorgvuldig verpleegd. Bij de krijgsgevangenen van andere na-ties werden de bevelen van eigen kader niet meer opgevolgd met als resultaat veel onnodige verliezen aan doden ten gevolge van onvoldoende hulp en gebrek aan morele steun van lotgenoten.

Hoewel de gezagsverhouding tussen meerderen en minderen in krijgsgevangenschap geen betrek-king meer kan hebben op gevechtshandelingen is het voor een goede saamhorigheid noodzakelijk, dat voor vele andere zaken een gezagsverhouding blijft bestaan. Deze gezagsverhouding kan bv. betrekking hebben op de zorg voor moreel, kle-ding, voeding, verzorging van het eigen lichaam en zorg voor medegevangenen. Men rekene ech-ter erop, dat de vijand deze gezagsverhouding zal proberen te vernietigen. In hun welbegrepen eigenbelang dienen alle krijgsgevangenen de vijand dit te beletten door de militaire gezagsverhouding altijd in acht te nemen. Een uitzondering hierop moet worden gemaakt indien de meerdere misbruik maakt van zijn gezag en bv. aanspoort tot steun verlenen aan de vijand.

De vijand is nimmer de vriend van de krijgsge-vangenen. Kameraadschap en saamhorigheid, die de kans op het overleven van de krijgsgevangen-schap groter maken, dienen de krijgsgevangenen bij elkaar te zoeken.

Artikel 26 b

De krijgsgevangen militair dient erop bedacht te zijn, dat zowel zijn gesprekken met andere krijgsgevangenen en met onderdanen van de gevangenhoudende mogend-heid, als zijn correspondentie een bron van inlichtingen voor de vijand kunnen zijn. Hij zal in zijn gesprekken en correspondentie dan ook de uiterste voorzichtigheid betrachten. Het is hem onder alle omstandigheden ver-boden inlichtingen van militaire aard aan de vijand te verstrekken; hij mag slechts zijn naam, voornamen, ge-boortedatum, rang en marine- of registratienummer mededelen.

TOELICHTING

De vijand is voortdurend erop uit alle mogelijke inlichtingen zowel van militaire als niet-militaire of persoonlijke aard, te verzamelen. Het verza-melen van militaire inlichtingen is onder oorlog-voerenden reeds lang gewoonte. Het verzamelen van persoonlijke inlichtingen is in zoverre iets nieuws, dat de vijand thans deze gegevens ge-bruikt om de geest van de krijgsgevangenen te beïnvloeden. Hij tracht de zwakke plekken op te sporen in de karakters van de krijgsgevangenen om hen via die weg voor zijn zaak te kunnen inschakelen.

Daarom dienen de krijgsgevangenen zichzelf en hun medegevangenen tegen de vijand te bescher-men door geen enkele inlichting over zichzelf of over anderen te geven. Ook hier moet de verdedi-gingslijn zover mogelijk naar voren worden ver-legd. De krijgsgevangene zal nimmer een vriend-schappelijk gesprek met de vijand voeren, de

vijand is immers zeer behendig in het uithoren. De krijgsgevangene zal zich correct en beleefd bij de ondervraging blijven gedragen om de vijand niet een voorwendsel te verschaffen hem wegens oneerbiedige houding jegens een meerdere te straffen, maar hij mag nimmer militaire inlichtingen verschaffen.

De vijand zal trachten krijgsgevangenen ertoe over te halen over hun medegevangenen rapporten uit te brengen. Krijgsgevangenen die zich hiertoe lenen, zullen bemerken dat de vijand nooit tevreden is. Steeds zal hij meer inlichtingen vragen en nimmer zal hij voldaan blijken. De beloningen wegen nooit op tegen de aangerichte schade en zodra een spion is ontmaskerd, zal de vijand hem als waardeloos voor eigen doeleinden laten vallen en overleveren aan zijn verraden kameraden.

Artikel 26 c

Zelfs in de moeilijkste omstandigheden zal de krijgsgevangene militair noch mondeling, noch schriftelijk enige verklaring afleggen, welke afbreuk zou kunnen doen aan de belangen van eigen land of bondgenoten.

TOELICHTING

Door het afgeven van verklaringen aan de vijand kan het moreel van het thuisfront, bondgenoten, eigen troepen of medegevangenen worden ondermijnd. Maar er is nog een belangrijke reden waarom geen verklaringen tegen eigen land of bondgenoten zullen worden afgelegd.

Onder indruk van de grote verliezen aan doden onder de krijgsgevangenen gedurende de Tweede Wereldoorlog werd in 1949 te Genève door 57 landen een nieuw verdrag over de behandeling van krijgsgevangenen ondertekend. In het algemeen hield dit nieuwe verdrag in dat krijgsgevangenen menswaardig dienden te worden behandeld. In het bijzonder werden verboden: geweldpleging tegen leven en persoon; wrede behandeling en foltering, vergrijpen tegen de persoonlijke waardigheid en in het bijzonder vernederende en beledigende behandeling.

Wij hebben aan het einde van het hierboven gegeven overzicht over het communistisch optreden jegens krijgsgevangenen opgemerkt, dat de communisten zich in het algemeen onthielden van geweldpleging tegen leven en persoon, wrede behandeling en foltering. Het begrip persoonlijke waardigheid wordt evenwel door hen uit hoofde van hun beginselen anders uitgelegd dan in de Westerse rechtsstaten.

Volgens het verdrag behoren aan de krijgsgevangenen te worden verstrekt: behoorlijk onder-

dak, goed voedsel, voldoende kleding en het recht om met familie te corresponderen. Zij mogen niet worden gestraft voor weigeringen om te antwoorden op vragen van welke aard dan ook. Zij moeten medische verzorging ontvangen en mogen hun eigen godsdienstige opvattingen belijden, sport beoefenen en intellectuele bezigheden verrichten. Een aantal voorzieningen werd getroffen om de beschermende mogelijkheden en het Internationale Rode Kruis toegang te verlenen tot de kampen om aldaar de omstandigheden te onderzoeken. Ook de Sovjet-Unie en 8 andere naties van het communistisch blok hebben de conventie getekend.

Zij maakten echter voorbehoud, o.a. ten aanzien van artikel 85 van het Verdrag, dat als volgt luidt: „Krijgsgevangenen, die worden vervolgd onder de wetten van de gevangenhoudende mogendheid voor vergrijpen gepleegd vóór het tijdstip van gevangenneming zullen, zelfs indien veroordeeld, de voorrechten van dit verdrag blijven genieten”. De sovjets behielden zich hieromtrent het volgende voorbehoud voor. „De Unie van Socialistische Sovjet Republieken acht zichzelf niet gebonden door de verplichtingen voortvloeiende uit artikel 85 om de geldigheid van het krijgsgevangenenverdrag ook te laten uit strekken tot die krijgsgevangenen, die onder de wetten van de gevangenhoudende mogendheid, in overeenstemming met de grondbeginselen van het Neurenbergse proces, zijn veroordeeld voor oorlogsmisdaden en misdaden jegens de mensheid, omdat zij ervan uitgaan dat personen, die voor zulke misdaden worden veroordeeld, behoren te worden onderworpen aan de omstandigheden van het land waar deze hun straf ondergaan”.

Met dit voorbehoud verliest een krijgsgevangene, die voor een al dan niet ten rechte toegegeven oorlogsmisdaad is veroordeeld, volgens de rechtsregels van de gevangenhoudende mogendheid dan toch altijd, de bescherming die hem door de conventie van Genève is toegekend.

Het is echter gebleken, dat de communisten van het krijgsgevangenenverdrag afweken in die bijzondere gevallen waarin dit voor hen goed uitkwam. Kan onder deze omstandigheden de krijgsgevangene weerstand blijven bieden aan de ongetwijfeld zware druk van de vijand om hem in zijn macht te brengen? Wij denken daarbij bv. aan krijgsgevangenen, die kennis dragen van voor de vijand uiterst belangrijke gegevens. Een krijgsgevangene zal op weg naar zijn doel — het einde levend te halen — worden verlost van de grootste hinderpaal, namelijk „zijn eigen

angst", indien hij zijn lot maar eenmaal duidelijk inzielt en dit accepteert, wat het ook moge inhouden: dood, marteling of wat dan ook. Van af het ogenblik waarop hij het besluit heeft genomen om, kome wat kome, de vijand te weerstaan, is de vijand een belangrijk hulpmiddel kwijtgeraakt. Deze overwinning op de angst van zijn kant bevrijdt zijn gemoed van teleurstelling en dwanggedachten. Hij behoudt zijn hoop maar is niet langer meer een speelbal tussen hoop en angst. Zijn geest kan nu vrij worden gericht op de problemen van het in leven blijven en het ontsnappen. Hij is geen dromer meer. Van dat moment af zal hij iedere gelegenheid aangrijpen om voor zichzelf te zorgen en anderen te helpen. In plaats van zijn lot te bejammeren zal hij het beste ervan willen maken. De krijgsgevangene, die eenmaal deze beslissing heeft genomen, moet op zijn hoede blijven, want de vijand zal het verloren terrein trachten te herwinnen. De krijgsgevangene moet niet alleen buiten zichzelf treden maar daar buiten blijven staan. Zelfs in eenzame opsluiting kan de krijgsgevangene kracht putten uit de gedachte dat hij nog steeds een strijder voor de vrijheid is, dat hij door zijn gedrag nog steeds strijdt voor allen die hem lief zijn en die op hem rekenen. Zelfmoord is geen uitweg. Noch aan God, noch aan iemand anders bewijst de krijgsgevangene hiermee een welgevallige daad. De krijgsgevangene dient zijn leven alleen te geven in dat gevecht tegen de vijand waarbij hij de vijand de meeste afbreuk kan toebrengen. Verzet kan een strijdende militair de dood brengen zowel in het gevecht als in krijgsgevangenschap. Een wijs man begrijpt dit en aanvaardt zijn lot. Hij weet echter ook, dat verzet naar zijn redding kan leiden. Wat zijn eigen lot zal zijn weet hij nimmer van te voren. Een methode om te volharden in het stilzwijgen bij een ondervraging bestaat hieruit, dat men zijn aandacht concentreert op een heel ander onderwerp, bv. door in gedachten zijn eigen huis tot in de kleinste bijzonderheden op te bouwen of met zichzelf schaak te spelen. Deze methode is ook van nut bij langdurige eenzame opsluiting. Van groot belang is te weten, dat men sterker komt te staan als men het gevoel heeft nauw met iets of iemand te zijn verbonden. Het aansluiten bij een groepje medegevangenen geeft een gevoel van rust en veiligheid. Treffend was de houding van de Turkse soldaten, die — een hechte groep vormend — onberoerd de verschrikkingen van hun gevangenschap wisten te doorstaan en onbeïnvloed bleven door het communisme.

Men zegt wel eens dat ieder mens een eind aan zijn uithoudingsvermogen heeft. Daarmee wordt dan bedoeld dat iedere man lichamelijk kan worden gebroken, door hem door pijn, honger of gebrek aan slaap te laten ineensstorten. Degene echter, die daarmee wil zeggen, dat een man met karakter zóver kan worden gebracht, dat hij, om verder lijden te voorkomen, vrijwillig zichzelf of een ander belastert, maakt een grote vergissing. Iemand, die zoiets zegt beschouwt immers zichzelf als bij voorbaat behorend tot de mensen, die op die wijze kunnen worden gebroken. Hij probeert bij voorbaat zijn eigen zwakheid te rechtvaardigen door te zeggen dat iedereen zo is. Een man weet nooit van te voren hoeveel hij kan verdragen vóórdát hij werkelijk op de proef wordt gesteld. Maar indien hij bij voorbaat verklaart, dat hij geen waarden, principes of overtuiging heeft waarvoor hij iets meer dan kleine ongemakken wil verdragen, dan is hij bij voorbaat een verloren man.

De man, die in het verzet sterft is niet gebroken. De man, die ten gevolge van zijn beproevingen geestelijke afwijkingen gaat vertonen is evenmin door de knieën gegaan. Het is meer een natuurlijk hulpmiddel dat de geest zoekt om zich te beschermen. Een dergelijk verschijnsel ziet men optreden bij grote pijnen waarbij het lichaam de uitweg zoekt in bewusteloosheid. Wanneer de beproevingen ophouden keren de normale geestelijke vermogens weer bij de krijgsgevangenen terug.

De communisten vrezen de man, die liever wil sterven voor zijn overtuiging dan te buigen voor hun eisen. Hoewel zij hem eigenlijk liever willen doden, wensen zij te vermijden martelaren te maken. Dit verzet bewijst immers dat de communisten niet onoverwinnelijk zijn. Zolang als er mensen zijn, zullen er onder hen individuen zijn die door middel van geweld hun macht willen verbreiden tot over de gehele mensheid. En slechts zolang als er andere mensen zijn, die bereid zijn voor hun beginselen te sterven, zullen deze de vrijheid mogen kennen.

Artikel 26 d

Van een krijgsgevangene mag worden verwacht dat hij, wanneer daartoe zich een geschikte gelegenheid voordoet, zich aan de krijgsgevangenschap zal onttrekken, teneinde zich weder bij eigen of bondgenootschappelijke krijgsmachtsonderdelen te voegen.

TOELICHTING

De krijgsgevangene heeft een zeer werkzaam middel ter beschikking om aan zijn ongelukkige

toestand een einde te laten komen, namelijk door te ontvluchten. De conventie van Genève erkent *het recht* van de krijgsgevangenen om te ontsnappen door de straffen, die mogen worden gegeven, zeer te beperken, indien het gaat om vergrijpen, die werden gepleegd met het uitsluitend oogmerk de vlucht te vergemakkelijken en indien deze geen geweldpleging tegen het leven of lichaam inhouden. Het wordt de krijgsgevangene in deze gedachtengang dus niet kwalijk genomen indien hij voedsel, kleding en zelfs geld in kleine bedragen steelt, of valse papieren vervaardigt en deze gebruikt indien hij deze nodig heeft om te ontsnappen. Maar indien hij een moord pleegt of waardevolle voorwerpen steelt om zich te verrijken, dan verliest hij zijn bescherming van zijn positie als krijgsgevangene en kan hij worden veroordeeld volgens dezelfde regels waaronder de militairen van de gevangenhoudende mogendheid vallen. Daarom moet de krijgsgevangene steeds trachten te voorkomen zijn communistische bewakers de kans te bieden hem te brandmerken als een oorlogsmisdadiger. Lichamelijke geweldpleging tegen vijandelijk personeel moet worden vermeden.

Artikel 26 e

Het is de krijgsgevangen militair niet veroorloofd:

- a. van de vijand gunsten te aanvaarden, die niet worden verleend aan zijn medegevangenen, die in gelijke omstandigheden verkeren;
- b. zich tegenover de vijand te verbinden tot handelingen of verzuimen, welke in strijd zijn met zijn plicht als militair.

TOELICHTING

De middelen waarmee de vijand zijn gevangenen in zijn macht tracht te krijgen zijn bijna onuitputtelijk. Eén van deze middelen is het aanbieden van bijzondere gunsten. Hoe onschuldig deze gunsten ook mogen lijken, er steekt ongetwijfeld een bedoeling achter. Het presenteren van een sigaret of een versnapering door een ondervrager bij de aanvang van een verhoor dient uitsluitend om een ontspannen sfeer te scheppen en de krijgsgevangenen onder een verplichting te brengen. De verstandigste wijze van handelen is alle aanbiedingen van gunsten te weigeren, zelfs indien hiervoor maar kleine tegenprestaties in ruil voor worden gevraagd. Ieder aanbod behoort zo spoedig mogelijk bij de oudste meerdere van de krijgsgevangengroep te worden gemeld. Ook niet met de vooropgezette bedoeling de vijand te misleiden en zodoende de verkregen gunsten ten nutte van de gehele groep te besteden,

moeten gunsten worden aanvaard. Zo'n misleiding noopt de betrokkene allerlei leugens op te dissen. En deze bewuste leugens leiden bijna altijd naar een opgestelde valstrik. En indien de vijand kan aantonen, dat hij opzettelijk werd bedrogen, kan hij aan de hand van zijn eigen wetten, die een misleiding van de autoriteiten als een ernstig vergrijp beschouwen, de krijgsgevangene een zware bestraffing laten ondergaan. Overigens zal het verkrijgen van materiële gunsten nooit de gehele groep ten goede komen, wanneer het goederen, levensmiddelen enz. betreft, of gelden om de waren te kopen, die worden geput uit de beschikbare voorraden, die toch al voor de krijgsgevangenen zijn bestemd.

Artikel 26 f

1. Het is de krijgsgevangen militair niet geoorloofd op erewoord of belofte algehele vrijlating te aanvaarden, tenzij hij in zodanige uitzonderlijke, van die van het merendeel zijner medegevangenen afwijkende omstandigheden verkeert, dat naar het oordeel van de vertrouwensman — bedoeld in artikel 79 van het Verdrag van Genève van 12 augustus 1949 (goedgekeurd bij de wet van 19 mei 1954 stb. 248) betreffende de behandeling van krijgsgevangenen — afwijzing van een aanbod tot vrijlating redelijkerwijs niet van hem kan worden verlangd.

2. Van het onder 1 omschreven verbod kan door Ons of Onzentwege door Onze Minister van Defensie ontheffing worden verleend. Van een zodanige ontheffing zal mededeling worden gedaan aan de krijgsgevangen militairen door tussenkomst van de beschermende mogendheid of van een organisatie, waaraan eventueel op grond van het onder 1 genoemde verdrag de taak van beschermende mogendheid is toevertrouwd.

TOELICHTING

De vijand zal, in ruil voor enkele rechten van de krijgsgevangenen, eisen dat deze beloven op erewoord bepaalde verplichtingen te zullen nakomen. In aanmerking nemende, dat de krijgsgevangene ten opzichte van de gevangenhoudende mogendheid bij dergelijke transacties op erewoord altijd in het nadeel verkeert, verbiedt de Nederlandse Staat zijn militairen een erewoord af te geven teneinde algehele vrijheid te verkrijgen.

De vraag rijst of t.o.v. een land dat herhaaldelijk toonde zich niet aan gemaakte afspraken te houden, het houden van een gegeven erewoord noodzakelijk is. Het antwoord hierop is: Ja, men moet zich aan dit erewoord houden. De Westelijke vrije landen zijn immers rechtsstaten, die de conventie van Genève hebben geratificeerd. Zolang het erewoord niet door overmacht wordt afgedwongen, dient men zijn vrijwillig gegeven

erewoord te houden. Het gedrag van de tegenstander is volgens westerse maatstaf nooit bepalend voor eigen gedrag. Het is juist de kracht van het Westen, dat het zich geestelijk vrij mag betonen door zijn eigen maatstaven te blijven aanleggen. Dit artikel noemt enige uitzonderingen op het gegeven verbod. Het afgeven van het erewoord dient dan steeds met volle instemming van de vertrouwensman — dat is de oudste krijgsgevangene officier van het kamp — te geschieden. In de praktijk zullen deze uitzonderingen echter vrijwel nooit voorkomen. De krijgsgevangene dient zich daarom in zijn eigen belang te houden aan het verbod om op erewoord algehele vrijlating te verkrijgen.

Literatuur

1. U.S. Office Armed Forces Information and Education — *The U.S. Fighting Man's Code*. Dept. of Defense (1959).
2. *Toelichting van het K.B. nr 260 van 15 juni 1962*.
3. W. Sargant — *Battle for the mind*. Heinemann, Londen (1957).
4. J. A. M. Meerloo — *The rape of the mind*. World Publishing Co., Cleveland (1956).
5. J. A. M. Meerloo — *Het web van menselijke en sociale relaties*. Servire, Den Haag (1962).
6. J. O. Rogge — *Van pijnbank tot hersenspoeling*. Elsevier, Amsterdam-Brussel (1960).
7. L. H. T. S. Kortbeek — *De geestelijke stabiliteit beschouwd onder militaire omstandigheden*. Dekker & v. d. Vegt, Utrecht (1958).
8. E. Kinkead — *Why they collaborated*. Longmans, Londen (1959).

Nieuwe uitgave

Drie factoren van macht, door Th. E. E. H. Mathon (inaugurele rede), 20 blz. Uitg.: N. Samsom N.V., Alphen a/d Rijn, 1964.

Deze uitgave bevat de inaugurele rede, die Lt.-Gen. b.d. Mathon uitsprak op 25 mei jl., bij de aanvaarding van het hoogleraarschap in de Krijgsgechiedenis aan de Rijks Universiteit te Utrecht.

De drie factoren zijn:

— *de militaire macht* van de drie geïntegreerde, zo mogelijk bondgenootschappelijk gebundelde, met atoomwapens uitgeruste krijgsmachtdelen;

— *de financiële, sociaal-economische macht*, reeds in vrede tijdstip op te bouwen;

— *de geestelijke macht*, waaronder behalve de krijgsmanndeugden vooral ook te verstaan de psychologische en de wetenschappelijke invloed op de koude en op de normale oorlogvoering.

Deze drie factoren van macht dienen te worden gehanteerd ter handhaving van recht, vrijheid en menselijke waardigheid.

v.v.

PIROC naast CIDB

door A. M. HERBRINK, Luitenant-Kolonel der Infanterie

Evenals mij vele malen wordt gevraagd waarom wij de Franse AMX niet ongemodificeerd hebben aangeschaft, leeft ook de vraag bij velen waarom wij het Franse opleidingsprogramma, uiteraard met kleine uit de plaatselijke situatie voortvloeiende wijzigingen, niet hebben overgenomen.

Gaarne wil ik de beide opleidingen naast elkaar stellen en daarmee trachten duidelijk te maken hoe de vork in de steel zit.

CIDB (Centre d'Instruction des Blindés)

Het CIDB is gevestigd te Trier en zou het Franse PIROC kunnen worden genoemd, met dien verstande dat dit centrum zich ook bezighoudt met de chauffeurs wielvoertuigen en chauffeurs tanks. De leerlingen komen hier binnen als burger en verblijven er in totaal 4 maanden.

De opleiding bestaat uit twee, overigens niet scherp gescheiden, gedeelten, nl. 7 weken basisopleiding (bij de Fransen genaamd: „formation toutes armes”) en 9 weken functieopleiding („formation d'armes”), geïntegreerd met nog 79 uren, „formation toutes armes”. De tweede periode begint met een vooropleiding op wielvoertuigen („Formation Rationnelle et Accélérée des chauffeurs”, kortweg FRAC). Deze opleiding omvat: motortechniek, verkeersregels en tekens, onderhoud en rijden. Na een examen (v.w.b. het rijden op gesloten circuits en *niet* in het terrein) ontvangt de man een „permis de conduire”.

De wielopleiding gaat vooraf aan de AMX-opleiding omdat het Franse leger uitsluitend het militaire rijbewijs op wielvoertuigen kent en geen afzonderlijk rijbewijs voor rupsvoertuigen. Het rijbewijs wielvoertuigen geeft derhalve formeel het recht met een AMX in het verkeer te rijden. De totale rijtijd gedurende de vooropleiding ziet eruit als weergegeven in tabel 1.

Na deze opleiding volgt de splitsing in opleiding voor wielvoertuigen, AMX en tank.

Als regel gaan de rekruten, in het bezit van een burgerrijbewijs, naar de tankopleiding. Hun vooropleiding is m.b.t. de rijtijd dan ook geen 5.45 uur doch slechts ca. 3 uur.

TABEL 1

home-trainer	1.— uur
jeep dubbele bediening	—,55 uur
jeep	1.20 uur
lichte vrachtauto	1.45 uur
halftrups	—,45 uur
totaal	5.45 uur

TABEL 2

opleiding op rijsimulator	—,48 uur
rijden op betonbanen	4.20 uur
terreinrijden	—,40 uur
garage rijden	—,30 uur
totaal	7.58 uur

De kandidaten voor de AMX-opleiding bezitten geen burgerrijbewijs.

Het totale programma voor de AMX-chauffeur geeft geen sterke afwijkingen te zien t.o.v. het Nederlandse programma, met dien verstande dat de Franse chauffeur 48 min. wordt geoefend op een rijsimulator en dat slechts 40 min. in het terrein wordt gereden. De rijsimulator fingeert: toerental, oliedruk, ampèrage enz. en heeft een volledig instrumentenbord, alsmede voetpedalen en besturingshendels, waarmee echter het schakelen niet kan worden gesimuleerd. De instructeur zit naast de leerling, met voor zich een verkleind instrumentenbord. Door middel van een schakelsysteem kan hij diverse problemen inbrengen, bv. onvoldoende toeren, onjuiste oliedruk, onjuiste temperatuur.

De zuivere rijopleiding geeft per leerling het beeld van tabel 2.

Aan het einde van deze opleiding wordt een theoretisch en praktisch examen afgelegd. Het praktisch rijden geschiedt uitsluitend op gesloten en aan de leerling bekende circuits en resulteert in een aantekening op het CP 1 „certificat personnel” (= ongeveer gelijk aan onze controlelijst/PDI formulier”). Onderstreept moge worden dat deze opleiding wordt afgesloten zonder dat in feite sprake is van terreinrijden. De afronding van de chauffeursopleiding geschiedt dan ook niet bij het CIDB doch bij een regiment (te vergelijken met ons paraat bataljon). Bij het regiment ontvangt de chauffeur een rijopleiding in

het terrein, per man ca. 5 uren. Daarna krijgt hij de aantekening CP2.

Wanneer ik nu terugkom op de in de aanhef gestelde vraag, zal het inmiddels wel duidelijk zijn geworden waarom het Franse programma door ons niet zonder meer kon worden overgenomen. Ten eerste liet ons opleidingssysteem zulks niet toe. Onze rekrut komt op bij een depot en ontvangt aldaar de basisopleiding, waarbij geen sprake kan zijn van enige integratie v.w.b. de oefenstof. Verder moesten wij in ons toen geldende systeem volstaan met een rijopleiding van 2 maanden, een rijopleiding die verder moest gaan dan die bij het CIDB omdat ons rijbewijs Rc een examen in het terreinrijden vereist. Een vooropleiding op wielvoertuigen is wel overwogen, doch indien dit zou moeten gebeuren, zou een periode van 2 maanden onvoldoende zijn. Daar deze wielopleiding niet als een absolute vereiste werd gezien, werd zij ook niet opgenomen in het programma. De praktijk heeft intussen bewezen dat de AMX-chauffeur zonder vooropleiding op een wielvoertuig, beslist kan wedijveren met zijn collega, die wél een dergelijke opleiding ontving.

Overigens zijn wij van mening dat de waarde van de Franse vooropleiding in het zogenaamde FRAC zeker niet hoger moet worden aangeslagen dan ons burgerrijbewijs B (een eis voor onze kandidaat-chauffeur). Volledigheidshalve moet ik hierbij aantekenen dat het weglaten van de vooropleiding op een wielvoertuig een intensiever gebruik van de AMX-voertuigen veroorzaakt.

Als laatste verschil met het CIDB blijft nog het niet beschikbaar zijn van een rijimulator. In hoeverre zulks een werkelijk reële verbetering in de opleiding zou geven is moeilijk te zeggen, temeer omdat de schakeltechniek hierop niet of onvoldoende kan worden gesimuleerd.

Ter afronding moge nog worden vermeld dat de chauffeurs bij het PIROC in totaal ca. 10 uren rijden (betonbaan, openbare weg, terrein, duisternis) alvorens zij een examen kunnen afleggen.

Uit het bovenstaande moge blijken dat:

- a. het Franse systeem voor ons niet zonder meer toepasbaar is;
- b. onze eisen beslist hoger liggen dan die van de Fransen;
- c. onze chauffeurs in de praktijk bij de parate

eenheden goed hebben voldaan, ook zonder vooropleiding op wielvoertuigen en zonder rijimulator;

d. ons systeem een intensiever gebruik van de beschikbare voertuigen vergt dan bij het CIDB het geval is.

Naschrift van de redactie

Ten aanzien van de vraag „waarom heeft men de AMX voertuigen niet ongemodificeerd aangeschaft?” moet men teruggaan naar de enkele jaren geleden opgerichte werkgroep „Mechanisatie en Motorisatie KL”.

Naar aanleiding van door deze werkgroep uitgebrachte adviezen, werden aan het toen aan te schaffen AMX materieel immers verschillende eisen gesteld. De voornaamste hiervan waren:

- a. *een grote vuurkracht*, d.w.z. de vervanging van het 75 mm kanon in de lichte tank AMX 13 t door een 105 mm kanon, en voorts moest v.w.b. de pra een langere (reeds bestaande) schietbuis worden toegepast;
- b. *standaardisatie op het gebied van de secundaire bewapening*, i.c. de vervanging van de Franse coaxiale mitrailleur door de in de KL ingevoerde .30 mitr. Browning;
- c. *aanpassing aan de Stanag* (Standard agreement), hetgeen impliceerde de toepassing van de zg. NAVO-accu's;
- d. *het aanbrengen van voorzieningen* voor de inbouw van in de KL in gebruik zijnde radio-apparatuur en infraroodapparatuur;
- e. toepassing van de door AMX t.b.v. het Franse Leger ontwikkelde synchromesh versnellingsbak;
- f. toepassing van rookgranaatwerpers, waarmee de in de KL in gebruik zijnde standaard rookgranaten konden worden verschoten.

Ten aanzien van overige nog te verwachten modificaties bestaat nauw overleg met de Franse legerautoriteiten. Telkenmale zal worden bezien of een door het Franse Leger goedgekeurde modificatie ook voor de KL zal gelden. Aangetekend wordt, dat in vele gevallen (bv. niet meer in productie zijnde constructies) de KL zal moeten volgen, omdat anders de bevoorradings van componenten en of reservedelen niet meer is verzekerd.

Bewaren of opruimen?

door J. PELT, *Majoor van de Generale Staf, docent aan de Hogere Krijgsschool (Cursus Hogere Militaire Bedrijfsleer)*

Oude tanks

Modernisering en uitbreiding van de krijgsuitrusting staat in het middelpunt van de belangstelling. Koortsachtig wordt gepoogd gelden vrij te maken voor nieuwe investeringen, de operatie „Chirurg” is met het oog hierop in volle gang, spuurwerk en ontwikkeling, behoefte bepalende, verwervende, bevoorradings- en onderhoudsinstanties zijn intensief bezig om op de kortst mogelijke termijn meer en beter materieel te verschaffen, nieuw materieel.

Maar wie interesseert zich voor de „oude”, reeds aanwezige tanks, jeeps, luchtdoelkanonnen, uniformen, enz.? Wie heeft belangstelling voor het materieel van de chirurgisch uitgesneden troepeneenheden? Onder het motto „hebben is hebben en krijgen is de kunst” zullen velen zich zelfs afvragen wat voor zin het in het algemeen heeft aandacht te besteden aan materieel, dat er al is en te zijner tijd alleen nog slechts als niet langer benodigd moet worden afgestoten. Anders gezegd: welke reële betekenis kan „opruimen” hebben voor de krijgsmacht? In dit artikel worden enkele gedachten ontwikkeld met betrekking tot deze vraag.

Begripsbepaling

Enige tijd geleden was in verschillende dagbladen het volgende te lezen:

„Vijftig zo goed als nieuwe draagbare zend- en ontvangtoestellen (walkie-talkies) zal de Koninklijke Nederlandse Bond tot het redden van drenkelingen van het Departement van Defensie tegen redelijke prijs kunnen overnemen. Hierdoor zal bij inzet van de vletten radiografisch contact onderling en met het achterland tot doeltreffend werken kunnen voeren . . .”

En in de kranten van 18 december 1962:

„De fregatten „Evertsen” en „Kortenaer” zullen binnenkort — ingevolge een beschikking van de minister van Defensie — van de sterkte van de zee-macht worden afgevoerd. Beide schepen zullen aan de Dienst der Domeinen worden overgedragen. Aangenomen mag worden dat ze voor de sloop zullen worden verkocht.”

Deze kranteberichten geven aan wat wij hier bedoelen met „opruimen”. Het Algemeen Materieel Voorschrift KL VS 2-1960 omschrijft dit begrip in §9 als volgt: „Afvoer: het brengen van goederen buiten de Koninklijke Landmacht”; het Logistieke Woordenboek (KMG): „Afvoer: ook, afvloeiing van goederen uit de KL”. Aangezien het woord „afvoer” bij de KL echter veel meer wordt gebruikt in de — in het Logistieke Woordenboek daarom als primair aangegeven — betekenis van „verzamelen van goederen op het gevechtsveld” (men denke bv. aan de bestaande uitdrukkingen „verzamelplaats onbruikbare goederen”, „verzamelplaatscompagnie”, enz.) als vertaling van het Engelse „recovery” of „collecting”, geven wij er de voorkeur aan voor de in dit artikel bedoelde bezigheden de term „opruimen” te bezigen met de volgende wat positiever gerichte omschrijving: *opruimen = op een doelmatige wijze uit het materieelverzorgingssysteem verwijderen van niet langer aan te houden goederen.*

Bewaren of opruimen?

De mens heeft van nature de neiging zijn eigendommen zo lang mogelijk te bewaren, soms om emotionele redenen (grootvaders klokje), soms op grond van meer praktische overwegingen (je kunt nooit weten. . .). Laden, kasten en schuren vol „oude rommel” worden verzameld, en elke keer, dat het weer lukt die ene goede knoop, dat lapje stof van de uitzonderlijke kleur, die bijzondere schroef enz. uit deze bonte verzameling goederen op te diepen hebben wij het gevoel zeer juist te hebben gehandeld met het jarenlang bewaren van al die oude afdankertjes.

Het leger is een verzameling van mensen, die alle deze neiging tot bewaren in zich hebben. Het valt daarom niet te verwonderen, dat er héél wat moet gebeuren voor men tot het inzicht komt, dat het voor de krijgsmacht zeer nadelig kan zijn om niet meer benodigde goederen jarenlang vast te houden. De dozen, laden en kasten vol oude rommel kosten ons persoonlijk meestal niet méér

dan wat ergernis wanneer wij weer eens moeten verhuizen.

Daarentegen is goederenopslag voor het leger een kostbare aangelegenheid. Opslagruimten worden bezet en zijn niet meer beschikbaar voor andere doeleinden, veel mensen en grote sommen geld zijn nodig voor de administratie, het vervoeren, het onderhoud en de preservering. Deze mensen, gebouwen, materialen en geldsommen worden dan besteed aan oude, vaak verouderde goederen, hoewel zij beter zouden kunnen worden gebruikt voor modernisering en aanvulling van het materieel of voor andere maatregelen ter verbetering van de materieelpositie.

Lijkt het derhalve gewenst ons in het leger snel en rigoureuus te ontdoen van de goederen, waaraan geen behoefte meer bestaat, er schuilt ook een gevaar in te vlot afstoten. In de eerste plaats is het in vele gevallen uiterst moeilijk met voldoende zekerheid te bepalen wat wij in de toekomst aan materieelsoorten en hoeveelheden precies nodig zullen hebben. Vergissen wij ons, dan zullen de hoge kosten voor het aanschaffen en weer in de bewapening opnemen van de dan opnieuw in te voeren goederen maken, dat wij voorshands nooit meer iets zullen durven opruimen. Bovendien lopen wij de kans, dat de desbetreffende goederen niet (meer) te koop zullen zijn op het moment, dat wij ze nodig hebben. Verder kunnen er zóveel reservedelen en speciale onderhoudsmiddelen (bv. gereedschappen, meetapparatuur, enz.) aanwezig zijn van een bepaald type uitrustingsstuk, dat wij alleen hierom min of meer zijn gedwongen het uitrustingsstuk in de bewapening aan te houden.

Zo zijn er nog enkele andere redenen aan te voeren om het opruimen van legergoederen met enige voorzichtigheid te behandelen. Er ligt een — in wezen niet eens zo gemakkelijk — probleem opgesloten in de vraag: bewaren of opruimen? Zoals in andere logistieke activiteiten gaat het ook hier om een typisch „management”- of, zo men wil, „optimaliserings”-probleem, d.w.z. een complex vraagstuk, waarvoor een zinvolle oplossing alleen kan worden gevonden door het zoeken naar de meest gunstige verhouding tussen de verschillende van invloed zijnde factoren.

De gebruikelijke aanpak voor dergelijke problemen verloopt als volgt:

- a. onderkennen en vaststellen van het probleem en zijn relatie tot de overige situatie-elementen;
- b. opsporen, selecteren en evalueren van de factoren, die relevant zijn voor het vraagstuk;

c. afwegen van de voor- en nadelen, die elke factor met zich brengt, resulterend in het bepalen van de optimale keuze uit de verschillende mogelijkheden;

d. continu bijsturen en aanpassen van de gekozen gedragslijn aan zich wijzigende omstandigheden.

Vier fasen, die voor de realiteit van de strijdkrachten een lange en moeizame weg kunnen betekenen.

Historische achtergrond

Zolang er oorlogen worden gevoerd en legers bestaan, zolang heeft de mens zich regelmatig moeten ontdoen van overtollig geraakte krijgsgoederen. Van de honderden en duizenden knotten, steenslingers, lansen, zwaarden, kruisbogen, stormrammen, bombardes, haakbussen, musketten enz., die in de loop der eeuwen als wapen zijn gebruikt, vinden wij slechts enkele exemplaren terug in musea en particuliere verzamelingen. Waar de rest is gebleven weten wij niet.

Zelfs van de waarlijk niet geringe overschotten aan krijgsuitrusting na de Eerste Wereldoorlog is in feite niet méér te vertellen, dan dat de onbekendheid met het lot van deze goederen, na de jongste wereldoorlog mede aanleiding heeft gegeven tot het onderkennen van het opruimingsvraagstuk. Dat dit inzicht het eerst bij de Amerikanen tot stand kwam is niet bevreemdend. Zij hadden immers, méér dan iedere andere natie, als gevolg van de „logistics-of-plenty”-politiek tegen het einde van W.O. II enorme voorraden liggen over vrijwel de gehele wereld. En was men bij de Amerikaanse strijdkrachten zelf niet reeds tot de conclusie gekomen, dat er deze keer iets verstandigs moest worden gedaan met de overschotten, „handige jongens” manipuleerden alras op een zodanige wijze met deze versluierde rijkdommen, dat ook de volksvertegenwoordiging gealarmeerd raakte en moeilijke vragen begon te stellen. Bekend uit deze tijd is het verhaal van de man, die voor echte opruimingsprijzen grote aantallen afgedankte vliegtuigen opkocht, die bij het einde van de oorlog in Noord-Afrika en Zuid-Europa door de troepen waren achtergelaten. Grote winsten maakte hij daarna met het verhandelen van de benzine, die nog in de vliegtuigen zat. Toen had hij nog een enorm vliegtuigpark te verkopen! Tonnen geld, die de krijgsmacht zich nodeloos liet ontglippen.

Hoe het ook zij, „surplus disposal” werd in de strijdkrachten spoedig een bekend begrip en zo

druk beoefend, dat men met het opruimen van de legervoorraden reeds te ver was gegaan toen duidelijk werd, dat de oorlog niet werkelijk was afgelopen, doch slechts was overgegaan in een „koude” toestand, die nog steeds een flinke bewapening vereiste. Het uitbreken van het Korea-conflict noopte de Amerikaanse regering dan ook tot het haastig terugkopen van goederen, die zij kort tevoren nog had afgestoten! Achtergelaten materieel (in het bijzonder in de Pacific) moest weer worden verzameld en in ijlt tempo worden hersteld. Dit alles kostte weer grote sommen geld, die misschien hadden kunnen worden bespaard indien men de zaak verstandiger had aangepakt. In ieder geval hebben deze en soortgelijke droeve ervaringen in de V.S. de stoot gegeven tot een nieuwe en radicale benadering van het probleem „bewaren of opruimen?”. Een benadering waarbij wetenschappelijke methoden bepaald niet worden geschuwd.

Stand van zaken bij de KL

De omstandigheden in de Amerikaanse strijdkrachten verschillen in menig opzicht van die bij ons. Behalve de veel grotere omvang van de Amerikaanse krijgsmacht met de daaruit voortvloeiende specifieke massaproblemen zijn de V.S. als één van de koplopers in de bewapeningswedloop, veel meer dan ieder ander NAVO-land, steeds weer verplicht het nieuwste van het nieuwste aan te schaffen met alle consequenties van dien voor het dilemma: bewaren of opruimen? Voorts mag uit dit artikel duidelijk worden, dat voor het voeren van een werkelijk beleid in deze materie *kostenbewustzijn* met de concretisering hiervan in de vorm van een uitgebalanceerd *systeem van kostenbewaking en kostenbeheer* een eerste vereiste is. Helaas bestaat er ook in dit opzicht een groot verschil tussen de omstandigheden bij ons en bij de Amerikanen. Tenslotte moeten wij erkennen, dat onze grote bondgenoten niet de complicatie kennen, dat de revenuen van het afstoten van materieel in een andermans zak terechtkomen (bij ons via „Domeinen” in de zak „Financiën” in plaats van „Defensie”). Sommigen zullen misschien tegenwerpen, dat alles uiteindelijk toch in de grote gemeenschappelijke staatskas komt, maar een feit is, dat wij met deze wetenschap niet veel reëls kunnen doen en de krijgsmacht met deze constructie een machtige stimulans wordt onthouden voor het voeren van een doelmatig materieelbeleid.¹ Ondanks deze en andere, niet genoemde, ver-

schillen tussen de Nederlandse en Amerikaanse omstandigheden is er toch zóveel waardevolle lering te trekken uit de ervaringen van onze bondgenoten, dat zij onze aandacht ten volle verdienen.

Overvloedige voorraden en hun oorzaken

Van opruimen zal eerst sprake kunnen zijn, wanneer van de desbetreffende goederen een zekere overvloed aanwezig is, méér dan (voorschands) is benodigd. In een volgende paragraaf zullen we ingaan op de criteria, die kunnen worden gehanteerd om te bepalen of er al dan niet sprake is van overvloed. Eerst zullen wij stilstaan bij de oorzaken voor het ontstaan van te grote voorraden; een verschijnsel, dat vrij algemeen optreedt bij grote, veel materieel voerende organisaties. Ook in het civiele bedrijfsleven, al zijn de overschotten daar vanzelfsprekend slechts zelden van zo'n omvang als bij de krijgsmacht en hebben ze voor een deel andere oorzaken dan de hieronder volgende.

Oorlogen, ook de kleinere, vormen, zoals wij hierboven reeds zagen, de belangrijkste oorzaak voor het ontstaan van overvloedige voorraden. In de eerste plaats eindigen oorlogen altijd zo abrupt, dat het bevoorradingsapparaat op dat moment nog op volle toeren draait. De depots en opslagplaatsen liggen vol, de oorlogsindustrie produceert maximaal en de goederentransporten zijn onderweg naar de klanten. Plotseling is de oorlog voorbij. Er wordt niet meer gevochten en de troepensterkten worden snel teruggebracht. Gemakkelijk valt in te zien, dat er nu enorme overschotten ontstaan aan allerhande goederen, voedings- en geneesmiddelen, munitie, brandstoffen, enz.

Niet alleen echte oorlogen, ook tijden van *verhoogde internationale spanning* (met inbegrip van de huidige koude oorlog) doen overvloedige voorraden ontstaan. Onder de druk van de politieke situatie wordt dan materieel aangeschaft, dat wij in rustiger tijden nooit zouden hebben gekocht (omdat het bewuste materieel bv. niet

¹ Uit de schaarse getallen, die beschikbaar zijn m.b.t. materieelopruiming bij de KL valt op te maken, dat in de jaren 1956-1960 gemiddeld ter waarde van f 80 mln (aanschaffingswaarde) per jaar werd afgestoten. Volgens de Amerikaanse ervaringen mag bij een enigszins ontwikkelde surplusmarkt worden gerekend op een netto opbrengst van ca. 5%, d.i. in ons concrete geval gemiddeld f 4 mln per jaar (of: 4 à 5 nieuwe gevechtstanks per jaar!).

„past” in de rest van de uitrusting). Om dezelfde reden moeten researchprojecten soms sneller worden afgewikkeld dan eigenlijk verantwoord is, hetgeen vaak leidt tot het invoeren van materieelsoorten, die zo weinig voldoen, dat ze weer spoedig door andere moeten worden vervangen.

Annex aan het voorgaande is de *snelle technisch-tactische veroudering* van het krijgsmaterieel, een direct uitvloeisel van de stormachtige ontwikkeling van de techniek en de technologie in onze dagen. Tanks worden bijvoorbeeld sneller, krijgen een grotere vuurkracht en een beter incasseringsvermogen. Deze perfectionering voert tot verbetering van antitankwapens. Door dit laatste wordt dan een ontwikkeling ingezet in springstoffen en munitie, in nieuwe detectie- en richtmiddelen, enz. En zo gaat het proces verder, steeds meer verouderd materieel creërend. Niet alleen voor wapens gaat dit op, maar ook voor kleding, voedsel, transportmiddelen, telecommunicatieapparatuur, enz. Nog nooit in de krijgsgeschiedenis is er zo'n snelle evolutie in het materieel geweest. Gehele wapensystemen moeten plaats maken voor nieuwere, nog vóór ze in een werkelijke oorlog zijn toegepast.

De *echelonnering van het bevoorradings- en distributieapparaat* is ook een oorzaak van te grote voorraden. Een geëchelonneerd distributiesysteem met zijn vele niveaus en geleidingen zal in de praktijk (wij zijn allemaal slechts mensen; communicatieapparatuur en administratiemachines maken fouten) nooit zó perfect kunnen worden uitgevoerd, dat er ongewild geen overvloedige voorraden ontstaan op diverse lokaties en in de bevoorradingskanalen tussen de echelons. De voordelen van echelonneren zijn echter zó groot, dat wij de nadelen — waaronder een gereede kans op te grote voorraden — op de koop toe moeten nemen.

Onvolkomenheden in de behoeftebepaling vormen eveneens een belangrijke oorzaak voor het ontstaan van overvloedige voorraden. Zoals bekend zijn er verschillende methoden ontwikkeld, zowel in als buiten de militaire kring, om zo nauwkeurig mogelijk toekomstige materieelbehoeften te bepalen. In vele gevallen blijft het echter toch nog gissen, zij het wetenschappelijk gissen. De misrekeningen compenseren elkaar helaas slechts zelden, omdat de te laag geschatte goederen meestal van een andere aard en soort zijn dan de te hoog geschatte. Vooral het ontbreken van een werkelijke long-termplanning maakt het ontstaan

van overschotten haast onvermijdelijk. Organisaties en troepenformaties komen en verdwijnen dan op een voor de logistici niet met passende maatregelen te volgen wijze.

Normalisatie en typebeperking worden ook bij ons gelukkig steeds meer gezien als onontbeerlijke elementen in de materieelsector. Slechts weinigen zullen zich echter realiseren, dat de keerzijde van deze medaille bestaat uit het overtollig raken van veel materieel. Wanneer wij trekhaken voor aanhangwagens normaliseren heeft dit belangrijke operationele voordelen, maar de reeds aanwezige niet-genormde haken houden wij over. Wanneer 17 typen hamers kunnen worden teruggebracht tot 7 is dit een succes voor het streven naar typebeperking. Daadwerkelijke realisatie van dit succes betekent echter ook, dat grotere of kleinere hoeveelheden hamers behorende tot de overige 10 typen overtollig raken.

Onderhoudspreventie is een methode voor het onderhoud van gebruiksgoederen, die in en buiten de krijgsmacht steeds meer aanhang krijgt. Het staat als systeem tegenover correctief onderhoud (break-down maintenance), dat in principe bestaat uit het repareren van defect geraakte onderdelen; het onderhoud bij de KL geschiedt in het algemeen op deze wijze. Onderhoudspreventie (maintenance prevention) probeert o.m. met behulp van wetenschappelijk (veelal statistisch) gefundeerde uitvalprognoses en diagnose-technieken het optreden van defecten vóór te blijven door het tijdig verwisselen van de potentiële uitvalcomponenten (zoals wij voor autobanden bv. reeds lang doen). Zonder hier diep in te gaan op de pro's en contra's van deze methode (die niet moet worden verward met ons simpele „preventieve onderhoud” en zijn bekende TOVRIS-handelingen²) kan worden gesteld, dat bedrijfsstagnaties veel minder vaak en onverwacht zullen vóórkomen. Dit — vooral voor krijgsmachtmaterieel — belangrijke voordeel heeft voor het ontstaan van overschotten een dubbele betekenis. In de eerste plaats vereist onderhoudspreventie veel grotere aantallen reserveonderdelen, componenten, verwisselstukken, enz. dan correctief onderhoud, waardoor ook veel grotere overschotten ontstaan in deze materieelsoorten, wanneer het desbetreffende hoofdruitingstuk uit de bewapening verdwijnt. Bovendien impliceert onderhoudspreventie, dat onderdelen,

² TOVRIS = Tasten - Onderzoeken - Voelen - Regelen - Instellen - Smeren.

componenten, enz. worden verwisseld lang voordat ze volgens onze huidige opvattingen „versleten” of „defect” zijn. Er ontstaat als het ware een groeiende hoeveelheid „tweedehandse reserve-delen”, die voor het leger geen verder nut heeft.

Nauw verwant aan onderhoudspreventie is het „throw away”-systeem, waarbij in het geheel geen reparatie meer wordt verricht aan bepaalde materieelsoorten (bij de Amerikanen o.a. horloges, carburatoren van benzinemotoren, verschillende optische instrumenten, zoals de richtkijker van de bazooka). Als een modificatie op dit systeem mag men zien het *afschaffen* van 5e echelons (*revisie*) *onderhoud* voor hoofdtrustingsstukken (Amerikaanse jeep sedert 1961). „Gooi maar weg” en „geen revisie” klinkt ons (nog) revolutionair in de oren en het is jammer, dat wij er binnen het bestek van dit artikel niet meer van kunnen vermelden, dan dat volgens de beschikbare gegevens met deze methoden in combinatie met onderhoudspreventie (zie het voorgaande punt) jaarlijks grote geldsommen worden bespaard én een hogere materieelinzetbaarheid wordt verkregen!

Hoe het ook zij, voor ons betoog is het voldoende te constateren, dat „throw away” en „no overhaul” voor de gebruikers neerkomen op het omruilen van defect tegen nieuw. Gemakkelijk valt in te zien, dat aldus opnieuw voorraden overtollige „tweedehands” goederen ontstaan, thans van defecte hoofdtrustingsstukken. Bovendien vereist e.e.a. veel grotere aantallen hoofdtrustingsstukken in het verzorgingssysteem, omdat dan immers gerepareerde horloges noch gereviseerde jeeps voorkomen. Door deze grotere totale massa zullen ook de overschotten een grotere omvang hebben wanneer het artikel als zodanig uit de bewapening wordt genomen.

In het voorgaande werd aandacht besteed aan de voornaamste oorzaken voor het ontstaan van overvloedige voorraden. Sommige van de geschetste omstandigheden — zoals die t.g.v. moderne onderhoudsprincipes komen bij ons (nog) niet voor, andere wel, al worden ze misschien nog niet overal als zodanig onderkend. Bij dit alles moet echter steeds worden bedacht, dat overschotten nooit geheel zijn te voorkomen; ze zijn inherent met de materieelvoorziening van grote organisaties. Een grondig inzicht in hun ontstaan is echter onontbeerlijk om ze tot een minimum te kunnen terugbrengen, aldus geld en arbeid besparende voor nuttiger doeleinden.

De samenstelling van krijgsmachtvoorraden

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn geworden, dat een bepaalde goederenvoorraad eerst „overvloedig” of „overcompleet” kan worden verklaard na de behoefte aan het desbetreffende materieel te hebben gesteld tegenover de beschikbare voorraad. Hoever wij in werkelijkheid misschien ook verwijderd mogen zijn van dit uitgangspunt — waarvoor immers behoeften en voorraden bekend moeten zijn in exacte getallen, zowel voor het heden als voor de toekomst³ — om onze redenering te kunnen vervolgen is het noodzakelijk uit te gaan van de veronderstelling, dat behoeften en beschikbare voorraden zodanig exact bekend zijn, dat hieruit inderdaad een eventuele overvloed op een verantwoorde wijze kan worden bepaald in soorten en aantallen.

De plaats van een dergelijke overvloedige voorraad in het totale goederenbestand kunnen wij dan aangeven met de volgende — zeer gesimplificeerde — voorstelling van de verschillende segmenten, waarin materieelbehoeften en voorraden kunnen worden onderscheiden (afb. 1).

Afb. 1 Materieelbehoeften (per artikel)

Vredesdienst

Een leger heeft in de eerste plaats goederen nodig voor de vervulling van zijn vredestaak, d.i. volledig uitgerust paraat aanwezig zijn, oefenen en opleiden (het verrichten van hulpdiensten bij watersnood, bietenvervoer, enz. alsmede andere incidentele taken laten wij hier buiten beschouwing). Voor deze „vredesdienst” is een materieelbehoefte te formuleren die in de Amerikaanse terminologie de naam „Peacetime Force Materiel Requirement — PTFMR” heeft gekregen en die wij misschien „vredesdienstbehoefte” zouden kunnen noemen.

Mobilisatie

Ook voor de mobilisatiefase met haar groeiende legersterkte, de zich wijzigende materieelgebruiks- en verbruikspatronen, vordering, rantsoenering en andere omschakelingen van vredesnaar oorlogsomstandigheden is een materieelbehoefte op te stellen, die ongetwijfeld minder op ervaringsgegevens en meer prognoses zal zijn gebaseerd dan de vredesdienstbehoefte, maar

³ Wellicht kunnen onze bevoorradingsexperts eens iets publiceren over deze moeilijke materie.

die uiteindelijk toch in concrete getallen zal moeten resulteren.

Oorlogsdienst

Voor zover het in de bedoeling ligt reeds in vrede-tijd maatregelen te nemen voor de materiële oorlogsvoorbereiding zal voor de uitvoering hiervan eveneens een concrete behoefte-raming moeten worden opgesteld, uiteraard op nóg meer prognoses gebaseerd dan de mobilisatiebehoefte, doch uiteindelijk weer resulterend in echte getallen.

Demobilisatie

In theorie zou ook voor de demobilisatiefase een materieelplan reeds thans, in vrede-tijd, kunnen worden gemaakt. De feiten, gegevens en prognoses waarop zo'n plan zou moeten berusten zijn echter eerst tegen het einde van een oorlog met voldoende zekerheid bekend om er iets reëls mee te kunnen doen. Daarom heeft het weinig zin reeds thans materieelplannen te ontwerpen voor demobilisatietijd.

Soorten materieelbehoeften

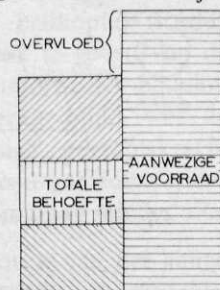
Zonder in te gaan op de materieelpolitieke aspecten van een moderne krijgsmacht kunnen wij toch stellen, dat het onder de huidige omstandigheden niet meer mogelijk — en in vele gevallen zelfs niet gewenst — is, dat de totale materieelbehoefte van de strijdkrachten van meet af aan voor 100% wordt gedekt door een werkelijk aanwezige goederenvoorraad in volledig eigen beheer. De voorbereide vordering van motorvoertuigen, het benutten van PTT-communicatiefaciliteiten voor operationele doeleinden, het uitvoeren van militaire transporten met openbare vervoermiddelen, enz. zijn hiervan reële voorbeelden. Het toch al glibberige pad van de behoeftebepaling blijkt dus nog moeilijker begaanbaar te zijn, omdat bij iedere behoefte-raming voor een bepaald soort materieel moet worden vastgesteld, welk gedeelte hiervan reeds aanstonds in eigen bezit aanwezig dient te zijn, welk gedeelte op een later tijdstip — al dan niet gefaseerd — zal worden aangeschaft, welk gedeelte zal worden verkregen door vordering, voor welk gedeelte prioriteitsafspraken moeten worden gemaakt met producenten of leveranciers, welk gedeelte door bondgenoten ter beschikking zal worden gesteld, enz.

Voor het beantwoorden van de vraag „bewaren of opruimen?” gaat het uiteraard in de eerste

plaats om dat gedeelte van de totale materieelbehoefte, dat wordt, of zal worden gedekt, met in KL-eigendom gevoerde goederen. Ter vereenvoudiging van onze bespreking zullen wij daarom slechts dit deel bedoelen, wanneer wij het woord „materieelbehoefte” bezigen.

Overvloed

Als alles goed is zal de daadwerkelijk aanwezige goederenvoorraad bij het leger gelijk moeten zijn aan de totale materieelbehoefte voor vredes-, mobilisatie- en oorlogstijd. Grotere of kleinere discrepanties tussen behoeften en aanwezige voorraden treden echter op door allerlei oorzaken, waarvan wij er in de vorige paragraaf enkele noemden voor het geval de werkelijke voorraad op een gegeven moment groter blijkt te zijn dan de totale behoefte (afb. 2). Deze overvloedige voorraad („stocks in lang supply”) omvatte enkele jaren geleden bij de Amerikaanse landmacht nog bijna 30% van het totale goederenbestand (uitgedrukt in aanschaffingswaarde). Hierin waren dan

Afb. 2 Overvloed van een bepaald artikel op een bepaald moment

nog niet eens inbegrepen de strategische reserves aan essentiële grondstoffen, primaire materialen en halfprodukten — de zg. „stockpiles” — waarvan blijkens de hierop betrekking hebbende heftige politieke debatten een nóg grotere „overstock” aanwezig scheen te zijn. Hoe het ook zij, in ieder geval wist men in het Amerikaanse leger op een gegeven moment, dat er teveel materieel was en zelfs hoevéél teveel. Daarmee had men een basis om verder te kunnen handelen.

Economische reserve

In principe kunnen drie dingen worden gedaan met overvloedige voorraden:

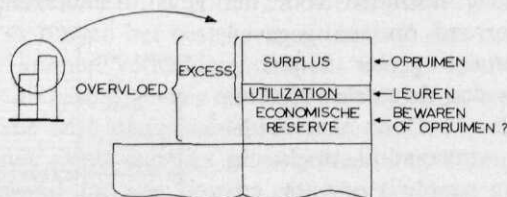
1. bewaren, voor onvoorziene behoeften;
2. opruimen en, indien nodig, later opnieuw kopen;
3. gedeeltelijk bewaren en gedeeltelijk opruimen. „Bewaren” hoeft hierbij niet te betekenen „voor onbepaalde tijd”, maar bv. gedurende een aantal jaren en daarna opnieuw bezien dan wel definitief opruimen. Dit laatste behoeft ook weer niet ineens te gebeuren, maar kan in meer fasen worden uitgevoerd.

De factoren, die moeten worden overwogen bij het bepalen van een keuze uit deze mogelijkheden zijn hoofdzakelijk van „economische” (lees: financiële) aard of zijn — soms weliswaar op een wat gekunstelde wijze — als „kosten” op te vatten. Om deze reden heeft men het gedeelte van de overvloed, dat na afwegen van de bedoelde factoren voor korte of langere tijd wordt aangehouden de naam „economische reserve” gegeven. In de volgende paragraaf komen wij nader hierop nader terug.

„Excess”, „utilization”, „surplus” en „disposal” (afb. 3).

Wat overschiet van de aanvankelijke overvloed na aftrek van de economische reserve wordt

Afb. 3 Onderverdeling van de overvloedige voorraad

„excess” genoemd. Dit overschot wordt volgens een uitgebreid „screening and utilization program” (een geperfectioneerde vorm van wat bij de KL bekend staat onder de naam „leuren”) aangeboden aan, en als gevolg hiervan voor een

niet onaanzienlijk deel alsnog ten nutte gebracht van, geïnteresseerde landmacht-, luchtmacht- of marine-eenheden, of van andere departementen (Volksgezondheid, Onderwijs, Politie, enz.) dan wel het algemeen nut dienende instellingen zoals het Rode Kruis, de Padvinderij, het Reddingwezen, enz.

Wat na dit alles nóg geen bestemming heeft gevonden krijgt de status van „surplus” en wordt via een uitzonderlijk goed georganiseerd „surplus disposal”-systeem uit de krijgsmacht verwijderd door schenking, verkoop of vernietiging.

Nu wij in deze paragraaf hebben gezien uit welke bestanddelen de materieelbehoeften en -voorraden van een leger kunnen bestaan zal het duidelijk zijn, dat het bij de vraag „bewaren of opruimen?” in het bijzonder gaat om het zo nauwkeurig mogelijk bepalen van de economische reserve. Voor het geheel van theorieën, regels en handelingen, dat zich bezighoudt met het probleem „bewaren of opruimen?” heeft men dan ook de uitdrukking „economic retention” ingevoerd, in onze taal misschien te omschrijven met „economisch vasthouden” of „economisch bewaren”.

Om een indruk te geven wat hieronder wordt verstaan kunnen wij het best enkele factoren belichten, die hierbij een rol spelen. Wij zullen dit doen in de volgende aflevering van dit tijdschrift.

(Slot volgt)

Rivierovergang in het moderne gevecht

door A. J. C. BOUWHOF en P. P. VAN ELSSEN, Luitenant-Kolonels van de Generale Staf

(II, Slot van blz. 334)
Toebedelen middelen

Eerst thans kan worden begonnen met de definitieve toewijzing van de vereiste middelen en voorts kan de benodigde hoeveelheid en soort definitief worden bepaald. Op de eerste plaats komen de bataljons die de stormovergang moeten verrichten. Onder de huidige Nederlandse omstandigheden zal deze uitsluitend met aanvalsboten moeten geschieden. Deze stormovergang zal bij voorkeur een taak voor de gemotoriseerde bataljons zijn. De gemechaniseerde bataljons kunnen dan in een later stadium, samen met tanks, hun schokvermogen in de strijd werpen en dieper doorstoten. Per bataljon moet worden uitgerekend hoeveel en welk personeel in aanvalsboten moet overgaan en welk toegevoegd personeel moet worden ingedeeld. Hierbij zal blijken dat de gevechtskracht van onze moderne bataljons sterk afhankelijk is van de voertuigen met hun boordwapens, de wapendragers en de voertuigradio's. Wat van een gemotoriseerd bataljon aan de stormovergang deelneemt, zijn in feite de tirailleurs met slechts een deel van de ondersteunende wapens. Zo kan de tlv 106 mm zonder voer-

tuig wel in een aanvalsbout worden overgezet. Als dit wapen met munitie echter verder gedragen met de aanval mee moet, is indeling van extra personeel gewenst. Organiek is dit personeel er niet en het is moeilijk te zeggen waar het vandaan moet komen. Naar onze mening moet dit wapen per helikopter met voertuig en al worden overgezet. In mindere mate geldt dit voor de mortier van 81 mm. De mortier van 4.2 inch kan ook bezwaarlijk per aanvalsbout worden overgezet en verder met mankracht vervoerd. Dit wapen kan echter aanvankelijk van de eigen oever af steunen en later per vlot of helikopter worden overgezet. Teneinde een indruk te geven van de stormovergang van een gemotoriseerd bataljon is tabel 3 opgenomen. Hieruit blijkt wel de genoemde betrekkelijk geringe gevechtskracht bij de stormovergang. Voor een gemechaniseerd bataljon zou dit naar verhouding nog minder zijn.

De tabel geeft tevens een indruk van het aantal te gebruiken boten. De aantallen zijn als volgt berekend, waarbij wordt opgemerkt, dat iedere bataljonscommandant zelf zal bepalen welk personeel precies meegaat, aangepast aan de omstandigheden. Derhalve zullen de aantallen per

TABEL 3

VOORBEELD INDELING BOOTPLOEGEN VOOR EEN PAINFBAT (MOT)

Nr golf	ACie		BCie		CCie		Ostcie		Stet Vegcie		Overigen		Totaal per eenheid		Aantal boten	Totaal pers	
	Eenheid	Pers	Eenheid	Pers	Eenheid	Pers	Eenheid	Pers	Eenheid	Pers	Eenheid	Pers	Eenheid	Pers			
1	1 Pel	37							gwvzg	1			1 Pel ACie	38	4	127	
	2 Pel	36					Wrm nr 4.2	1	gwvzg	1			2 Pel ACie	38			4
	3 Pel Ciest	36 11							gwvzg	1	artwngp	2	3 Pel ACie	39			4
								gwvzg	1				Ciest	12	1		
														15			
			Als ACie	120			Wrm nr 4.2	1	gwvzg	4	artwngp	2	Als ACie	127	15	127	
					Als ACie	120	Wrm nr 4.2	1	gwvzg	4	artwngp	2	Als ACie	127	15	127	
2	Pel m n 81 ^{mm}	22											Pel m n 81 ^{mm}	22	3	22	
			Pel m n 81 ^{mm}	22									ACie	22	3	22	
					Pel m n 81 ^{mm}	22							BCie		3	22	
													Pel m n 81 ^{mm}				
													CCie				
									Bat st	10							
									Cie st	1							
									St pel	11							
									Verk sp	6							
									Adm pers sp	2							
								Vhd pel	13								
								Gnk pel	2								
										art lo sp	2						
										pagn sp	9						
										act	2		bat st (-) (+)	50	6	50	
														15		124	

NB. Als mundepe (o.a. 81 mm mr mun) enige boten te gebruiken

bataljon variëren. Aangezien wij zijn uitgegaan van de volledige organieke sterkte, zullen in werkelijkheid de aantallen eerder lager dan hoger zijn.

A Cie

1 Pel, plus wnr 81 mm mr, min 4 chfs, min 1 ord (naar cc)	37 man
2 Pel, min 4 chfs, min 1 ord (naar cc)	36 man
3 Pel, min 4 chfs, min 1 ord (naar cc)	36 man
Ciest,	
— Cogp, min plv cc, min 3 chfs, min 1 ord (naar bc) plus 3 ordns (van pels)	10 man
— Onhgp, 1 kpl onhmnt rd	1 man
Pel mnr 81 mm, min 4 chfs, min wnr	22 man

B en C Cie

Conform A Cie

Ststvgzie

Batst, bc, s-3, s-2, vbdo, plv cc ostcie, 2 gvzgs, 3 ordns (van cien)	10 man
Ciest	
— adm bevogp, 1 kpl schr adm	1 man
Stpel	
— S2 gp, 1 sm, 2 sgt, 1 sld schr inl	4 man
— S3 gp, 1 sm, 1 sgt, 1 rtf, 1 tek	4 man
— BC gp, 1 hlpch, 1 rtf	2 man
— plv BC gp, 1 rtf	1 man
Verkgrp, min 6 chfs	6 man
Adm persgp, 1 kpl schr adm, 1 typist	2 man
Vbdpel	
— Cogp, 1 sm	1 man
— Bkgrp, 1 sgt, 2 kpls	3 man
— Lngp, min 3 chfs	8 man
— Rd en onhgp, 1 kpl onh	1 man
Gnkpel, 2 kpl gwvzgs bij batst en 4 per tiercie	14 man

Ostcie

Behalve de bij de batst ingedeelde plv cc gaat per tiercie een wnr mr 4.2 mee.

Gezegd kan worden dat het in de stormovergang overzetten van de voorbataljons met aanvalsbotten riskanter dan vroeger is geworden, gezien de betrekkelijk geringe gevechtskracht die aanvankelijk op de vijandelijke oever kan worden ingezet. Alles moet worden gedaan om de zware wapens met de wapendragers, zo snel mogelijk met andere middelen over te zetten.

Zijn de middelen voor de stormovergang toegevoegd, dan volgt de indeling van de middelen om de voertuigen en tanks over te zetten. Dit kunnen in voorkomend geval zijn: lichte en zware vloten, bruggen, amfibische transportvoertuigen, helikopters e.d. Aan de hand van het tactische plan en de gekozen overgangplaatsen, wordt bepaald waar de diverse middelen zullen worden ingezet. Per middel moeten de gebruikende eenheden worden aangewezen en de tijdsduur. Daar

waar de commandant het tactisch zwaartepunt will leggen, kunnen de meeste, de snelste en de middelen met de grootste capaciteit worden ingezet. Vanzelfsprekend leggen de technische mogelijkheden een zwaar gewicht in de schaal. Om de indeling en het gebruik zo efficiënt mogelijk te doen zijn, dient te worden bepaald welke voertuigen, in welke prioriteit moeten worden overgezet. Hierbij is de echelonnering in gevechtsvoertuigen, gevechtstrein en goederentrein van doorslaggevend belang. Deze geeft al een zekere prioriteitsvolgorde aan. Naar het inzicht van de commandant wordt de ongetwijfeld in de vaste orders neergelegde echelonnering zo nodig aangepast aan de rivierovergang. Aannemend dat de bataljonsgevechtsgroepen zijn gevormd, zullen de commandanten van deze gevechtsgroepen de prioriteiten vaststellen. De brigadecommandanten zullen bepalen welke brigadevoertuigen eventueel voorrang moeten krijgen en verder de volgorde van de brigade-eenheden regelen. Op dezelfde wijze zal de divisiecommandant doen bepalen welke divisievoertuigen voorrang moeten hebben. Zijn de aantallen voertuigen vastgesteld en gekoppeld aan de verschillende overgangsmiddelen dan kan de tijdsduur van het overzetten worden berekend. De resultaten van deze berekeningen kunnen vanzelfsprekend nog leiden tot een zekere herindeling.

Uiteindelijk moet in een overgangsschema het gebruik van de middelen worden vastgelegd. Tabel 4 zal ongetwijfeld het hiervoor gezegde verduidelijken. Bij deze tabel is uitgegaan van een bepaalde tactische opzet en echelonnering van voertuigen, die voor 100% aanwezig zijn en van het bij duisternis bouwen en oversteken. De bouw tijden van de veren en bruggen zijn reële tijden en de tijdsduur is berekend aan de hand van de in het begin van dit artikel genoemde capaciteiten. De infanteriebrigades bestaan uit twee gemotoriseerde en één gemechaniseerd infanteriebataljon, een tankbataljon, een gemechaniseerde afdeling veldartillerie, een pantsersergieniecompagnie, een verkenningseskadron en een staf- en stafcompagnie.

Tabel 4 geeft aanleiding tot enkele conclusies: — het op deze wijze overzetten van een pantserinfanteriebrigade neemt ruim 4 uur in beslag; — het lichte vlot heeft nog maar betrekkelijke waarde in verband met de lange bouw tijd en de geringe capaciteit; — het amfibisch vlot- en brugmaterieel heeft grote voordelen in verband met de verhoudingsgewijs zeer korte bouw tijd.

Het bepalen van het uur U

De in het overgangsschema neergelegde overzettijden zijn mede bepalend voor het vaststellen van uur U. In het algemeen gesproken zijn er drie mogelijkheden:

- bij dagaanbreken;
- in de voornacht;
- in de nanacht.

De voordelen van dagaanbreken zijn onder meer:

- de mogelijkheid van opvoer van materieel en troepen bij duisternis;
- een kortere bouwtijd en grotere capaciteit van veren en bruggen;
- maximum gebruik van daglicht voor het feitelijk gevecht.

Als nadelen zijn echter te noemen:

- de vijand zal de aanval sneller onderkennen en daardoor op een eerder en voor de aanvaller kwetsbaarder tijdstip tegenmaatregelen kunnen nemen;

- vlottenbouw en brugslag geschieden bij daglicht, kunnen daardoor vrij snel door de vijand worden waargenomen en zijn daardoor kwetsbaarder dan bij duisternis.

Het moderne brugslagmaterieel leent zich bij uitstek, in verband met de technische mogelijkheden en de zeer grote capaciteit, tot een betrekkelijk kort gebruik bij duisternis. Overdag kun-

nen de brugdelen worden uitgevaren en verspreid als veer worden gebruikt. Om deze redenen is uur U bij dagaanbreken minder verkieslijk.

De voornacht, die de nadelen ondervangt van uur U bij dagaanbreken, houdt in, dat waarschijnlijk een deel van het materieel en personeel bij daglicht zal moeten worden opgevoerd, hetgeen de verrassing niet ten goede komt. Bovendien zullen de gevechten aan de andere oever geruime tijd bij duisternis moeten worden gevoerd, hetgeen de coördinatie, bij een toch al ingewikkelde operatie, bemoeilijkt.

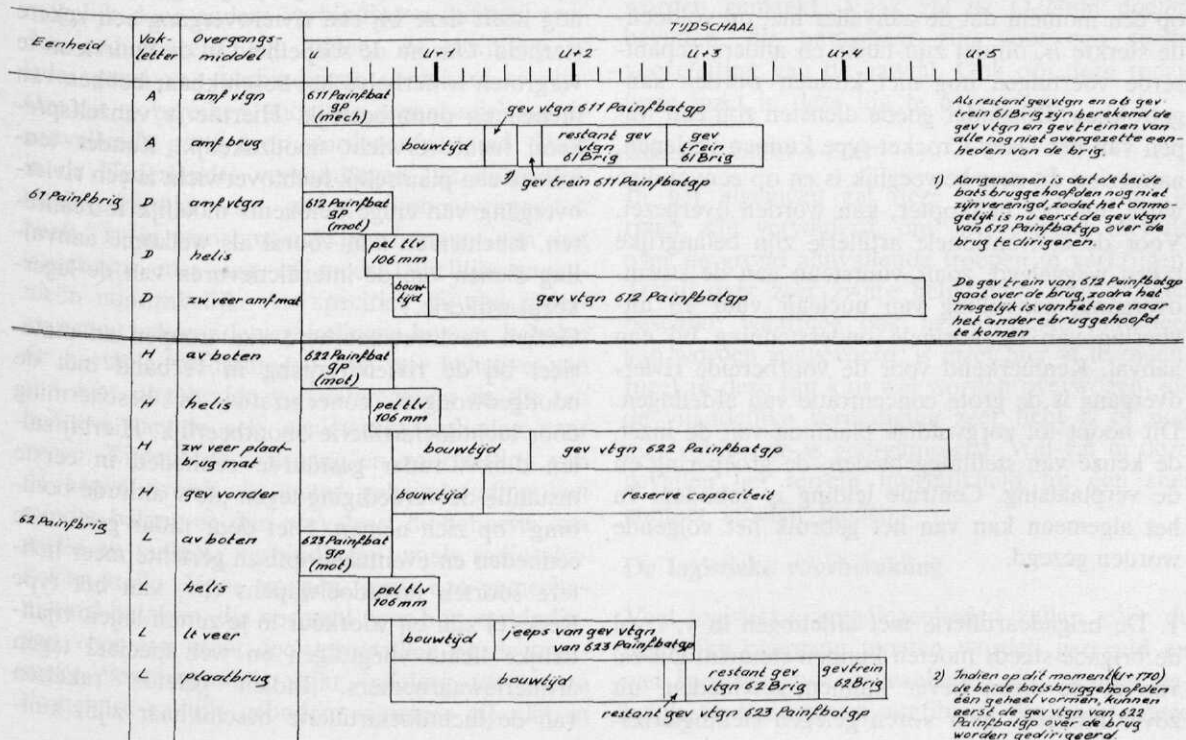
Het uur U in de nanacht ondervangt de meeste nadelen en lijkt objectief gezien het meest wenselijk. Vanzelfsprekend zal geval voor geval moeten worden bezien en ook zullen de duur van de duisternis, geschiktheid voor nachtelijk optreden van het terrein, de geaardheid van de rivier met haar oevers e.d., mede in overweging moeten worden genomen.

Vuursteun

Ook het vuursteunaspect bij de rivierovergang vereist bijzondere aandacht. In principe moet de beweeglijkheid van de vuursteunmiddelen in harmonie zijn met de beweeglijkheid van de overstekende troepen. Daar deze laatste amfibische gevechtsvoertuigen gebruiken, dient tenminste de

TABEL 4

PLANNING-OVERGANGSSCHEMA (bij duisternis)

lichte artillerie, maar ook de middelbare artillerie, amfibisch te zijn.

In de eerste plaats de inzet van nucleaire middelen. Indien kernwapens in zeer ruime mate en in verschillend vermogen beschikbaar zijn, is het vraagstuk niet interessant. Bij een beperkt beschikbaar zijn zullen echter, nauwkeurig, prioriteiten moeten worden gesteld. Bij een directe riviervedediging, die in de toekomst steeds minder zal voorkomen, worden de vijandelijke opstellingen dicht aan de rivier belangrijke doelen. Dit spreekt vooral als de stormovergang met de zo kwetsbare aanvalsbotten moet geschieden. Bij gebruik van gepantserde amfibische gevechtsvoertuigen is inzet van kernwapens op deze doelen minder urgent. Hierbij komt nog, dat de uitwerking van kernwapens in de directe nabijheid van de rivier niet bekend is en derhalve een zeer ongewisse factor vormt. Het kan zeer goed mogelijk zijn, dat de terreingesteldheid dermate verandert, dat de beweeglijkheid van de eigen voertuigen tot nul wordt gereduceerd. Bij de waarschijnlijk veel meer voorkomende indirecte riviervedediging is inzet van kernwapens op reserves van groot belang. De moeilijkheid is echter deze reserves tijdig te onderkennen. Daarom zal een vrij groot deel van het aanwezige aantal kernwapens moeten worden gereserveerd voor gedurende het gevecht opkomende doelen. Hierbij wordt vooral gedacht aan vuren ter ondersteuning van het afslaan van tegenaanvallen, op een moment dat de aanvaller niet op voldoende sterkte is, omdat zijn tanks en andere gepantserde voertuigen nog niet kunnen worden aangetrokken. Bijzonder goede diensten zou een wapen van het Davy-Crocket-type kunnen verlenen, aangezien dit zeer beweeglijk is en op eenvoudige wijze, bv. per helikopter, kan worden overgezet. Voor de conventionele artillerie zijn belangrijke taken weggelegd, zoals vuursteun aan de stormovergang, aanvulling van nucleair vuur en uitvoering van de normale ondersteuning bij een aanval. Kenmerkend voor de voorbereide rivierovergang is de grote concentratie van afdelingen. Dit noopt tot zorgvuldige planning van de inzet, de keuze van stellinggebieden, de groepering en de verplaatsing. Centrale leiding is geboden. In het algemeen kan van het gebruik het volgende worden gezegd.

1. De brigadeartillerie met afdelingen in v/v zal de brigade steeds moeten kunnen steunen. Dit zal van af de eigen oever kunnen geschieden, uit zover mogelijk naar voren gelegen stellingsterrei-

nen, wanneer de O-2-lijn niet te ver is verwijderd. Mocht het laatste wel het geval zijn, dan zal deze steun door een tijdig overzetten moeten worden gewaarborgd. Afgezien hiervan zal deze artillerie een hoge overzetsprioriteit moeten hebben. De stellinggebieden zullen daarom van het begin af aan zo dicht mogelijk bij toekomstige overgangsplaatsen worden gekozen.

2. Omdat hiermee de beschikbare stellinggebieden in de nabijheid van de rivier uitgeput zullen zijn, moeten de middelbare en zware afdelingen meer achterwaarts worden opgesteld. Zodra de lichte afdelingen over de rivier zijn verplaatst, zullen de middelbare en zware afdelingen deze stellinggebieden overnemen, teneinde tussen de O-2- en O-3-lijn vuur te kunnen uitbrengen. De lichte afdelingen v/v zullen, voor zover zij niet naar de overzijde gaan, zoveel mogelijk blijven steunen totdat de organieke brigade-artillerie aan de overzijde in stelling staat, waarna zij het veld ruimen voor de middelbare en zware afdelingen.

3. Zo enigszins mogelijk zullen de laatstgenoemde afdelingen, bestemd voor de overzijde, niet op de eigen oever tussentijds voorwaarts van stelling veranderen. Om dit te bereiken dienen zij gebruik te maken van voor deze artillerie beschikbare meest voorwaarts gelegen stellinggebieden. Ook al wordt de door de artillerie af te geven vuursteun zo soepel mogelijk georganiseerd, dan nog heeft deze bij een rivierovergang een zekere starheid. Om nu de soepelheid in de vuursteun te vergroten is derhalve het beschikbaar hebben van luchtsteun onontbeerlijk. Hiertoe is vanzelfsprekend luchtoverwicht noodzakelijk. Zonder tenminste een plaatselijk luchtoverwicht is een rivierovergang van enige betekenis moeilijk te realiseren. Luchtsteun kan vooral als welkome aanvulling dienen van de interdictievuren van de legerkorpsartillerie.

Gezien de kwetsbaarheid van troepen en materieel bij de rivierovergang in verband met de noodgedwongen concentratie, is bescherming door luchtdoelartillerie onontbeerlijk. Hierbij zullen d.m.v. radar gestuurde eenheden in eerste instantie de verdediging tegen „low altitude bombing” op zich nemen. Niet door radar gestuurde eenheden en eventueel optisch gerichte meer lichtere soorten luchtdoelwapens (bv. van het type Redeye) zijn bij voorkeur in te zetten tegen vijandelijke lichte vliegtuigen en wel speciaal tegen artilleriewaarnemers. Indien geleide raketten van de luchtdoelartillerie beschikbaar zijn, kun-

nen deze in de eerste plaats tegen vijandelijke artillerieraketten worden ingezet en zij kunnen tevens tegen „low altitude bombing” worden gebruikt.

Aanvankelijk zullen vooral genieparken, verzamelgebieden en artilleriestellinggebieden worden beschermd. Bij de eigenlijke overgang ligt het zwaartepunt meer bij de verdediging van de overgangplaatsen en wel in het bijzonder bij die, waar de brugslag plaatsvindt. Teneinde dit laatste goed te kunnen organiseren zal een gedeelte van de luchtdoelartillerie-eenheden met hoge prioriteit dienen te worden overgezet.

Het zal duidelijk zijn dat, om al deze taken naar behoren te kunnen uitvoeren, hiervoor een aanzienlijke hoeveelheid luchtdoelartillerie nodig is.

De verbindingen

Al in de voorbereidingsfase zijn de verbindingen van bijzondere betekenis. Twee tegenstrijdige factoren treden hier op, die moeilijk met elkaar in overeenstemming zijn te brengen. Aan de ene kant moeten veel verbindingen worden voorbereid om vanaf uur U te worden gebruikt. Aan de andere kant is geheimhouding in de voorbereidingsfase een eerste vereiste. Dit laatste vraagt een gelijkmatig houden van de verbindingdichtheid van het berichtenverkeer en noodzaakt derhalve tot een intensief gebruik van lijnverbindingen. Toch zullen deze zo enigszins mogelijk door andere verbindingen moeten worden gedupliceerd, om tijdens de overgang in ieder geval van verbindingen verzekerd te zijn. Om dit te bereiken, moet de organisatie van de aanvallende partij erop worden afgestemd. Daar in de Nederlandse verhoudingen het divisieverbindingsbataljon een geringe lijnbouwcapaciteit heeft, is in voorkomend geval steun van het legerkorps met een of meer kabellijncompagnieën noodzakelijk. Als specifiek bij een rivierovergang behorende verbindingen komen, behalve de normale verbindingen, die ten behoeve van een zeer uitgebreide verkeersregeling en die ten behoeve van de vele geniewerkzaamheden naar voren. Tijdens de overgang en voortzetting van de aanval wordt de factor geheimhouding van minder belang en dan prevaleert de behoefte aan snelle en mobiele verbindingen, zoals radioschakel en radio. Voor troepen, zoals een gemechaniseerd bataljon, die normaal voor hun verbindingen voor een groot deel terugvallen op de organieke voertuigradio's, lijkt indeling van extra draagbare radio's geboden, wanneer zij niet in

deze voertuigen de rivier kunnen oversteken. Een extra moeilijkheid vormt hierbij het bedienend personeel.

Helikopterinzet

Behalve de inzet ter uitvoering van de specifieke taken bij de rivierovergang, zoals het gebruik als „luchtveer” en voor de aanvoer van geniematerieel, bv. delen van vloten en bruggen, maakt de inzet geen verschil met die bij een normale operatie. Van belang is te bepalen welke doelen door per helikopter te landen troepen moeten worden aangepakt. In beschouwing moeten doelen in de O-1-, O-2- en O-3-lijn worden genomen.

In het algemeen zullen doelen in de O-1-lijn te dicht bij de rivier zijn gelegen, waardoor gemakkelijk verwarring met in deze lijn hergroeperende, over de grond aanvallende, troepen kan ontstaan. Bovendien lijkt het zo ondiep inzetten een economisch gebruik van middelen. Bij uitzonderlijk moeilijke oevers kan de inzet in deze lijn echter uitkomst bieden.

INZET IN DE O-2-LIJN

Een snel bezetten van de O-2-lijn is van groot belang voor het slagen van de feitelijke overgang. Het bereiken van deze lijn geeft een zekere mate van beveiliging voor het betrekkelijk rustig werken aan de rivier. Bovendien is de afstand tot de rivier zodanig dat binnen redelijke tijd contact door over de grond aanvallende troepen kan worden gemaakt. Vaak zal de O-2-lijn doelen bevatten, die onmisbaar zijn voor een snelle voortzetting van de aanval. Ook om deze reden ware inzet in deze lijn te overwegen.

INZET IN DE O-3-LIJN

In het algemeen zal deze lijn te ver van de rivier zijn verwijderd, om snel contact met de over de grond aanvallende troepen te verkrijgen. Tenzij over zeer zware helikopters kan worden beschikt, waarmee ook het zwaarste materieel kan worden aangevoerd, is inzet hier af te raden. Inzet in deze lijn kan wel worden overwogen, als de vijandelijke verdediging zeer licht is of nog niet voldoende is georganiseerd. Wel zal in deze gevallen het terrein mogelijkheid tot een snel contact moeten bieden.

De logistieke voorbereiding

Veel logistieke aangelegenheden zullen vóór de eigenlijke overgang moeten worden geregeld en wel speciaal voor de eenheden die, zonder gebruik te maken van amfibisch materieel, deze

operatie moeten uitvoeren. In principe zal zo weinig mogelijk aan het toeval worden overgelaten en daarom zal de voorbereiding zich tot kleine details uitstrekken.

Om in deze fase de nodige coördinatie te verkrijgen, verdient het aanbeveling de divisie te belasten met de logistieke voorbereidingen; de logistieke eenheden zullen hun taak zo veel mogelijk onder divisiebevel moeten uitvoeren. Dit in tegenstelling tot de volgende fase — de eigenlijke overgang — waar een splitsing van de logistieke middelen over de voorbrigades is aan te bevelen, daar de divisie in dit stadium moeilijk in staat zal zijn de eenheden van de brigade, die aan 's vijands zijde van de rivier in strijd zijn gewikkeld, te steunen.

De bevoorrading

Zoals meestal het geval is, vormt ook hier de bevoorrading met levensmiddelen geen ernstig probleem. Daar voor de voorbataljons een verstoring van de maaltijdencyclus niet zal zijn te vermijden, kan door het meegeven van noodrantsoenen en ander geconcentreerd voedsel in blik op de man, hierin worden tegemoetgekomen. Keukenvoertuigen zullen bij de goederentreinen zijn ingedeeld, dus eerst in een later stadium beschikbaar komen. Zodra de situatie het mogelijk maakt, zullen warme maaltijden op bataljons- of op compagniesniveau bereid, aan de troep worden verstrekt.

Ook klasse III ontmoet geen onoverkomelijke bezwaren. In de verzamelgebieden zullen de voertuigen moeten worden afgetankt, om met een zo groot mogelijke benzinevoorraad op de vijandelijke oever te kunnen optreden. In het bijzonder verdient het hierbij aanbeveling om de voertuigen die de troepen, die de stormovergang uitvoeren, naar de rivier hebben gebracht, in hun afwachtingsopstellingen weer van brandstof te voorzien. Het tevoren aldaar gereedzetten van de nodige blikken met benzine of dieselolie is hier wel de beste oplossing.

Zodra de rupsvoertuigen de overzijde van de rivier hebben bereikt, moeten maatregelen zijn genomen om zo spoedig mogelijk ook daar over benzinevoorraden te beschikken. Onder bevel van de brigade gestelde mobiele verdeelplaatsen, bestaande uit tankwagens en intendance personeel, kunnen op eenvoudige wijze hierin voorzien. Meer gecompliceerd is de bevoorrading met klasse-V-goederen. Munitiegebrek mag bij de troepen, die aan de overzijde van de rivier in gevecht zijn gewikkeld, niet voorkomen. Zo snel

als het maar enigszins mogelijk is, zullen munitievoorraden aan de overzijde moeten worden opgebouwd. Een gunstige omstandigheid hierbij is wel, dat niet alle soorten munitie onmiddellijk voorraadvorming vereisen. Wat de lichtere munitie betreft, kan al direct met de voorbataljons een bepaalde hoeveelheid worden meegegeven. De moeilijkheid ontstaat echter bij de zwaardere munitiesoorten van de ondersteunende wapens, zoals tlv's en mortieren. Aanvankelijk kan wel een kleine hoeveelheid van deze soorten in extra aanvalsbotten worden overgezet. Om echter grotere hoeveelheden munitie in aanvalsbotten over te zetten zal veelal het benodigde personeel ontbreken. Wanneer geen andere middelen beschikbaar zijn om de munitie, waaraan de voorbataljons al spoedig behoefte zullen krijgen, aan te voeren, is dit de enige oplossing. Het zal echter een zware en bijzonder tijdrovende operatie worden. Veel eenvoudiger wordt het probleem, indien over helikopters kan worden beschikt, die als „luchtveer” in korte tijd een voldoende hoeveelheid munitie op de andere oever kunnen brengen. Op deze wijze kan per brigade een begin worden gemaakt met het inrichten van een verdeelplaats klasse V, met behulp van munitiepersoneel van de Technische Dienst, die in een latere fase, wanneer tanks en artillerie de rivier zijn overgestoken, voertuigen, beladen met de voor deze wapens benodigde munitie, kan ontvangen.

Het onderhoud

In de overgangsfase tot het bereiken van de O-3-lijn zal aan het 3e- en hoger-echelonsonderhoud weinig of niets kunnen worden gedaan. De situatie is niet geschikt om onderhoud van enige omvang uit te voeren. Al wat er aan onderhoud moet worden gedaan, moet in de voorbereidingsfase worden uitgevoerd. De totaal beschikbare onderhoudscapaciteit (zowel van de divisie als het legerkorps) kan in deze fase, ten dele onder brigadebevel, moeten worden ingezet. Wanneer nu in dit stadium bepaalde reparaties te veel tijd in beslag zouden nemen, dan dient het betrokken materieel tegen inzetbaar materieel te worden omgewisseld. Een oplossing die gemakkelijker is neer te schrijven dan te realiseren. Voor het uitvoeren van kleine herstellingen, die tijdens het gevecht kunnen optreden is het voor de voorbataljons van belang, dat zij tijdig over hun onderhoudscapaciteit kunnen beschikken. Daarom zal met de voertuigen voor deze bataljons, het 2-echelons onderhoudselement mede worden aangehouden.

De geneeskundige afvoer en verpleging

De eenheden die de stormovergang met aanvalsbotten uitvoeren zijn in eerste aanleg verstoken van doktershulp en uitsluitend aangewezen op eerste hulpverlening (EHAF, kameradenhulp). Enkele gewondenverzorgers zullen per bataljon mee naar de overzijde gaan, met als voornaamste taak het uitvoeren van eerste hulp en het inrichten van gewondennesten aan de vijandelijke oever van de rivier. Gewonden kunnen incidenteel worden afgevoerd met terugkerende aanvalsbotten of „luchtveer” op geneeskundige inrichting op de eigen oever. Veel zal hier moeten worden geïmproviseerd. Het is hierbij minder gewenst om bij de afvoer de geneeskundige inrichtingen van de divisies, die de overgang daadwerkelijk moeten uitvoeren, in te schakelen. De geneeskundige compagnieën van de voorbrigades dienen gereed te staan om zo snel mogelijk, wanneer de middelen het toelaten, te worden overgezet en kunnen dus bezwaarlijk worden ingeschakeld. Indien de divisie geneeskundige compagnie of de compagnie van de reservebrigade hiervoor wordt bestemd, moet wel worden beseft, dat dit ten koste zal gaan van de zo nodige geneeskundige steun aan de overzijde van de rivier, waar immers de hoofdinspanning voor deze eenheden moet zijn gelegen. Beter ware het de oplossing te zoeken in het verzorgen van de gewondenafvoer door aan de rivier gelegen eenheden, die niet aan de daadwerkelijke overgang deelnemen. Nauwe en vroegtijdige coördinatie met deze eenheden is hier wel een eerste vereiste.

De verkeersregeling

Het succes van de feitelijke rivierovergang staat of valt met een goede organisatie en uitvoering van de verkeersregeling. Slechts door middel van een efficiënte verkeersregeling is het aantrekken van personeel en materieel op de juiste tijd en plaats en in de juiste samenstelling verzekerd. Een goede verkeersregeling is nodig voor de uitvoering van het voorbereide overgangsschema en bovendien nodig voor een soepele aanpassing aan onverwachte omstandigheden voortkomende uit vijandelijke inwerking en technische moeilijkheden.

Per divisie en per voorbrigade moet een verkeersbureau worden ingericht, dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van de verkeersregeling. Deze bureaus beginnen de uitvoering volgens het overgangsschema en passen dit aan op aanwijzingen van de betrokken tactische commandant,

bijgestaan door de verantwoordelijke genieofficier en in voorkomend geval door de logistieke staffunctionaris. Niet alleen is een verkeersregeling op de eigen oever noodzakelijk, doch eveneens op de vijandelijke oever, om de overgezette voertuigen en het materieel zo doelmatig mogelijk naar de eenheden te kunnen dirigeren. Indien de brigade en de divisie niet over voldoende personeel voor de verkeersregeling beschikken (in Nederlandse verhoudingen personeel van de AAT en de Koninklijke Marechaussee) dient het legerkorps in dit personeel te voorzien. Hierbij moet wel rekening ermee worden gehouden dat, zeker voor de voorbrigades, personeel in reserve moet worden gehouden voor inzet op de vijandelijke oever.

De uitvoering van de overgang

Na al hetgeen hiervoor reeds ter sprake is gekomen, kan met een betrekkelijk korte behandeling worden volstaan. Als globaal uitgangspunt wordt genomen een divisie, die met twee brigades vóór overgaat, waarvan de ene brigade beschikt over amfibische gepantserde gevechtsvoertuigen en de andere brigade de stormovergang met aanvalsbotten moet uitvoeren. In het ene vak zal een amfibische brug worden gebouwd en in het andere vak zal een pontonplaatbrug worden geslagen. Eén en ander conform het eerder vermelde overgangsschema. Andere eenheden hebben het gebied tot aan de rivier bezet. Nadat het gehele tactische plan met het overgangsschema is ontwikkeld en de nodige bevelen zijn uitgegeven, begeven de onderdelen zich in de geplande tactische formatie naar de verzamelgebieden, die 25-40 km van de rivier kunnen zijn gelegen. Per bataljon c.q. bataljonsgevechtsgroep wordt zo'n verzamelgebied aangewezen. De gevechtsgroep wordt hier geformeerd en tevens vinden hier de laatste logistieke voorbereidingen voor personeel en materieel plaats.

Voor de bataljons die met aanvalsbotten oversteken worden hier de boten aangevoerd en bootgroepen samengesteld. Dit kan overigens op verschillende manieren geschieden. Zo zou in onze verhoudingen op de YP 408 één boot kunnen worden meegevoerd. De consequentie hiervan is, dat geen plaats overblijft voor de drie genisten, die per boot normaal de leiding van de overgang hebben. Het is mogelijk deze genisten met een afzonderlijk voertuig te laten volgen. Dit kan echter aanleiding geven tot oponthoud en verwarring bij de rivier. Beter is het derhalve, de infanteristen zelf met hun boot te laten overste-

ken. Zonodig zal dan ander personeel de boten weer naar de eigen oever moeten terugpeddelen. Voor de AMX lijkt voorshands een mogelijke oplossing het vervoer van de boot op aan te haken trailer of de boten op afzonderlijk rijdende voertuigen mee te nemen. Een andere oplossing is de bootploegen met hun boot in andere voertuigen te vervoeren, waarbij ook gebruik kan worden gemaakt van aanhangwagens, zoals boottrailers.

Aan de hand van een nauwkeurig verplaatsings-schema rijden de bataljonsgroepen naar de meer voorwaarts gelegen verzamelgebieden (tot ca. 5 km van de aangewezen overgangplaatsen). Via dit voorwaarts gelegen verzamelgebied gaan de bootploegen met de voertuigen zo mogelijk zonder oponthoud naar de oversteekplaatsen. De overige voertuigen en personeel van de bataljonsgroepen blijven in dit verzamelgebied achter. Bij de rivier aangekomen stijgen de bootploegen uit en steken met hun boot de rivier over. De voertuigen rijden terug naar het voorwaarts gelegen verzamelgebied, dat verder dienst blijft doen als afwachtingsgebied voertuigen. Het spreekt vanzelf, dat een nauwkeurige regeling met inbegrip van het aanwijzen van gidsen noodzakelijk is om deze actie soepel te doen verlopen. Aan de overkant gekomen rukken de troepen zo snel mogelijk op naar de doelen in de O-1-lijn.

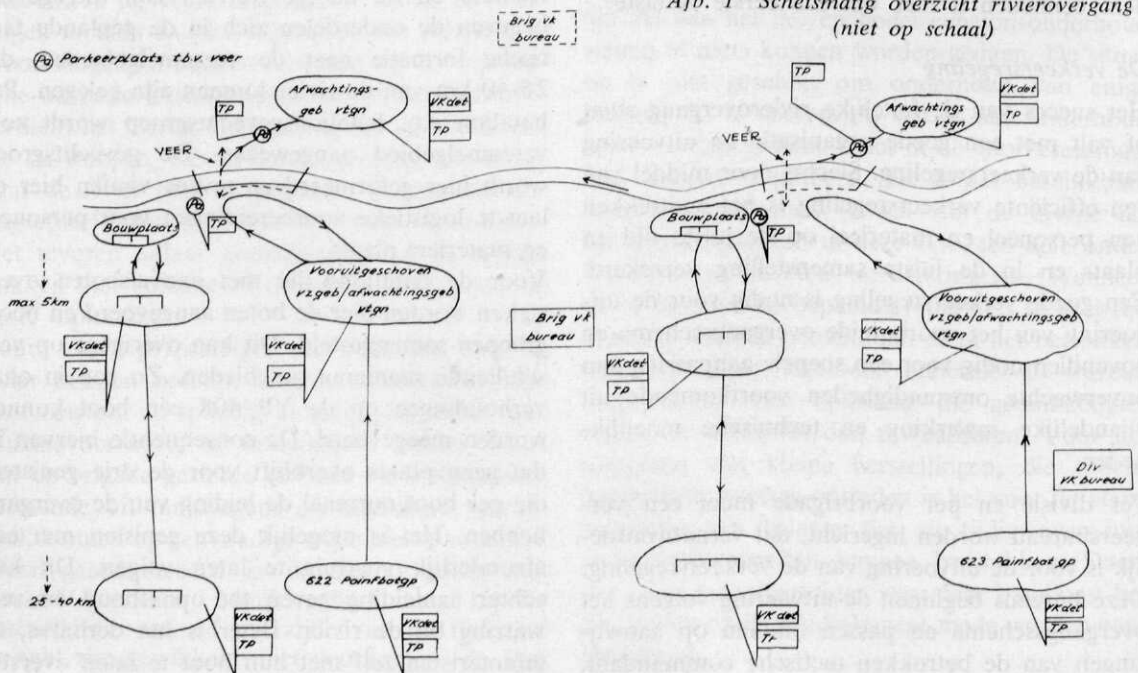
De grootste zorg is nu, de voertuigen, behorende tot deze gevechtsgroepen, aan te trekken. Aangepast aan het in het overgangsschema opgeno-

men tijdstip van het begin van de bouw van overzetmiddelen (in het overgangsschema U+40) moet het nodige geniematerieel naar de bouwplaatsen worden opgevoerd. Hiertoe zal, op dezelfde wijze als bij de bataljonsgevechtsgroepen, het geniematerieel van achterwaarts ingerichte genieparken via meer voorwaarts gelegen afwachtingsgebieden op tijdschema naar de bouwplaatsen worden vervoerd. Indien niet op de van tevoren vastgestelde tijd en plaats met bouwen kan worden begonnen, kan het materieel voorlopig in deze afwachtingsgebieden blijven, om van hier uit nader te worden gedirigeerd, hetzij naar de oorspronkelijke, hetzij noodgedwongen naar een andere bouwplaats. De geniecommandant op de bouwplaats bepaalt wanneer het overgangsmiddel voor gebruik gereed is. Hij meldt dit tijdig tevoren aan het verkeersbureau van de brigade. Van hier uit gaan bevelen naar de afwachtingsgebieden voertuigen, waarna via een parkeerplaats bij het overgangsmiddel de voertuigen worden overgezet.

Teneinde opstopping aan de overzijde van de rivier te voorkomen en een snelle doorstroming van de voertuigen naar de eenheden mogelijk te maken, zijn ook hier afwachtingsgebieden voorbereid waarheen de voertuigen worden gedirigeerd. De onderdelen nemen maatregelen, dat de voertuigen uit deze gebieden naar de gewenste plaatsen kunnen worden aangetrokken (zie ook afb. 1).

Voor de voorbataljons, die over amfibische ge-

Afb. 1 Schetsmatig overzicht rivierovergang (niet op schaal)

vechtsvoertuigen beschikken is de uitvoering eenvoudiger. Deze kunnen van achterwaarts gelegen verzamelgebieden af via de afwachtingsopstellingen, waar de niet-amfibische voertuigen achterblijven, rechtstreeks naar de oversteekplaatsen aan de rivier rijden om zonder onderbreking over te steken. Aan de overzijde is reorganisatie al rijdende te realiseren. Gezien de korte bouw-tijd van het moderne brugmaterieel, zullen waarschijnlijk de reserves van de brigade en in ieder geval de divisiereserve over de bruggen oversteken. Dit laatste geldt uiteraard ook voor de niet-amfibische artillerie.

Besluit

Aan het begin van het artikel is de vraag gesteld of een rivier nog wel als hindernis moet worden gezien. De schrijvers menen dat wel duidelijk is gebleken, dat het antwoord op deze vraag sterk afhankelijk is van de middelen waarover wordt beschikt. Zijn in ruime mate amfibische middelen en helikopters, waarmee zowel troepen als zwaar materieel kunnen worden overgezet, aanwezig, dan neemt de waarde van de rivier als hindernis af. De verschillen met een normale aanvalsoperatie worden dan steeds kleiner. Zonder aanmerkelijk verlies van momentum kunnen

de aanvalstroepen met vuursteun en verzorging de hindernis passeren. Wel zal ook met deze middelen niet geheel aan het zandlopereffect, dat de rivier toch zal veroorzaken, zijn te ontkomen. Bovendien blijft een zorgvuldige, tijdroevende en tijdige planning noodzakelijk. Beschikt men daarentegen niet over deze middelen, dan blijft de rivier een formidabele hindernis, vooral voor gemechaniseerde en gemotoriseerde troepen, die zo sterk afhankelijk zijn van het zwaardere materieel, dat maar moeizaam over de rivier kan worden gebracht.

De schrijvers hopen, daar vele zaken slechts globaal zijn besproken, dat specialisten aanleiding vinden, dieper op de op hun terrein liggende problemen in te gaan.

Tot slot moge worden opgemerkt, dat een rivierovergang slechts succesvol kan worden uitgevoerd met goed geoefende troepen en staven. Deze moeten in de praktijk de moeilijkheden hebben ondervonden, om ook voor details allerlei oplossingen te ontdekken. Hoewel in vreedstijd vele plaatselijke moeilijkheden moeten overwonnen om tot oefeningen van enige omvang te komen, loont het alleszins de moeite om dit regelmatig te doen. Niet alleen de oefening zelf, maar ook de nodige vooroefeningen werken weldadig en verfrissend.

De opleiding tijdens tewerkstelling (OTT) bij de Koninklijke Luchtmacht

door G. J. CRAMER, *Majoor van de Koninklijke Luchtmacht*

Inleiding

Het zal na ruim drie jaren praktijk thans wel niet meer voorkomen, dat iemand in de KLu niet-begrijpend opkijkt wanneer hij hoort spreken over „OTT”. Wel bestaat de kans dat het iet wat moeilijker zou worden indien de vraag werd gesteld wat OTT nu eigenlijk betekent en wat er allemaal aan vastzit. Blijkens de nog regelmatig gestelde vragen m.b.t. deze aangelegenheid is het misschien dienstig een korte beschouwing te wijden aan dit soort opleiding bij de KLu. Voor de ingewijden zal weinig nieuws volgen, de overigen kunnen mogelijk hun voordeel ermee doen.

Waarom OTT?

De belangrijkste taak van de KLu in vredes-tijd is de opleiding en verdere training van het personeel. Het is dáárom belangrijk dat aan de opleidingen voortdurend de grootste aandacht wordt besteed omdat de kennis en de vaardigheid van het personeel van doorslaggevende betekenis kunnen zijn indien de „koude” oorlog „heet” gaat worden. Bij de KLu heeft een werkgroep enkele jaren geleden een diepgaande studie verricht inzake de mogelijkheden tot verbetering van het bestaande opleidingssysteem. Deze werkgroep concludeerde destijds o.m.:

- a. dat er dringende behoefte bestaat aan uitbreiding van het KLu-opleidingssysteem;
- b. dat verscheidene — thans onofficiële — praktijkopleidingen, door de diverse onderdelen verzorgd, gevaar opleveren door gemis aan uniformiteit in doel, opzet, uitvoering en controle;
- c. dat deze behoefte (punt a) in belangrijke mate kan worden gedekt door invoering van de OTT opleidingsmethode.

Wat is OTT?

Bij de invoering van dit type opleiding in de KLu werd het begrip OTT omschreven als:

„een opleiding, waarbij de leerling aan de hand van een instructieprogramma bij het onderdeel waarbij

hij is geplaatst of gedetacheerd, door vakbekwaam personeel wordt geïnstrueerd, *terwijl hij is ingeschakeld in het arbeidsproces van het onderdeel.*”

Waarom geen twijfel wordt overgelaten is dat hier sprake is van een opleiding bij een (praktijk)onderdeel i.p.v. bij een school. Eén van de eerste, overigens wel begrijpelijke reacties van sommige „mensen van de praktijk” was dan ook de vraag hoe men zich dat dan wel uitgevoerd dacht of, meer concreet gesteld: „moet die voorgenomen sortie dan maar niet doorgaan omdat er les moet worden gegeven?” Hierop volgde dan veelal de opmerking: „indien de lessen moeten wachten tot er geen sorties meer te vliegen zijn, begin er dan maar helemaal niet aan”.

Deze reactie, op zich niet zo vreemd, geeft toch blijk van een zwart-witschema in de benadering van dit systeem. Het slot van de boven gegeven begripsomschrijving moet dit wel duidelijk maken. De leerling in OTT is nog iets meer dan alleen maar leerling, hij is nl. ook arbeidsproduktief. De bedoeling is duidelijk: juist in het praktische arbeidsproces leert hij al, praktisch bezig zijnde.

Wijze van opzet en uitvoering

Dat het welslagen van de OTT-methode nauw verband houdt met de wijze van opzet en uitvoering behoeft geen nader betoog. Een groot gedeelte van het eindrapport van de werkgroep OTT was dan ook aan dit aspect gewijd. Voor de uitvoering van de OTT is op de Staf van het Commando Luchtmachtopleidingen een zg. „Bureau OTT” ingesteld; bij de onderdelen is een aantal OTT-functionarissen aangewezen.

Bureau OTT

Het bureau OTT is het centrale knooppunt van de OTT, met als taken:

- a. het ontwerpen van een handleiding inzake de programmering en de uitvoering van OTT, de

benodigde OTT-Instructie Programma's (OTT-IP), de Functionele Opleidings Normen (FON) en overige OTT-documentatie;

b. coördinatie bij, controle op en verlenen van assistentie bij uitvoering van OTT op de onderdelen;

c. administratieve verwerking van de resultaten van OTT op de diverse onderdelen.

OTT-functionarissen

Voorts zijn op de onderdelen — naar behoefte — de volgende OTT-functionarissen aangewezen.

De OTT-Trainingsofficier (OTT-TRO)

Deze is belast met het:

a. ontwerpen van onderdeelinstructies ter verkrijging van een uniforme werkwijze bij de uitvoering van het OTT-programma;

b. indoctrineren van het personeel inzake OTT-methodiek;

c. coördineren en regelen van OTT-aangelegenheden ter plaatse (lokaliteiten, instructiemiddelen, examens, enz.);

d. instellen van een doelmatig OTT rapporteringssysteem voor het betrokken onderdeel.

De OTT-Superintendent (OTT-SUP)

In zijn taakopdracht staat o.a. dat hij belast is met:

a. assistentie t.a.v. toepassing van de OTT-instructiemethodiek en het samenstellen van taakonderdeel-schema's;

b. aanvraag en verdeling OTT-trainingsmiddelen zoals OTTIP's, FON's, technische documentatie t.b.v. het OTT-programma bij de T.D.;

c. het bijhouden van de OTT-voortgangsrapportering en de daadwerkelijke controle hierop.

De OTT-Opzichters (OTT-Opz)

Geselecteerde specialistische functionarissen, gesteld boven één of meer vakbekwame specialisten van het onderdeel. Zij regelen, houden toezicht op, en geven instructie aan, personeel in OTT.

De OTT-Leermeesters (OTT-LM)

Geselecteerde vakbekwame specialisten die in hun vak onderricht geven aan het personeel in OTT.

OTT-Instructie Programma (OTT-IP)

De leerling die in OTT op een onderdeel wordt geplaatst krijgt zijn onderricht overeenkomstig

een OTT-Instructie Programma. Dit OTT-IP bevat o.a. altijd:

a. een deel waarin de Functionele Opleidings Norm (FON) is vermeld;

b. een deel waarin het feitelijke OTT-Instructie Programma is vastgelegd.

Functionele Opleidings Norm

Deze bevat een nauwkeurige omschrijving van de kennis en de vaardigheid in taakuitvoering, die een leerling na de OTT dient te bezitten. Indien de OTT wordt voorafgegaan door een andere (school)opleiding worden bovendien de daarbij verworven kennis en vaardigheid vermeld. Voor de aanduiding van het vaardigheids- en kennisniveau van de leerling wordt gebruikt gemaakt van een cijferschaal, de zg. FON-code. Deze cijferschaal loopt van 0 tot 6, de cijfers hebben de volgende betekenis.

0 — Heeft m.b.t. dit onderwerp geen ervaring noch opleiding ontvangen.

1 — Heeft slechts beperkte kennis over dat onderwerp of taakelement verkregen door bespreking en/of (instructie)films. Heeft deze kennis niet daadwerkelijk toegepast. De uitvoering van de taak mag niet worden verwacht.

2 — Heeft een volledige uitleg ontvangen betreffende het onderwerp en/of taakelement, aangevuld door demonstratie, film, bestudering handboeken, enz., zonder op zijn kennis te zijn getest en/of deze te hebben toegepast. Mag deze kennis of vaardigheid slechts gebruiken indien hij tijdens de uitvoering bij elke handeling wordt geholpen. Heeft nog wel meer oefening en ervaring nodig.

3 — Heeft d.m.v. testen of door het oplossen van problemen bewezen de ontvangen instructie of het uit te voeren taakelement te begrijpen. Heeft een gedeelte van de kennis daadwerkelijk of op een synthetische trainer toegepast.

4 — Begrijpt het onderwerp of het te verrichten taakelement en heeft de handelingen een voldoende aantal malen onder praktijkomstandigheden uitgevoerd om zijn bekwaamheid voor het uitvoeren van het taakelement te verzekeren. Heeft meer oefening nodig onder beperkt toezicht.

5 — Begrijpt het onderwerp of het te verrichten taakelement volkomen. Kan de taak nauwkeurig, zonder toezicht, uitvoeren.

6 — Heeft een volledig begrip en inzicht inzake het onderwerp of de taak. Kan de taak nauwkeurig, zonder toezicht, uitvoeren. Kan de werkmethoden en vaardigheden toepassen op gelijksoortig

tige apparatuur of onder overeenkomstige omstandigheden.

Ter illustratie — en mogelijk duidelijker dan veel woorden — de FON uit het OTT-IP voor de opleiding tot Hulp Fotografie (zie tabel 1).

OTT-Instructie Programma

Dit gedeelte vermeldt het opleidingsprogramma waarin op grond van de FON nauwkeurig is bepaald welke kennis en welke specifieke handelingen aan de leerling moeten worden onderwezen. Ook hier weer een voorbeeld, in casu een gedeelte uit het OTT-IP voor de opleiding tot Telefonist (zie tabel 2).

Het OTT-IP is niet bestemd voor de archiefbak maar is een OTT-document voor — bij wijze van spreken — dagelijks gebruik. Aan de hand van dit stuk kan op elk moment de stand van vorderingen worden nagegaan. Op alle onderdelen „afgeparafeerd” is het als het ware een bewijs van geslaagd zijn voor de opleiding.

Takenboek

Een ander OTT-document voor de dagelijkse praktijk is het takenboek met behulp waarvan de leerling wordt gecontroleerd en leiding wordt gegeven. Niet alleen moet de leerling in dit takenboek zijn opdrachten uitwerken maar ook moet de leermeester hierin van tijd tot tijd zijn mening over zijn pupil vastleggen v.w.b. vorderingen en vaardigheid. De leerling behoeft dus niet in het onzekere te verkeren omtrent de vraag hoe zijn leermeester over hem denkt en waar zijn eventuele zwakke plekken liggen. Er wordt „open boek” gegeven.

De OTT in de praktijk

Hoe past dit geheel nu bij elkaar? Wie doet wat en met behulp waarvan? Laten wij de gang van zaken illustreren met een praktijkvoorbeeld.

Op een zeker moment is de beslissing genomen dat personeel, bestemd voor de functie Hulp Fotografie, zou worden opgeleid volgens OTT-methode. Aan de hand van de desbetreffende luchtmachtfunctiebeschrijving is door het bureau OTT van de Staf van het Commando Luchtmachtopleidingen, in samenwerking met deskundigen van fotosecties van diverse onderdelen, een OTT-Instructie Programma opgesteld. De toekomstige Hulp Fotografie die nu op een vliegbasis wordt geplaatst in OTT-verband, krijgt een bepaalde sergeant van de fotosectie ter plaat-

TABEL 1

Functionele Opleidings Norm (voor Hulp Fotografie)

Onderwerpen	Reeds	Vereiste
	verkregen norm	norm
Kolom I	II	III
1. Fotoapparatuur	1	4
2. Natuurkunde	2	4
3. Materialenkennis	2	4
4. Fotografische procédés	2	4
5. Inlichtingen	0	4
6. Praktijkwerkzaamheden	2	4
7. Laboratoriumtechniek	3/2	4

TABEL 2

OTT-Instructie Programma (voor Telefonist)

Kolom	I	II	III	IV	V	VI
Functionele kennis- of taakelement				1	2	3
1. <i>Organisatie</i>						
a. Het maken van een eenvoudig schema van de onderdeelorganisatie		0	5	16 uur		
b. Kennis van namen, rangen en functies van de belangrijkste autoriteiten bij het onderdeel, benevens de klinknummers van hun aansluitingen op de te bedienen telefooncentrale		0	5			lokale telefoon-gids
c. Grondige kennis van de algemene verplichtingen en gedragsregels van de telefonist en zijn functionele indeling op een door KLu-personeel te bedienen telefooncentrale		3	5			IUB nr 109395 en LFC 19113

¹ Kolom bestemd voor globaal overzicht van de aan studie en beoefening van de handelingen te besteden tijd.

² Kolom bevat verwijzing naar de voor studie of instructie benodigde documenten.

³ Kolom waarin OTT-leermeester parafeert nadat hij zich heeft overtuigd dat de leerling de materie op het gewenste niveau beheerst.

se als leermeester. Hem wordt een OTT-IP uitgereikt; aan de hand hiervan wordt hij door zijn leermeester onderwezen en hij moet praktijkopdrachten uitvoeren. Direct toezicht hierop kan worden gehouden door een OTT-Opzichter van de basis. In de voor de opleiding benodigde leermiddelen enz. wordt eventueel voorzien door toedoen van de OTT-TRO van het onderdeel. Het Bureau OTT van de Staf CLO, dat van de plaatsing van betrokkene op de hoogte is, gaat van tijd tot tijd

de stand van zaken controleren. Na „slagen voor de opleiding”, d.w.z. nadat de leermeester zijn laatste paraafje in de 6e kolom van het OTT-IP heeft geplaatst, kan de leerling worden geacht op het vereiste vakbekwaamheidsniveau te zijn gekomen. Het Bureau OTT van de Staf CLO verzorgt de verdere administratieve afhandeling.

Slotwoord

De OTT-opleidingsmethode is geleidelijk aan ingeburgerd, voor zover men deze uitdrukking in de krijgsmacht dan kan gebruiken. Niet zonder kritiek overigens, want als regel voelt men er aan de praktische kant van het bedrijf niet zo veel voor om schooltje te gaan spelen. Er is echter één aspect waarop nog even moet worden gewezen en dat ik het investeringsaspect zou willen noemen.

Bij een normale schoolopleiding levert de hoeveel-

heid aandacht en energie, die aan een klas wordt gewijd geen rechtstreeks rendement op voor de school. Juist op het tijdstip dat de leerling nuttig kan worden genoemd, vertrekt hij en de school moet opnieuw, en van voren af aan, beginnen met de nieuwe klas. Hier ligt nu een groot verschil met de OTT-methode. De leerling blijft (in principe) na de beëindiging van zijn opleiding „op zijn stoel zitten”. Indien de vakbekwaamheid van een cursist recht evenredig mag worden geacht met de mate waarin is getracht hem op het vereiste peil te brengen, dan kan worden gesteld, dat de inspanning die de commandant zich getroost voor een leerling in OTT, mettertijd haar rendement rechtstreeks zal opleveren. Dit is wel één van de belangrijkste oorzaken die hebben gemaakt dat de OTT in de Luchtmacht is geaccepteerd als een positieve bijdrage in de uitvoering van de taak van de KLu in vredetijd.

Nieuwe uitgave

Changing patterns of military politics, onder red. van S. P. Huntington. Uitg.: The Free Press of Glencoe (1962).

In dit boek zijn studies gebundeld die zich bezighouden met de „changing patterns of military politics”. De verschillende studies behandelen op de één of andere manier een aspect van het veranderde denken over militaire zaken; het boek is echter niet als een eenheid te beschouwen in die zin, dat één onderwerp systematisch wordt uitgediept.

Het is niet de bedoeling een bespreking te geven van alle studies uit het genoemde boek; op één ervan zouden wij speciaal de aandacht willen vestigen en wel op de studie van Raoul Girardet: „Civil and military power in the Fourth Republic”.¹ Schr. is een historicus, die de geschiedenis uit een sterk sociologisch gezichtspunt onder de loep neemt en daardoor veelal tot verrassende conclusies komt. Enkele jaren geleden vestigde hij reeds de aandacht op zich door de publikatie van een belangwekkend boek over de militaire maatschappij in Frankrijk, een sociologisch-historische analyse van het Franse leger van ná Napoleon tot de Tweede Wereldoorlog.² Ook in deze studie behandelt hij het thema van de verhouding tussen militaire en burgermaatschappij, een thema, dat hij dus nu uitwerkt voor de vierde Republiek (1945-1958), in het bijzonder v.w.b. het aspect van de macht van burgerlijke en militaire autoriteiten.

Girardet stelt, dat de relatie tussen burgerlijke en militaire macht in de 19e eeuw en in het begin van de 20e eeuw was gebaseerd op twee eenvoudige principes:

— de militaire macht is volledig onderworpen aan de burgerlijke macht;

— de militair moet zich buiten de politiek houden.

De bedoeling van de auteur is nu om na te gaan door welke oorzaken deze twee principes „voorwaardelijk” werden gesteld. In 1958 gehoorzaamde het leger immers niet aan de opdracht van de regering, maar nam zelf een beslissing, legde deze a.h.w. aan de regering op. Sindsdien nemen politiek-ideologische discussies een belangrijke plaats in binnen de militaire gemeenschap, waarmee dus de politieke passiviteit is prijsgegeven.

Drie punten acht Girardet van belang in deze verandering van houding: de repercussies van de koloniale oorlogen, de ontwikkeling van de doctrine van de „revolutionaire oorlog” en de „omzetting” van Algerije in een militaire provincie.

In de loop der jaren is er een vrij uniforme visie ontstaan over deze zaken. Was er in het begin sprake van een minderheid, met de nieuwe ideeën bezielde, in de loop der tijd groeide een vrij sterke overeenstemming. Het is buitengewoon jammer, dat schr. niet verder ingaat op de vraag hóé deze nieuwe ideeën zich hebben verspreid. Langs welke kanalen en met welke middelen slaagde die minderheid erin haar opvattingen aanvaard te krijgen? Hoe verliep die communicatie? Het antwoord op dergelijke vragen zou wellicht belangwekkend materiaal aan het licht hebben gebracht.

De repercussies van de koloniale oorlogen betekenden o.m. het begin van een breuk tussen regering en leger. De verantwoordelijkheid voor de bloedige nederlaag in Indo-China (Dien Bien Phoe) werd door de legeraanvoerders op de rug van de regering geschoven: er was geen precies omschreven oorlogsdoel, het materieel was te weinig en te slecht, er waren te weinig mensen enz. In 1957 verklaarde Generaal Navarre: „De werkelijke redenen van de nederlaag in Indo-China zijn politieke”. In het leger voelde men ook weinig, zo luidt de klacht verder, „een band met de natie”. De publieke opinie

¹ Blz. 121-150.

² R. Girardet — *La société militaire dans la France contemporaine 1815-1939*. Parijs (1953). Een min of meer aanvullende samenvatting van deze studie is te vinden in een artikel van B. H. M. Vlekke — *De Internationale Spectator* (1958)275 ... 305.

stond niet achter de strijd in het verre Oosten, veelal was er zelfs sympathie voor de tegenstanders. Dit gemis aan steun werd in legerkringen nog sterker gevoeld na het afstand doen van Tunis en Marokko (1954) en de mislukte Suez-expeditie (1956); daar kwam dan nog bij, dat de pacificatie van Algerije, na het uitbreken van de opstand in 1954, weinig voortgang maakte. Veel officieren begonnen in die tijd in het openbaar protest aan te tekenen tegen beslissingen van de regering.

De repercussies van de koloniale oorlogen waren er ook ten aanzien van de relatie tussen militaire en burgermaatschappij. Het militaire beroep was onderhevig aan een proces van devaluatie, waardoor het leger niet meer was geïntegreerd in de totale Franse maatschappij, zoals in het algemeen van het Franse leger van voor de Tweede Wereldoorlog kan worden gezegd.

Girardet geeft een aantal cijfers over het jaar 1953 ten aanzien van de wedden van officieren. Een Frans officier, die toen 95.000 frs verdiende, zou op dat moment een wedde hebben genoten van 120.000 frs als Engels officier, 220.000 frs als Russisch officier en 280.000 frs als Amerikaans officier. Ook met vergelijkbare burgerberoepen in Frankrijk zelf was er een achterstand in financieel opzicht, hetgeen een daling in sociaal prestige meebracht. In dit verband maakt schr. een aantal belangrijke opmerkingen over wat hij noemt het „nomadisme” van de militair en de gevolgen hiervan voor het sociale leven. In het algemeen kon de officier niet erin slagen een netwerk van sociale relaties op te bouwen, hetgeen leidde tot het ontstaan van een militair eiland binnen de nationale gemeenschap. In deze geïsoleerde militaire maatschappij ontwikkelden zich waarden, die veelal tegengesteld waren aan die in de burgermaatschappij. Het gevoel van „outcast” te zijn riep in militaire kringen een revolutionair sentiment wakker.

Dit sentiment had nog een andere grond van ontstaan: de nieuwe doctrine van de revolutionaire oorlog. Primair was de oorlog niet meer verovering of verdediging van grondgebied, maar verovering, „beheersing” van het volk. Hiervoor was een aanpak nodig van ander karakter dan alleen wapengeweld. Politieke agitatie van de tegenstander moest met eigen politieke agitatie worden beantwoord. Zoals Girardet opmerkt werden de kwaliteiten van de „ideologische kruisvaarder” van meer belang dan die van de soldaat. De oorlog in Indo-China leerde dit duidelijk en de consequenties werden vrij snel getrokken: in 1956 werd er in Parijs bv. een centrum voor psychologische oorlogvoering opgericht. Dit totaal ander karakter van de oorlog brengt het zoeken naar een soort „metafysica” van het politieke conflict mee. Waarin moet de rechtvaardiging worden gevonden van de eigen politieke propaganda? Deze rechtvaardiging werd uiteraard aan verschillende bronnen ontleend; de één zoekt het in democratische waarden, de ander meer in de autoritaire waarden van een traditionele orde. Opmerkelijk is, dat een vrij groot deel van de officieren terecht kwam in kringen van „un catholicisme d'extrême droite”,³ kringen, die vooral de Franse Revolutie en haar sociaal-politieke consequenties verafschuwden.

Girardet wijst dan erop, dat deze opvattingen werden geschematiseerd, waardoor er een zeer eenzijdige kijk ontstond op het politiek-militaire gebeuren: sociale,

³ Vergelijk: J. Maitre — *Rev. franç. sociol.* II(1961) 106...118.

economische en andere aspecten werden in de beoordeling van een situatie buiten beschouwing gelaten.

In het proces van de verandering van houding gaven de gebeurtenissen in Algerije tenslotte de doorslag. De taak van het leger was het om, na het uitbreken van de opstand, de orde te herstellen. Dit bleek echter niet zo eenvoudig. De regering in Parijs gaf geen duidelijke richtlijnen en kon dat ook niet, vanwege de grote verdeeldheid onder de politieke partijen. De Algerijnse verzetsbeweging spreidde een netwerk van administratieve en andere activiteiten over het grondgebied uit, waardoor de Fransen waren gedwongen een andere dan de specifiek-militaire aanpak te hanteren. Toen Guy Mollet voorstelde (1956) om te komen tot „staakt-het-vuren, verkiezingen en onderhandelingen”, werd de breuk tussen regering en leger nog groter. Het leger had een geheel ander doel voor ogen gekregen dan slechts het herstellen van de orde, hetgeen tevens zou impliceren: handhaving van de koloniale status quo. Het programma van het leger was „l'Algérie française”, d.w.z. Algerije een provincie van Frankrijk, niet meer een kolonie, maar volledige integratie. Het leger had nu eenmaal sterke banden met Algerije. Ten eerste werd de Franse kolonisatie in de 19e en 20e eeuw volbracht door het leger. De naam van Maarschalk Lyautey had een legendarische klank. Ten tweede was Algerije in de Tweede Wereldoorlog een toevluchtsoord voor vele Franse officieren geweest. Ten derde: na het in de steek laten van Indo-China (zoals dat in de kringen van het leger werd ervaren) waren de officieren niet van plan dit ook met Algerije te doen. Opgeven van Algerije stond voor hen gelijk met verraad. De missie, die het leger zichzelf stelde ging dus uit boven de opdracht van de regering en de uitvoering hiervan. Hoe groot de spanning was tussen deze twee elementen, bleek in mei 1958, toen het leger zichzelf de wet stelde, tegen alle tradities in. Bovendien bleek dit daarna nog uit de acties van het zg. geheime leger.

Girardet is van mening, dat in dit geval niet kan worden gesproken van een pronunciamiento, maar wel van het leger als „pressure-group”: de bedoeling was om een bepaalde politiek, gericht op het „Algérie française” krachtdadig te ondersteunen en niet om een militaire junta te vestigen.

Toen de in 1958 aan de macht gekomen De Gaulle later afweek van de door het leger voorgestane lijn ten aanzien van de Algerijnse politiek, bleef de nieuwe opvatting over gehoorzaamheid gehandhaafd, nl. die van de *voorwaardelijke gehoorzaamheid*. Dit komt dus erop neer, dat het leger bereid is de politiek van de regering te steunen, indien deze politiek voldoet aan door het leger gestelde voorwaarden. Girardet spreekt in dit verband van een soort vetorecht van het leger. Het hier gereleveerde opstel is een goede illustratie bij het gezegde: kleine oorzaken hebben grote gevolgen. Overigens is het door Girardet aangesneden probleem niet specifiek Frans. In de tijd van de Koreaanse oorlog was deze spanning ook merkbaar in Amerika, toen Generaal Mac Arthur veel verder wilde gaan dan president Truman, wat tot het ontslag van de eerste leidde. In elk staatkundig bestel is de verhouding tussen burgerlijke en militaire macht een belangrijk vraagstuk. De grote verdienste van Girardet is in elk geval, dat hij laat zien welke consequenties kunnen voortvloeien uit het niet-geïntegreerd zijn van het leger in de politieke orde.

J.v.v.

Uit de buitenlandse vakpers

De crisis in de NAVO

Het is nu 15 jaar geleden, dat de NAVO op 4 april 1949 werd opgericht. De algemeen geldende wet betreffende de ontbinding van bondgenootschappen stelt, dat deze ontbinding zal plaatsvinden, zodra het bondgenootschap niet meer een concreet doel nastreeft. Dit gold in 1815, maar ook in 1945. De grote vraag van dit moment is, of de NAVO verder zal kunnen bestaan en zich ontwikkelen, geconfronteerd als ze is met de zg. „vreedzame coëxistentie”.

De huidige toestand wordt beheerst door drie feitencomplexen:

1. Sedert het moment, waarop een zeker nucleair evenwicht tussen beide blokken is ontstaan, zijn de Sovjets genoodzaakt de nucleaire „drempel” van een eventueel conflict te verhogen en de aard van hun dreiging af te wisselen.

2. Zowel de Sovjets als de Amerikanen, bevreesd voor wat nu bekend is als de „atomic escalation”, verzetten zich in een stilzwijgende overeenkomst tegen het ontstaan van verdere nationale strijdkrachten.

3. Naarmate de bedreiging door de Sovjets minder duidelijk is, wordt de noodzaak voor het bestaan van de NAVO minder evident.

Wat zijn vandaag eigenlijk de kenmerken van het Atlantische Verdrag? De NAVO is geen zuiver militair verbond, doch een verdedigingspact, dat zich ook uitstrekt tot het economische, sociale, psychologische en diplomatieke vlak. Politiek gezien is de NAVO een verdrag met wereldomvattende belangen, waarin het overleg tussen de leden geen geografische grenzen mag kennen. Militair is het echter een regionaal pact, slechts geldig voor een geografisch nauwkeurig bepaald gebied. Tenslotte is het geen supranationale organisatie, maar een samenwerking van soevereine regeringen: alle staten hebben een vetorecht en zijn volkomen gelijk gerechtigd. Dit laatste werd onderwerp van kritiek. Zou het niet mogelijk zijn, de onaanvaardbare aspecten, voortvloeiend uit de gelijkberechtiging van alle deelnemende staten, te elimineren? Klaarblijkelijk is dit onmogelijk, want daarmee zou één van de gezondste morele principes van de NAVO worden prijsgegeven. Zou wellicht het geografische gebied kunnen worden uitgebreid? Dat zou inderdaad gewenst zijn, maar hoe zou hierbij ooit éénstemmigheid kunnen worden bereikt? In wezen is de structuur van de organisatie niet belangrijk, wel echter het bewustzijn van de waarde, die de leden eraan toekennen. Zelfs zoals de NAVO nu is, kan het een instrument zijn voor een wereldomvattende verdediging tegen het Communisme.

Sedert 1949 hebben vele gebeurtenissen ertoe bijgedragen, de opzet van de NAVO te veranderen.

Er bestaat namelijk een tendens het oorspronkelijke leiderschap van de V.S. over een geruïneerd Europa van toen te vervangen door een werkelijk economische, politieke en militaire samenwerking met het herrezen Europa van thans. Ofschoon overtuigende voorstanders van een politiek geïntegreerd Europa, beginnen de Amerikanen bang te worden voor de Gemeenschappelijke Markt. Indien zij worden geconfronteerd met een Europees blok, machtiger dan zichzelf op de wereldmarkt, moeten ze onderhandelen op basis van gelijkheid. De

enige reden voor het Amerikaanse leiderschap van nu is het ontbreken van zulk een „Europa”.

Een „verenigd Europa” is dus voorwaarde voor de hierboven genoemde samenwerking. Hetzelfde geldt voor het militaire vlak. De politiek van „total deterrence” heeft plaatsgemaakt voor die van „graduated response”. Het concept van totale vernietiging, gericht tegen steden en bevolking van de vijand, heeft plaats gemaakt voor een strategie, gericht tegen de vijandelijke strijdkrachten. In de V.S. meent men, dat de NAVO het verdedigingssysteem moet reorganiseren, waarbij volledig op de V.S. moet worden vertrouwd v.w.b. de nucleaire middelen en de benodigde conventionele middelen moeten worden geleverd door Europa.

De leiding hierbij zou dus centraal liggen bij de V.S., niettemin werd gepoogd de geallieerden mede te betrekken in de besluitvorming bij de nucleaire strategie, door de plannen voor een multinationale en een multilaterale nucleaire strijdmacht, waardoor een splitsing in een aantal nationale strijdmachten zou kunnen worden voorkomen. Aan de andere kant zijn de Europeanen zich volledig bewust van de stilzwijgende overeenkomst tussen de V.S. en de S.U. tegen het risico van een nucleaire oorlog. Het is juist dit bewustzijn, dat een belangrijke vraag binnen de NAVO in de openbaarheid bracht, nl. collectieve, geïntegreerde verdediging of geassocieerde nationale verdediging? Het schijnt, dat de gedachte van een Europese nucleaire strijdmacht niet als oplossing kan worden gezien, daar hiervoor een geïntegreerd Europa voorwaarde is.

Op het politieke en economische vlak vragen de Amerikanen, die zelf een zekere recessie hebben ondergaan, zich af, of de Gemeenschappelijke Markt, gezien de steeds toenemende bloei van de Europese economie, niet voor hen een gevaar betekent.

President Kennedy verkondigde de gedachte van een Atlantische Gemeenschap, maar wat zou dit kunnen inhouden? Zien de Amerikanen daarin niet een mogelijkheid, hun eigen superioriteit te consolideren, door het inpassen van de Europese economische gemeenschap in een groter geheel? Zelfs indien men de Atlantische Gemeenschap slechts ziet als uitdrukking van de solidariteit van de Atlantische wereld — een identiteit van beschaving en toekomstbestemming — is het niettemin noodzakelijk voor Europa, de politieke, economische en militaire eenheid en solidariteit uit te drukken in een concrete vorm. Slechts op die manier kan Europa een werkelijke partner betekenen voor de V.S. Erkend moet worden, dat de politiek van de Franse regering de westelijke landen heeft gedwongen, de door de NAVO thans opgeroepen problemen onder ogen te zien. Deze problemen kunnen slechts worden opgelost door een volledig begrip voor en waardering van de historische, geografische en psychologische realiteiten van de Atlantische Gemeenschap en door de ernstige wil, een geïntegreerd Europa te verwezenlijken, als voorwaarde voor een volwaardig „partnership” met de Amerikanen.

„La crise de l'OTAN”, door Pierre Roustide, in „Revue Militaire Générale”, maart 1964

R.H.

Invloeden bij het beoordelen van menselijk handelen

Wanneer men activiteiten en handelen van anderen moet evalueren, spelen diverse factoren of onbepaalde grootheden (variabelen) hierbij vaak een bepalende rol. Het speurwerk in deze Amerikaanse studie heeft zich gericht op het besturen van de invloeden die een aantal variabelen heeft op het beoordelen van menselijk handelen.

Welke invloed hebben:

— de bekwaamheid van de beoordelaar in het zélf kunnen uitvoeren van de taak, handeling of activiteit die hij bij anderen moet beoordelen?

— de algemene houding en instelling (attitude) van de beoordelaar t.o.v. diegenen die hij moet beoordelen?

— de bijzondere houding en instelling van de beoordelaar tegenover bepaalde uitvoerders die hij moet beoordelen?

Ook andere variabelen en hun invloed op de beoordeling worden in het rapport nader geanalyseerd. Het betreft hier o.a. de invloed van de omstandigheden waaronder de waarnemingen, nodig voor de beoordeling, geschieden (directe waarneming, meer waarnemingen, herhaalde beoordelingen van dezelfde uitvoerders).

Na analyses van de resultaten van diverse — interessante — proefnemingen konden de volgende hypothesen als juist worden aangemerkt.

1. Hoe beter een beoordelaar een taak, handeling of activiteit die hij bij anderen moet evalueren, zélf kan uitvoeren,

a. hoe deugdelijker,

b. hoe betrouwbaarder,

c. hoe gedifferentieerder en genuanceerder zijn beoordelingen zijn.

2. Hoe minder de beoordelaar ter zake kundig is om zelf de te beoordelen taak, handeling of activiteit uit te voeren, hoe meer hij de uitvoering van deze taak, handeling of activiteit bij anderen zal overwaarderen (zg. „contrast” effect).

3. Hoe langer een beoordelaar de uitvoerder kent en hoe hechter hun kameraadschap of vriendschap is, hoe hoger de beoordelingen zullen uitvallen.

Ook werden twee andere hypothesen — d.m.v. proefnemingen — getest en juist bevonden, waarin de invloed van de houding, instelling en mentaliteit (attitude) van de beoordelaar op het beoordelen van handelingen en activiteiten van anderen werd nagegaan. In het kort weergegeven betreft het hier de hypothese

„hoe extremer de attitudes van de beoordelaar, hoe waarschijnlijker het is dat zijn beoordelingen bevooroordeeld zullen zijn”.

Vooroordelen schijnen dus te hoge of te lage beoordelingen op te leveren.

Verder werden twee variabelen „kundigheid” in het zélf kunnen uitvoeren van de te beoordelen activiteit” en „houding, instelling en mentaliteit van de beoordelaar t.o.v. de te beoordelen uitvoerders” nader geanalyseerd en beproefd. Dit leverde de volgende twee hypothesen op die na proefnemingen als juist werden bevonden.

4. Hoe minder de beoordelaar ter zake kundig is om zelf de te beoordelen taak, handeling of activiteit uit te voeren, hoe meer zijn beoordelingen over de wijze waarop anderen dit uitvoeren, zullen worden beïnvloed door zijn houding, instelling en mentaliteit (attitude) t.o.v. de betrokken uitvoerders.

5. Beoordelingen van slechte uitvoeringen zijn meer

onderhevig aan vooroordelen veroorzaakt door attitudes van de beoordelaar dan beoordelingen van goede uitvoeringen. M.a.w.: het schijnt dat bij het beoordelen van slechte uitvoeringen de houding, instelling en mentaliteit van de beoordelaar meer in het „spel” van het beoordelen zijn dan bij het beoordelen van goede uitvoeringen.

Naar aanleiding van het betrokken speurwerk — met de proefnemingen — kon men de variabelen die bij het beoordelen invloed kunnen uitoefenen in twee algemene categorieën indelen:

a. relevante variabelen, zoals de objectieve maatstaven voor het beoordelen van de uitvoering;

b. variabelen van buiten af (extraneus), zoals:

— de bekwaamheid van de beoordelaar om de te beoordelen taak, handeling of activiteit zélf uit te voeren;

— de duur en mate van kameraad- of vriendschap tussen beoordelaar en te beoordelen persoon;

— de houding en instelling van de beoordelaar t.o.v. de te beoordelen persoon;

— de omstandigheden waaronder de waarnemingen nodig voor het beoordelen geschieden.

Uit de proefnemingen bleek dat juist deze variabelen „van buiten af” meer invloed hebben op de beoordelingen, vooral wanneer voor de beoordelaar het beoordelen moeilijk en ongewoon was. Dit gold nog meer wanneer slechte uitvoeringen moest worden beoordeeld. Op duidelijke wijze werd bevestigd dat

„wil men beoordelingen zinvol interpreteren vele factoren in rekening moeten worden genomen”.

Misschien is hierbij wel als meest belangrijke — niet constante — grootheid of variabele aan te rekenen „de houding en instelling (attitude) van de beoordelaar t.o.v. de te beoordelen persoon”.

De experimenten bevestigden dat „indien de beoordelaar de te beoordelen persoon niet mocht, de uitvoering van de te beoordelen taak, handeling of activiteit in sterke mate door de beoordelaar werd onderschat”. Er werden dan te lage (dus onjuiste) beoordelingen uitgebracht, zelfs wanneer het goed opgeleide beoordelaars waren. De opgezette experimenten waren eenvoudig van aard, en het beoordelen was niet zo moeilijk en ingewikkeld. Toch bleek bij de proefnemingen dat, als men als beoordelaar de te beoordelen persoon niet mocht, men te laag beoordeelde. Het is niet overdreven te vermoeden dat bij ingewikkeldere beoordelingssituaties de invloed van houding en instelling van de beoordelaar groter zullen zijn.

Wel bleek echter dat die beoordelaars die ter zake kundig waren om zelf de te beoordelen taak, handeling of activiteit uit te voeren, vergeleken met die beoordelaars die hertoe niet ter zake kundig waren, deugdelijker en accurater beoordeelden. Ook waren zij beter in staat slechte uitvoeringen juist en zuiverder te beoordelen. Maar steeds bleven houding en instelling van de beoordelaar „meespelen”. Het ter zake kundig zijn de te beoordelen taak, handeling of activiteit zélf uit te voeren schijnt in zekere mate voor compensatie zorg te dragen.

(Opm. Bij het kennis nemen van wetenschappelijk speurwerk moet men distantie en maat betrachten. Men dient zich af te vragen onder welke omstandigheden en met welk doel de diverse proeven worden genomen. Ook de proefpersonen zijn belangrijk. Het zonder meer over-

nemen van bepaalde vindingen is problematisch en vaak af te raden. De bevindingen in deze studie bevestigen echter de waarnemingen die men als redelijk wenzel en met gezond verstand in zijn leven en werken in de gemeenschap en in de organisatie heeft gedaan. „Houding, instelling en mentaliteit” en „het niet ter zake kundig zijn om zelf de te beoordelen activiteit uit te voeren” spelen inderdaad een belangrijke rol bij

beoordelingen. Tot slot: men betrachte bij beoordelingen distantie, distinctie en maat. Is het immers bij iedere evaluatie, beoordeling of „meting” van menselijke activiteiten — en werken is o.a. zo'n activiteit — niet zó dat men zich moet afvragen: „Wat vermeest de „meter” zich te meten!” Ref.).

„A study of factors influencing the judgment of human performance” (TDCK nr AD 284 296) P.B.

De toekomst van de Landstrijdkrachten

In wijde kring heerst momenteel de opvatting, dat de strijdwijze van de periode 1939-1945 als totaal veranderd moet worden beschouwd en dat de landstrijdkrachten bijgevolg nieuwe opvattingen omtrent de tactiek moeten ontwikkelen en hun organisaties daaraan aanpassen.

Persoonlijk geloof ik niet daarin! Ik ben namelijk een tegenstander van de gedachte, landstrijdkrachten te gebruiken in een nucleaire oorlog. Indien dit zou gebeuren, hoe zou dan nog kunnen worden gekomen tot een beperking van het vermogen van de kernwapens? Hiermee kan toch iedere vijand worden vernietigd, ongeacht de sterkte van de door hun ingezette middelen.

Wat een eventuele „escalation” betreft — veroorzaakt door het wederzijds in het spel brengen van middelen met steeds meer toenemende uitwerking — dit zou slechts geloofwaardig zijn, indien onze alliantie over conventionele strijdkrachten zou beschikken van zodanige sterkte, dat met kans op succes tegen een aanvallende vijand zou kunnen worden opgetreden. Het is echter evident, dat dit niet het geval is.

Indien de Sowjet-strijdkrachten zouden overgaan tot een aanval op West-Duitsland, zou het Westen zonder meer gedwongen zijn, direct kernwapens te gebruiken. Om daarbij te voorkomen, dat deze handelwijze onmiddellijk zou leiden tot een algemene oorlog, zou het echter tevens noodzakelijk zijn, deze wapens zuiver „tactisch” in te zetten, d.w.z. geografisch beperkt tot de gevechtszone en het achtergebied daarvan. Dit betekent overigens niet, dat binnen dit „tactische” kader onvermijdelijk zou moeten worden begonnen met het gebruik van wapens met de kleinste vermogens, om pas daarna de „yields” langzaam op te voeren. Indien tot de inzet van kernwapens is besloten, moet ook hard worden toegeslagen, teneinde het gewenste resultaat — het stoppen van de vijandelijke landstrijdkrachten — te effectueren. De in West-Duitsland gestationeerde geallieerde landstrijdkrachten hebben derhalve naar mijn mening nog steeds wel degelijk zin. Zij kunnen beperkte acties voor-

komen; zij doen de noodzaak teniet, bij kleinere incidenten direct kernwapens te gebruiken; zij dienen in ieder geval daartoe, een eventuele aanval te kunnen onderkennen voor wat hij werkelijk is; zij zijn, bij wijze van spreken, een effectieve „alarminstallatie”.

Voor de nucleaire grootmachten draagt zelfs de kleinste daad van agressie de kiem van een algemene oorlog in zich en dit feit maakt de keuze van de oorlog als politiek middel onwaarschijnlijk.

De genoemde argumenten lijken mij van voldoende belang de grootmachten ervan te weerhouden, onnodig de huidige structuur van hun landstrijdkrachten te veranderen. Het is zeker niet absoluut noodzakelijk, deze strijdkrachten met tactische kernwapens uit te rusten en ze als het ware „om” de nucleaire vuurkracht te organiseren. Het zou beter zijn, de landstrijdkrachten uit te rusten voor het conventionele gevecht en het optreden tegen guerrilla's. Hardheid en mobiliteit zouden hun kenmerk moeten zijn. Het zou zelfs voordelig kunnen zijn, te beschikken over twee of drie lichte divisies in plaats van één gemechaniseerde en voor het kernwapengevecht toegeruste divisie. Eveneens zou het opstellen kunnen worden overwogen van een speciale eenheid, half Luchtmacht en half Leger, belast met de inzet van kernwapens.

Ik ben dus voorstander van niet alleen het behoud van de landstrijdkrachten, doch tevens van de conventionele organisatie daarvan. Een kernwapenoorlog is niet een zaak van de landstrijdkrachten!

„L'avenir des forces terrestres”, door G. du Tillet, in „Revue Militaire Générale”, juni 1964 R.H.

In de advertentie

PEUGEOT NORLY

geplaatst in de nummers van mei, juni en juli is door omstandigheden verzuimd naam en adres te vermelden. Deze luiden als volgt: „DE AUTO SHOP” - AMSTERDAM-C.
Plantage Middenlaan 30, telef. 5 53 31.

INGENIEURSBUREAU GRABOWSKY & POORT N.V.
's-Gravenhage - Maastricht - Groningen - Utrecht - Heemstede
vraagt

CIVIEL INGENIEUR

met ervaring in een leidinggevende positie op het gebied van utiliteitsbouw en beton- en staalconstructies.
Geboden wordt een zelfstandige leidinggevende functie.
Goede salariering. Autovergoeding.

Sollicitaties schriftelijk of telefonisch aan de Directie van ons hoofdkantoor te 's-Gravenhage, Rijnstraat 10, telefoon (070) 85 65 02.